

Begroting 2018

en

Meerjarenraming

2019 -2022

“WIJ DELFLAND

STAAN PARAAT !”

CONCEPT-

VERSIE 6.0 d.d.

16 november 2017

t.b.v. VV

Hoogheemraadschap van
Delfland

Colofon

Delft, november 2017

Programmabegroting 2018 en meerjarenraming 2019-2022

Samenstelling

Hoogheemraadschap van Delfland

Hoogheemraadschap van Delfland

Postbus 3061

2601 DB DELFT

tel: 015-2608108

www.hhdelfland.nl

Foto omslag: C. Doelman (voormalig lid VV) schouwt met peilstok
Fotograaf : G. Smit (Delfland)

Samenvatting 2018: "WIJ DELFLAND STAAN PARAAT !"

Hieronder wordt per programma een korte samenvatting gegeven van de inzet voor 2018.

Programma	Samenvatting 2018
A- <i>Waterveiligheid</i>	We toetsen de Delflandse Dijk als onderdeel van de vierde toetsronde Primaire keringen deels op hoogte (ca. 10 km) en deels op stabiliteit (16,5 km). Ook wordt circa 200 kilometer regionale keringen op hoogte getoetst en wordt voor 200 kilometer de eenvoudige toets stabiliteit uitgevoerd in het kader van de tweede toetsronde regionaal. Daarnaast voeren we 18 kilometer buitengewoon onderhoud uit en starten met de uitvoering voor het verbeteren van 1,7 kilometer regionale waterkeringen. Vanuit regulier beheer inspecteren we alle keringen, voeren we dagelijks onderhoud uit aan waterkerende kunstwerken en maaien we 100 hectare aan groene kades.
- <i>Stedelijk waterbeheer</i>	We vertalen het waterbelang naar plannen en initiatieven van anderen, zoals gemeenten en provincie, op een manier dat het integraal onderdeel wordt van de leefomgeving. We participeren proactief in ruimtelijke plannen, complexe plannen en de uitvoeringsprogramma's van gemeentelijke waterplannen. Ook verzorgen we tussen de 450 en 550 wateradviezen in het kader van de watertoets binnen de daarvoor gestelde termijnen. We blijven het instrument van strategisch omgevingsmanagement hiervoor gebruiken en ontwikkelen. Met gemeenten hebben we structureel ambtelijke en bestuurlijke overleggen en ook nodigen we de gemeenten en andere samenwerkingspartners uit voor bestuurlijke watertafels.
- <i>Klimaatadaptatie</i>	We draaien actief mee in projecten en initiatieven die bijdragen aan de beweging richting een klimaatbestendige regio. Ook zetten we de stimuleringsregeling voort om klimaatadaptatieve maatregelen die de sponswerking van de stad vergroten te ondersteunen. We stellen met gemeenten klimaatagenda's op en verkennen de mogelijkheden tot samenwerking met nieuwe netwerkpartijen als woningbouwcorporaties, tuincentra e.d. Daarnaast organiseren we een klimaatadaptatief evenement om de beweging in de etalage te zetten en bewustzijn te creëren.
B- <i>Gezond, schoon en zoet water</i>	We zetten de eerste stappen om als Delfland circulair te worden. We bereiden de waterharmonica voor waarmee we positief bijdragen aan de zwemwaterkwaliteit, de kringloopsluiting en de zoetwatervoorziening. We nemen het instrument Waterbeschikbaarheid in productie. We focussen ons ter verbetering van de chemische waterkwaliteit op het beperken van emissies door de glastuinbouw door gebiedsgericht meten en monitoren, door versterking van het Afsprakenkader Emissieloze Kas, en beleidsbeïnvloeding. We nemen bron- en structuurmaatregelen ter bevordering van een zwembare en blauwalg arme Delftse Hout. In het verlengde van het project S.C.H.O.O.N. werken we aan de zwemwaterkwaliteit van de Krabbepas. We lossen twee lokale knelpunten op en bereiden twee lokale knelpunten voor. We actualiseren bestaande assetplannen, updaten interne service levels en voeren een volwassenheidsscan uit.
C- <i>Watersysteem</i>	We starten watersysteemstudies en zoeken samen met partners naar oplossingen om de wateroverlast voor de toekomst te beperken. Om meer waternatuur te creëren zoeken we naar goede locaties. Voor het verbeteren van de waterkwaliteit onderzoeken we alternatieve ecologische maatregelen om zo ook aan de KRW verplichting te voldoen. We voeren diverse investeringsprojecten uit en houden daarbij ons beheerregister actueel en compleet conform assetmanagement. We voeren de reguliere maai- en baggerprogramma's uit en onderhouden de gemalen, inlaten, visliften en andere installaties. We bedienen de gemalen om het peilbeheer uit te voeren.
D- <i>Afvalwaterketen en zuiveren</i>	We focussen met onze strategische en contractpartners op de toekomst van de afvalwaterketen met als bestuurlijke ambitie een verschuiving naar afvalwater als bron van grondstoffen, energie en zoet water. We gaan op de afvalwaterzuiveringsinstallatie (AWZI) De Groote Lucht groen gas produceren en leveren aan het aardgasnetwerk. We ronden de pilot met de Zoetwaterfabriek af en verleggen een persleiding ten behoeve van de Blankenburgverbinding. Bij het gemaal Schiedam gaan we een pomp vervangen om de problemen met vervuiling te verhelpen, waarmee we excessief onderhoud vermijden. Op de afvalwaterzuiveringsinstallatie Nieuwe Waterweg starten we mogelijk met de implementatie van de 4 ^e trap voor het verwijderen van gewasbeschermingsmiddelen in opdracht van het LTO. We vervangen een deel van de transportleidingen naar de zuivering. We blijven onderzoek doen naar continue korrelslibtechnologie. We blijven investeren in samenwerkingsverbanden met gemeenten en drinkwaterbedrijven, zoals het Netwerk Afvalwaterketen Delfland (NAD), de Rotterdamse Samenwerking in Afvalwaterketen (RoSa) en het Optimalisatie Afvalwater Systeem bij AWZI De Groote Lucht (OAS DGL).

Programma	Samenvatting 2018
<i>E- Innovatie, duurzaamheid en financiën</i>	We zetten ons innovatiefonds effectief en efficiënt in om onze innovatieve ambities waar te kunnen maken. Ook onze duurzaamheidsambities maken we concreet waar, onder meer door met het energie efficiencyplan onze energie-efficiency te vergroten en door onze GWW-investeringen volgens duurzaamheidscriteria uit te voeren. Op financieel gebied hanteren we realistische normen voor de ontwikkeling van onze vermogenspositie en onze kasstromen. Het noodzakelijke weerstandsvermogen baseren we op een geijkte risicomethodiek. Voor de verbetering van onze interne managementinformatie maken we met ingang van 1 januari 2018 gebruik van nieuwe financiële en personele informatiesystemen.
<i>F- Bestuur, organisatie en instrumenten</i>	We ontwikkelen de organisatie verder, extern in de richting van de Omgevingswet, intern volgens de principes van assetmanagement. Dat betekent klantgerichte werkprocessen, samenwerkende medewerkers en flexibele en betrouwbare informatievoorziening. Om gemotiveerde en deskundige medewerkers te behouden en te verkrijgen, zetten we onze strategische personeelsplanning optimaal in. Daarin verbinden we mobiliteit, duurzame inzetbaarheid en eigenaarschap met elkaar. De digitalisering van onze werkprocessen en informatievoorziening zetten we verder door en benutten we om onze interne bedrijfsvoering goed aan te sluiten op de noodzakelijke externe oriëntatie. De informatiebeveiliging borgen we met adequate preventieve en curatieve maatregelen. Onze regulering, toezicht en handhaving sluiten we aan op de maatschappelijke behoeften en noden. Over onze toegevoegde waarde hebben we een goed verhaal, waarover we pro-actief de dialoog aangaan waar dat kan en moet. Hiermee ondersteunen we de vergroting van het waterbewustzijn.

Samenvatting exploitatie per programma (voor mutaties reserves)

Programma (* € 1 miljoen)	2018	2019	2020	2021	2022
Waterveiligheid, stedelijk waterbeheer en klimaatadaptatie	25,6	25,3	23,8	23,4	23,3
Gezond, schoon en zoet water	3,6	3,5	2,8	2,8	2,8
Watersysteem	34,5	33,4	32,4	31,4	30,7
Afvalwaterketen en zuiveren	96,6	96,5	96,9	96,8	96,9
Innovatie, duurzaamheid en financiën	7,7	7,4	7,3	7,3	7,4
Bestuur, organisatie en instrumenten	28,1	28,4	25,6	25,6	25,6
Algemene dekkingsmiddelen ¹	-217,8	-217,4	-216,3	-216,2	-216,1
Begrotingssaldo 2018-2022 (voor mutaties reserves)	-21,7	-22,9	-27,5	-29,0	-29,6

Exploitatieresultaat na mutaties reserves

Meerjarenperspectief van het exploitatiesaldo (* € 1 miljoen)	2018	2019	2020	2021	2022
<i>Begrotingssaldo 2018-2022 (voor mutaties reserves) 1)</i>	-21,7	-22,9	-27,5	-29,0	-29,6
Onttrekking negatieve HWBP verschil aan algemene reserve	-3,9	-3,1	-2,0	-0,8	-0,0
Storting in reserve tariefdeemping zuiveringsheffing (voordeel herfinanciering AWZI Harnaschpolder)	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4
Storting / Onttrekking reserve tariefdeemping zuiveringsheffing (verschil tarieven Coalitieakkoord en actuele kostenmodel)	3,2	1,3	-0,7	-2,7	-4,8
Storting restant voordelig exploitatieresultaat in reserve Niet vrij besteedbaar vermogen	21,0	23,3	28,8	31,1	33,0
Bijgesteld meerjarenperspectief (na mutaties in reserves)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

1 (Belasting)Opbrengsten worden met een min-teken weergegeven, kosten en investeringen zonder.

Belastingopbrengsten

Onderstaande tabel geeft de netto-belastingopbrengsten per taak weer. In 2018 gaan we uit van een tariefstijging van 1,5% bij watersysteem en een gelijkblijvend tarief voor zuiveren.

Taak (* € 1 miljoen)	2018	2019	2020	2021	2022
Watersysteem	-94,8	-96,7	-98,8	-101,1	-103,3
Zuiveren	-132,8	-133,4	-134,0	-134,6	-135,3
Totaal	-227,6	-230,1	-232,8	-235,7	-238,6

De stijging in belastingopbrengsten bij de taak Zuiveren houdt verband met de toename in arealen: toename in het aantal huishoudens en als gevolg daarvan de toename in het aantal vervuilingseenheden. Het tarief per vervuilingseenheid is in de komende jaren constant gehouden op het niveau van € 93,50.

Ontwikkeling van de schuldpositie

Op financieel gebied willen we onze schuldenlast verkleinen door zo min mogelijk lasten naar de toekomst te verschuiven. Op basis van de voorliggende begroting en meerjarenraming daalt de schuldpositie van € 795 miljoen per 1 januari 2018 naar € 568 miljoen per ultimo 2022. Onderstaande tabel geeft de schuldpositie ultimo jaar voor de komende jaren weer.

bedragen * € 1 miljoen	Eind 2018	Eind 2019	Eind 2020	Eind 2021	Eind 2022
Kortlopende schuld 1)	36	12	-15	-44	-78
Langlopende schuld	716	699	682	664	645
Totaal schuld ultimo jaar	752	711	667	620	568

1) De rekening-courant positie slaat in het jaar 2020 om van een schuld naar een tegoed

Samenvatting investeringsuitgaven naar programma

Programma (* € 1 miljoen)	2018	2019	2020	2021	2022
Waterveiligheid, stedelijk waterbeheer en klimaatadaptatie	22,3	19,3	20,8	19,1	20,4
Gezond, schoon en zoet water	1,0	2,0	5,3	2,1	0,2
Watersysteem	8,9	14,0	15,0	16,0	16,0
Afvalwaterketen en zuiveren	1,8	3,0	1,8	3,1	0,9
Innovatie, duurzaamheid en financiën	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Bestuur, organisatie en instrumenten	2,1	1,5	0,5	0,9	0,6
Totaal	36,3	39,7	43,4	41,2	38,1
HWBP	12,3	10,2	12,3	12,3	12,3
Totaal investeringsuitgaven exclusief HWBP	24,0	29,5	31,1	28,9	25,8

Samenvatting Investeringsuitgaven 2018: vervanging versus uitbreiding

Programma (* € 1 miljoen)	2018	Vervanging	Uitbreiding	HWBP
Waterveiligheid, stedelijk waterbeheer en klimaatadaptatie	22,3	5,2	4,8	12,3
Gezond, schoon en zoet water	1,0	0,9	0,1	
Watersysteem	8,9	3,0	5,9	
Afvalwaterketen en zuiveren	1,8	0,4	1,4	
Innovatie, duurzaamheid en financiën	0,3	0,3	0,0	
Bestuur, organisatie en instrumenten	2,1	1,9	0,2	
Totaal	36,3	11,6	12,4	12,3

Inhoud

Samenvatting 2018: "WIJ DELFLAND STAAN PARAAT !"	3
1 Inleiding	7
2 Meerjarenperspectief	8
3 Waterveiligheid, stedelijk waterbeheer en klimaatadaptatie	12
4 Gezond, schoon en zoet water	17
5 Watersysteem	21
6 Afvalwaterketen en zuiveren	25
7 Innovatie, duurzaamheid en financiële producten	29
8 Bestuur, organisatie en instrumenten	32
9 Algemene dekkingsmiddelen - belastingen	36
10 Overige financiële gegevens	40
10.1 Uitgangspunten en normen	40
10.2 Financiering	41
10.3 Bestemmingsreserve en voorzieningen	42
10.4 Weerstandsvermogen, EMU-saldo	44
10.5 Risicomanagement	46
10.6 Financiële overzichten	49
10.6.1 Ontwikkeling kosten en opbrengsten	49
10.6.2 Ontwikkeling geraamde investeringen	50
10.6.3 Overzicht exploitatie van programma's naar taken	50
10.6.4 Overzicht gecoprimeerde staat van lasten en baten per programma	51
10.6.5 Balansontwikkeling	52
10.7 Verbonden partijen	52
10.7.1 Direct verbonden partijen	52
10.7.2 Indirect verbonden partijen	57
11 Bijlagen	59
11.1 Lijst van begrippen en afkortingen	59
11.2 Investerings op projectniveau	61
11.3 Overzicht prestatie-indicatoren	63
11.4 Delfland in kengetallen	66

1 Inleiding

Wij geven met deze programmabegroting 2018 en meerjarenraming 2019-2022 verdere invulling aan de uitvoering van het coalitieakkoord 2015-2019 en de uitvoering van het Waterbeheerplan 5 2016-2021 (WBP5). Bij dit WBP5 hoort het zesjarig uitvoeringsprogramma². Dit uitvoeringsprogramma wordt jaarlijks met de kadernota en de begroting bijgesteld.

Coalitieakkoord

Met het coalitieakkoord 'Iedereen bewust van water' zetten wij in op waterbewustzijn bij alle inwoners, bedrijven, en instellingen in het gebied. Maar ook op het toekomstbestendig uitvoeren van het water- en zuiveringsbeleid, en een financiële situatie die toekomstgericht is. Dit laatste betekent onder meer een beheerste stijging van de tarieven. En tegelijk een geleidelijke afbouw van onze schuldenlast.

De coalitie onderstreept met het motto 'Iedereen bewust van water' het belang van investeren in waterbewustzijn. Zij gaat actieve betrokkenheid bevorderen bij het werk van het waterschap. Door inwoners, bedrijven, instellingen, en overheden bewust te maken van wonen en werken in een kwetsbaar gebied. Met als doel dat zij zelf kunnen bijdragen aan hun eigen veiligheid en leefbaarheid.

Deze ambities van de coalitie hebben we vertaald naar doelen. Die doelen willen wij binnen de planperiode realiseren. Voor het begrotingsjaar 2018 hebben wij dit verder aangevuld met prestatie-indicatoren. Hiermee geven wij invulling aan de wens van de verenigde vergadering om de gestelde ambities en de daarbij behorende doelen via prestatie-indicatoren te toetsen. In de bijlage staan deze prestatie-indicatoren geresumeerd.

Samenwerken

Het college van Dijkgraaf en Hoogheemraden (D&H) legt u de Begroting 2018 voor. Hiermee willen we de taken, water beheren, water keren, water zuiveren gaan uitvoeren. We doen dit met een eigentijdse aanpak en met oog voor innovatieve en duurzame technieken. We werken samen met de omgeving vanuit de eigen verantwoordelijkheid. Dit doen we met een gebiedsgerichte aanpak om optimaal gebruik te kunnen maken van lokale kennis en ervaring. Zo willen we ook de betrokkenheid van de omgeving bij ons werk verder vergroten. Daarnaast houden we in ons werk rekening met toekomstige ontwikkelingen zoals klimaatverandering, zeespiegelstijging en bodemdaling. Ons gebied houden we tegen maatschappelijk zo laag mogelijke kosten bewoonbaar en werkbaar voor onze burgers en bedrijven, agrariërs en natuurbeheerders.

Leeswijzer

In Hoofdstuk 2 presenteren we het meerjarenperspectief dat aansluit op de eerder in 2017 vastgestelde Kadernota 2018. Aansluitend is onze begroting opgebouwd rondom de maatschappelijke programma's. De programma's zijn opgenomen in de hoofdstukken 3 tot en met 9, die een vaste indeling hebben:

- de doelen per programma;
- per doel de prestaties die we in 2018 leveren. Met andere woorden: wat willen we bereiken; wat gaan we daarvoor doen in 2018 en wat zijn de kosten en benodigde investeringsuitgaven.

Hoofdstuk 10 bevat de (verplichte) begrotingsparagrafen zoals in het Waterschapsbesluit gepresenteerd. Er zijn geen incidentele baten en lasten dus deze (verplichte) paragraaf is niet opgenomen. De onderdelen uit de verplichte paragraaf 'Bedrijfsvoering' zijn opgenomen in het programma Bestuur en Organisatie. Ter vergelijking zijn in de tabellen de bedragen van de herziene Begroting 2017 (verder aangeduid als 'Begroting 2017') en de Jaarrekening 2016 opgenomen. In de begroting 2017 zijn de begrotingswijzigingen van de Kadernota 2018 verwerkt. In de tabellen kunnen afrondingsverschillen voorkomen (deze zijn maximaal € 0,1 miljoen).

² Bijgevoegd bij Begroting 2016

2 Meerjarenperspectief

Exploitatie

De begroting 2018 en meerjarenraming 2019-2022 zijn gebaseerd op het coalitieakkoord 2015-2019 'Iedereen bewust van water' en de Kadernota 2018. De belangrijkste financiële uitgangspunten zijn:

1. Voor deze collegeperiode geldt een beheerste tariefstijging voor het watersysteem van 1,5% per jaar. Voor het tarief zuiveringsheffing 2018 geldt dat het gehandhaafd blijft op het niveau van € 93,50, in lijn met het amendement Van Kretschmar c.s., zoals aangenomen bij de behandeling van de begroting 2017;
2. Voor de meerjarenraming 2019-2022 wordt tevens een ongewijzigd tarief zuiveringsheffing, € 93,50, gehanteerd. Vanaf 2023 geldt ook voor het tarief zuiveringsheffing een beheerste tariefstijging van 1,5% per jaar;
3. De taakstelling uit het coalitieakkoord (€ 10 miljoen) en de Kadernota 2017 (€ 5 miljoen) leidt tot een besparing van structureel € 15 miljoen in 2019, mede ingezet voor het terugbrengen van de afschrijving van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) van 20 naar 5 jaar;
4. Jaarlijks wordt een storting in de Reserve niet-vrij besteedbaar vermogen begroot. Het begrote exploitatieresultaat ná bestemming is € 0;
5. In aanvulling op het uitgangspunt van de Kadernota 2017 het jaarlijks voordeel herfinanciering DBFO-contract in de jaren 2017 tot en met 2019 toe te voegen aan de reserve tariefdemping zuiveringsheffing, wordt het jaarlijks voordeel ook vanaf 2020 toegevoegd aan deze reserve. De inzet van de reserve vanaf 2020 is een keuze voor de volgende coalitie;
6. Het verschil tussen het gehanteerde zuiveringstarief en het actuele kostenmodel wordt ook in 2018 en 2019 toegevoegd aan de reserve tariefdemping zuiveringsheffing;
7. In de jaren 2019-2022 wordt de reserve tariefdemping zuiveringsheffing ingezet ten behoeve van de stabilisering van het tarief zuiveringsheffing.

Het uitgangspunt voor de begroting 2018 is 'Kadernota 2018 tenzij'. Tenzij betekent dat de cijfers uit de Kadernota 2018 alleen zijn bijgesteld voor externe ontwikkelingen. De bijstelling als gevolg van de externe ontwikkelingen (+ € 0,8 miljoen) betreft hogere belastingopbrengsten als gevolg van de stijging in arealen, huishoudens en vervuilingseenheden, en extra opbrengsten leges als gevolg van de nieuwe legesverordening. Het voordelig begrotingssaldo 2018 voor storting in de reserves bedraagt, na verwerking van bovenstaande effecten, € 21 miljoen.

Door het verwerken van de diverse toevoegingen aan de reserves in de begroting is het jaarlijkse saldo van de begroting nihil.

Bovenstaande maatregelen resulteren in het volgende geconsolideerde verloop van het meerjarenperspectief en toevoegingen/onttrekkingen aan de reserves.

Meerjarenperspectief van het exploitatiesaldo (* € 1.000)	2018	2019	2020	2021	2022
Voordelig resultaat oorspronkelijke meerjarenraming 2017-2021	-20.974	-21.736	-27.064	-30.649	-30.649
Mutaties Kadernota 2018	-16	-166	-1.534	-1.634	-1.650
Bijgesteld meerjarenperspectief kadernota 2018	-20.989	-21.902	-28.598	-32.283	-32.299
Kapitaallasten	-1	106	106	-124	823
Overige bijstellingen	100	-233	-245	415	1.771
Mutaties belastingopbrengsten	-814	-879	1.222	3.031	155
Begrotingssaldo 2018-2022 (vóór mutaties reserves)	-21.704	-22.907	-27.515	-28.961	-29.550
Onttrekking negatieve HWBP verschil aan algemene reserve	-3.900	-3.100	-2.000	-800	
Storting in reserve tariefdemping zuiveringsheffing (voordeel herfinanciering AWZI Harnaspolder)	1.400	1.400	1.400	1.400	1.400
Storting/onttrekking reserve tariefdemping - Kadernota 2018	3.200	1.268	-712	-2.740	-4.818
Storting restant voordelig exploitatieresultaat in reserve Niet vrij besteedbaar vermogen	21.004	23.339	28.827	31.101	32.968
Bijgesteld meerjarenperspectief (na mutaties in reserves)	0	0	0	0	0

Ontwikkeling schuldpositie 2018-2022: vijf prestatie indicatoren

De volgende set van indicatoren geeft inzicht in het verloop van de vermogenspositie en de kasstromen:

- Netto schuldquote (schuldpositie gerelateerd aan omzet): deze indicator geeft inzicht welk aandeel van de jaarlijkse omzet langdurig extern gefinancierd is;
- Externe financiering t.b.v. (im)materiële vaste activa in % van (im)materiële vaste activa: deze indicator geeft aan in hoeverre investeringen worden gefinancierd via langlopende leningen en vlottende passiva (o.a. kortlopende leningen);
- Debt ratio (solvabiliteit): percentage kort- en langlopende schulden van het totaal van de creditzijde van de balans;
- Kassaldo op reguliere exploitatie: deze indicator biedt inzicht of en in hoeverre Delfland geld moet lenen om de reguliere exploitatie draaiende te houden;
- Vrije kasstroom: deze indicator geeft weer het werkkapitaal in relatie tot aflossingsverplichting: aflossingsverplichtingen betreffen de contractueel vastgelegde aflossing op langlopende leningen. Het werkkapitaal geeft inzicht in de beschikbare financiële middelen die Delfland heeft om op korte termijn te voldoen aan financiële verplichtingen. Via deze indicator wordt inzichtelijk gebracht in welke mate Delfland in staat is om aan de aflossingsverplichtingen te voldoen en meer te anticiperen op de middellange termijn.

Prestatie indicatoren met streefwaarde					
	2018	2019	2020	2021	2022
Netto-schuldquote (schuldpositie gerelateerd aan omzet)	301%	282%	262%	240%	216%
Externe financiering in % vaste activa	85%	82%	78%	74%	69%
Debt ratio	84%	81%	77%	73%	68%
Kassaldo reguliere exploitatie (in € mln.)	-79,0	-81,0	-87,0	-88,7	-90,2
Vrije kasstroom (in € mln.)	-27,0	-24,7	-26,3	-29,8	-33,1

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de totstandkoming van de vrije kasstroom over de jaren 2018-2022.

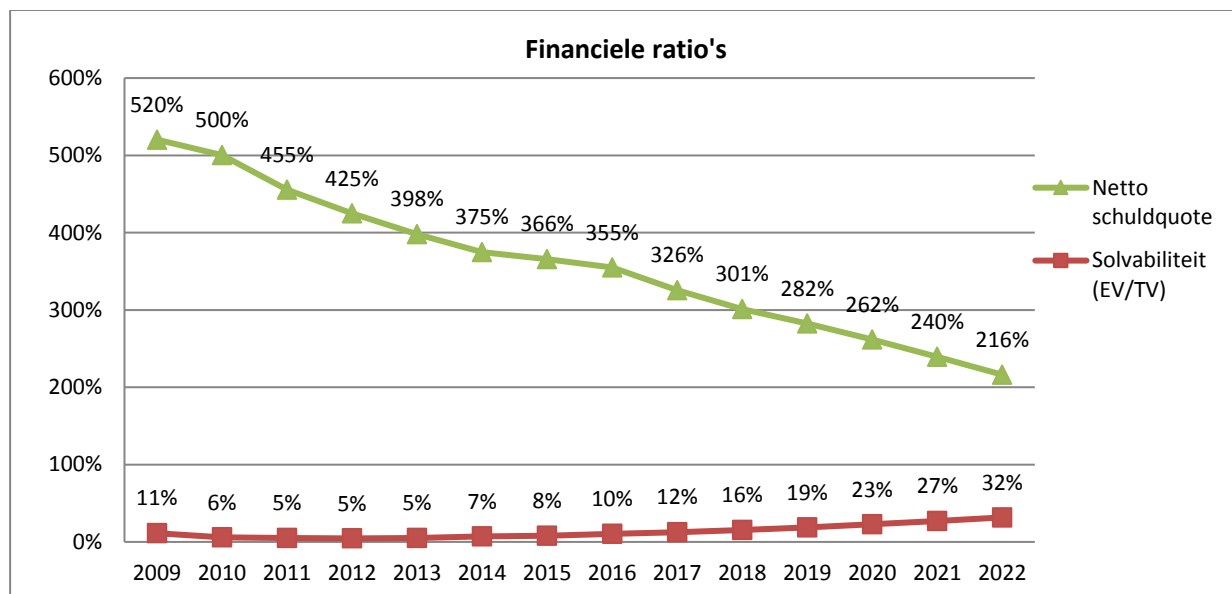
Tabel Aflossingscapaciteit 2018-2022

Aflossingscapaciteit - verwachte kasstroom (* € 1 miljoen)	Ultimo 2018	Ultimo 2019	Ultimo 2020	Ultimo 2021	Ultimo 2022
<i>1 Kasstroom uit exploitatie</i>					
Totale opbrengsten	-249,8	-251,4	-253,3	-256,3	-259,2
Totale lasten	224,0	224,8	221,3	223,1	225,4
Afschrijvingen	-53,2	-54,4	-55,0	-55,5	-56,4
1 Totaal kasstroom exploitatie	-79,0	-81,0	-87,0	-88,7	-90,2
<i>2 Kasstroom investeringen</i>	36,3	39,7	43,4	41,2	38,1
<i>3 Kasstroom aflossingen</i>	15,7	16,6	17,3	17,7	19,0
Totale vrije kasstroom	-27,0	-24,7	-26,3	-29,8	-33,1

Solvabiliteitsratio

Het verloop van de netto schuldquote en de solvabiliteitsratio over de periode 2009-2022 wordt als volgt grafisch weergegeven.

Grafiek 1 verloop netto schuldquote en solvabiliteit (2009-2022)

Verloop schuldpositie

Een afname van de schuldpositie wordt bereikt indien de werkelijke ontvangsten hoger zijn dan de werkelijke uitgaven. Het verloop van de inkomsten en uitgaven wordt de kasstroom genoemd. De kasstroom wordt bepaald als:

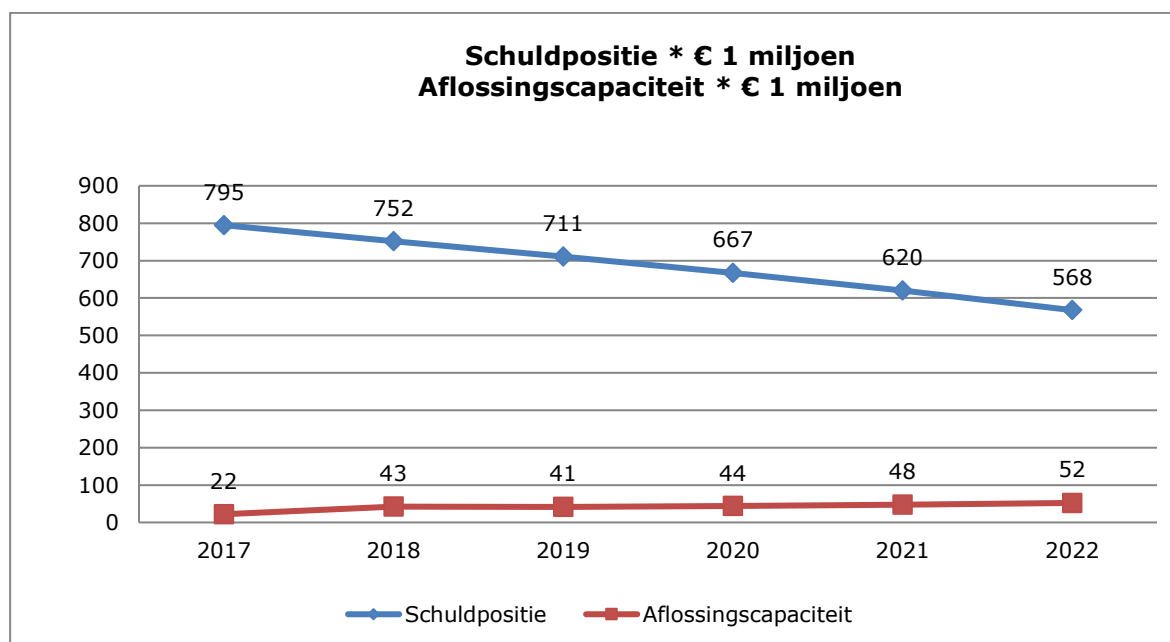
Kasstroom = nettowinst voor bestemming reserves + afschrijvingen -/_ investeringsuitgaven.

De kasstroom vormt in feite de aflossingscapaciteit waarmee de schulden afnemen.

Op basis van de verwachte kasstroom zal de schuldpositie jaarlijks afnemen.

In onderstaande grafiek wordt het verloop van de schuldpositie en de aflossingscapaciteit weergegeven.

Grafiek 2 Verloop schuldenlast en aflossingscapaciteit

Investeringsuitgaven

Ten behoeve van de Programmabegroting 2018 zijn de investeringsuitgaven van de programma's geactualiseerd.

Tabel Investeringsuitgaven 2018-2022

Programma (* € 1 miljoen)	2018	2019	2020	2021	2022
Waterveiligheid, stedelijk waterbeheer en klimaatadaptatie	22,3	19,3	20,8	19,1	20,4
Gezond, schoon en zoet water	1,0	2,0	5,3	2,1	0,2
Watersysteem	8,9	14,0	15,0	16,0	16,0
Afvalwaterketen en zuiveren	1,8	3,0	1,8	3,1	0,9
Innovatie, duurzaamheid en financiën	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Bestuur, organisatie en instrumenten	2,1	1,5	0,5	0,9	0,6
Totaal	36,3	39,7	43,4	41,2	38,1
HWBP	12,3	10,2	12,3	12,3	12,3
Totaal investeringsuitgaven exclusief HWBP	24,0	27,5	31,1	28,9	25,8

In de bijlage Investeringsuitgaven op projectniveau is de raming voor de jaarschijf 2018 meer in detail opgenomen.

Ten opzichte van de Kadernota 2018 – 2022 is de meerjarenbegroting verlaagd. Zoals ook reeds in de Burap 2017 is toegelicht, kost de voorbereiding van de projecten meer tijd dan bij de kadernota was aangenomen. De projecten moeten zorgvuldig worden voorbereid om problemen bij de uitvoering (en hierdoor aanspraak op meerwerk) te voorkomen. Ook wordt voorzien dat bij vooral de verbeterwerken het gesprek met de omgeving langer duurt dan verwacht in verband met grondverwerving. Hierdoor duurt het langer voordat projecten in uitvoering zijn. Wat betreft de doelrealisatie wordt verwacht dat als het gaat om het buitengewoon onderhoud de groene en complexe kades uiterlijk in 2021 op orde zijn gebracht. Van de Wegen op Kaden is ingezet om in 2021 de risicovolle keringen op orde te hebben. Ook al is dit een uitdaging, de verwachting is nochtans dat ook dat in 2021 gerealiseerd kan worden. Ook is de verwachting dat het verbeteren van de minder risicovolle keringen uiterlijk in 2021 haalbaar is. Wel wordt verwacht dat minder urgent gekwalificeerde kadeprojecten verschuiven naar de periode 2021 – 2030. Indien zich kansen voordoen om een project bijvoorbeeld juist sneller dan wel eerder te realiseren dan zijn bovenstaande investeringsuitgaven een richtsnoer en zal op dat moment toetsing met het totale investeringsplan en -krediet plaatsvinden.

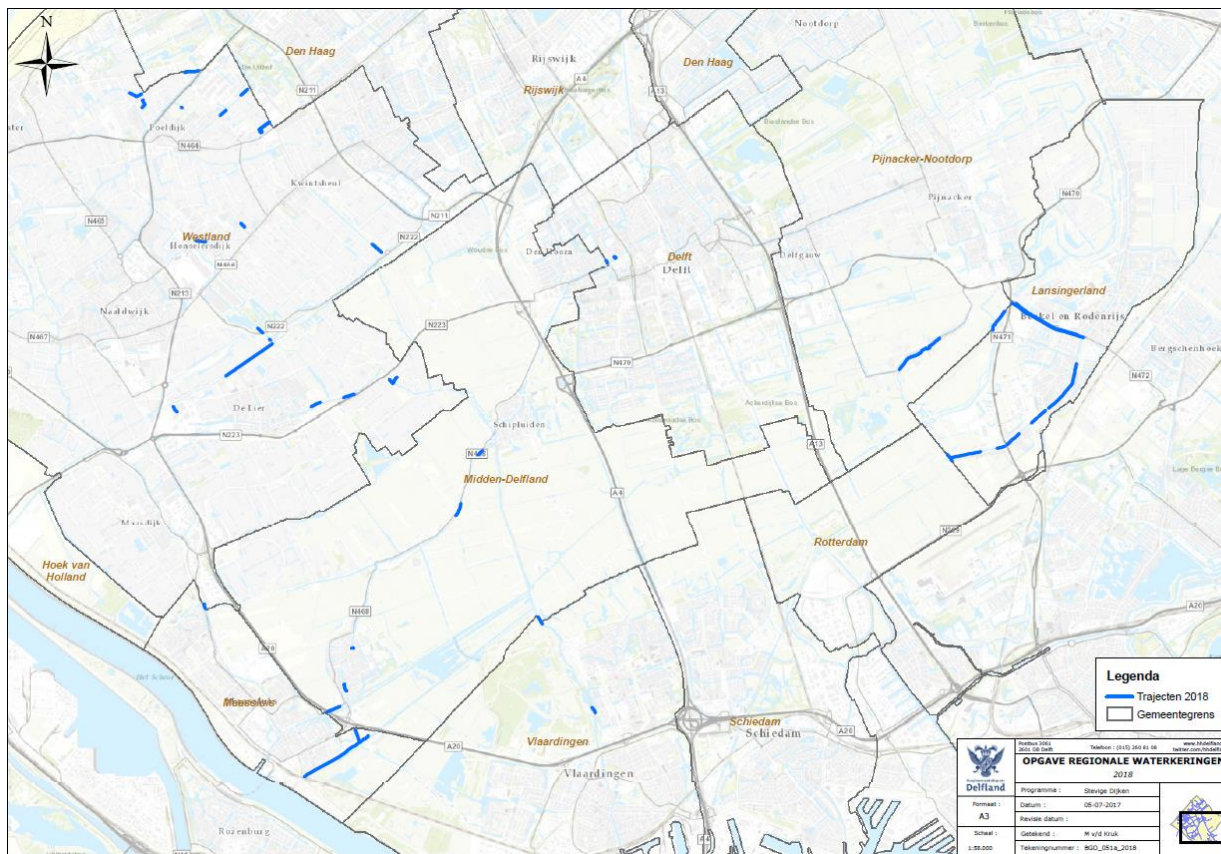
Opvolging adviezen en aanbevelingen Rekeningcommissie

In de voorliggende begroting zijn de volgende adviezen en aanbevelingen terug te zien:

- Prestatie indicatoren: We hebben financiële prestatie-indicatoren opgenomen voor de ontwikkeling van de solvabiliteit (p.9). De organisatie brede indicatoren zijn in ontwikkeling en worden in de begroting 2019 opgenomen;
- Risicomanagement: Een herziene aanpak waarborgt uniformiteit binnen Delfland. Het risicomanagement en het weerstandvermogen zijn in samenhang met assetmanagement herzien en geïmplementeerd (p.46)
- Reserves en voorzieningen: We hebben het aantal gereduceerd conform het voorstel van het College dat is vastgesteld in de verenigde vergadering van 21 september 2017 (p.42)
- Kwaliteit toelichtingen: De voorliggende begroting bevat de concrete invulling van de beleidsvoornemens die in de Kadernota 2018 zijn verwoord. Deze concretisering van maatregelen en activiteiten biedt de mogelijkheid om over de voortgang concreter te rapporteren. Dit moet zijn weerslag vinden onder meer in de Bestuursrapportage.
- Tariefscenario's: Bij de vaststelling van de Kadernota 2018 zijn verschillende tariefscenario's behandeld. In de voorliggende begroting zijn de uitgangspunten van de Kadernota 2018 gehanteerd, te weten: een beheerste tariefstijging voor het watersysteem van 1,5% per jaar en een ongewijzigd tarief van € 93,50 per vervuilingseenheid als zuiveringsheffing. Met betrekking tot de Reserve Tariefdemping Zuiveringsheffing blijft de inzet hiervan voorbehouden aan de volgende coalitie.
- Financiële sturing en beheersing: We implementeren een nieuw financieel systeem en ontwikkelen onze P&C-cyclus door uit hoofde van 'good governance' en 'in control zijn'.

3 Waterveiligheid, stedelijk waterbeheer en klimaatadaptatie

Op het gebied van Waterveiligheid tonen we in onderstaand overzicht de verbeteropgaven 2018.

Waterveiligheid

Doel: De primaire, regionale en overige waterkeringen zijn veilig. We zorgen voor adequaat onderhoud en we beoordelen periodiek op stabiliteit en hoogte. We nemen risicogestuurd passende maatregelen die we afstemmen met de omgeving.

In 2022 moeten alle primaire keringen zijn getoetst aan de nieuwe normen voor waterveiligheid. De toetsing van de regionale keringen is in 2024 gereed. Om dit te bereiken toetsen we in 2018:

Primair

- Delflandsedijk van Parksluizen tot Vlaardingen: bekleding en hoogte (9,7 km);
- Delflandsedijk van Vlaardingen tot de Maeslantkering: stabiliteit (16,5 km);

Regionaal

- Hoogtetoets (ca. 200 km);
- Eenvoudige toets stabiliteit (ca. 200 km);
- Stabiliteit (nieuwe regionale keringen/opgewaardeerde polderkades; ca. 25 km).

Hiermee bereiken we de streefwaarden voor 2018, te weten 30% van de verbeteropgave primaire keringen en 15% van de verbeteropgave regionale keringen³.

³ Omdat toetsen een gefaseerd/getrapt proces is voor verschillende faalmechanismen, drukken we de voortgang niet uit in km maar in percentage verbeteropgave (hiervoor is in 2016 een schatting gemaakt van de benodigde stappen per km en vertaald in de voortgang daarin per jaar)

Prestatie-indicatoren met streefwaarden : Percentage toetsopgave gerealiseerd.					
	2018	2019	2020	2021	2022
Primaire waterkeringen (55 kilometer)	30%	50%	70%	90%	100%
Regionale waterkeringen (437 kilometer)*)	15%	30%	50%	70%	80%

*) Met het opwaarderen van een aantal trajecten polderkeringen en het afwaarderen van delen van de Maasdijk, is het totaal aan regionale waterkeringen aangepast naar 437 km (was 397 km). Nochtans is de verwachting dat de prestatie-indicator wordt gerealiseerd.

De tweede prestatie indicator geeft de mate van veiligheid weer op basis van de toetsresultaten. Afgekeurde keringen brengen we op orde. In 2018 voeren we hiervoor onder meer de volgende werkzaamheden uit:

- Het uitvoeren van 7 kilometer buitengewoon onderhoud aan groene kades en het vervangen van circa 2,5 kilometer beschoeiing;
- Het uitvoeren van 10,5 kilometer buitengewoon onderhoud aan complexe kades (clusters Berkel, Westland, Maassluis en Midden-Delfland);
- Het uitvoeren van 0,5 kilometer buitengewoon onderhoud aan kades met wegen;
- Start uitvoering 1,7 kilometer verbeteren waterkeringen.⁴

Aanpassing KPI: Percentage keringen op orde

De KPI is in deze begroting aangepast naar actueel oordeel waarmee aanpassingen in de legger (zoals het opwaarderen van polderkades en het afwaarderen van regionale keringen) gelijk verwerkt worden. Door de laatste wijziging in de legger is het aantal kilometer regionale keringen aangepast van 397 kilometer naar 437 kilometer. Er is 48 kilometer polderkade opgewaardeerd naar regionale kering, 8 km regionale kering is afgewaardeerd.

De nieuw toegevoegde keringen (48 km opgewaardeerde polderkeringen) hebben nog geen toetsoordeel en worden om die reden niet meegenomen bij de 'op orde' zijnde keringen. Vanuit efficiënt werken zijn kadevakken bepaald (logische trajecten) met een lengte van circa 100 meter welke als basis dienen voor de projectscope bij verbetering en buitengewoon groot onderhoud. Er is voor gekozen om in deze KPI de kadevakken als basis te nemen voor het bepalen van de opgave. Een kadevak is 'op orde' of niet. Omdat er echter ook trajecten van enkele meters zijn die niet 'op orde' zijn, neemt het deel dat niet 'op orde is' toe. In de praktijk betekent dit niets voor de werkzaamheden omdat de aanpalende delen toch al werden meegenomen.

Bovenstaande leidt ertoe dat medio 2017 348 km (80%) 'op orde' en 89 km (20%) niet 'op orde' is. De verwachting is dat met de programmatische aanpak 'Buitengewoon onderhoud en verbeteren' jaarlijks 1,5% van de opgave wordt opgepakt. Daarnaast worden aanpalende delen opgepakt waardoor nieuwe opgave wordt voorkomen.

Prestatie-indicatoren met streefwaarden: Percentage keringen op orde op basis van toetsresultaat 2015 (primair) en het actuele oordeel voor de regionale keringen.					
	2018	2019	2020	2021	2022
Primaire waterkeringen (55 kilometer)	100%	100%	100%	100%	100%
Regionale waterkeringen *) (437 kilometer)	81%	82%	84%	85%	87%

*) Aangepast aan actuele situatie (zie kader). Ter vergelijking had de oude KPI op basis van toetsresultaat 2012 als beeld 2018: 93%, 2019: 95%, 2020: 97%, 2021: 98% en 2022: 98%. De prestatie-indicator voor 2017 was 90%. Per 1 januari 2017 voldeed 360 km (91%) uitgaande van het toetsresultaat 2012 zodat we voor op schema lagen.

Door inspecties en beheer en onderhoud van de primaire, regionale, en overige keringen voorkomen we zoveel mogelijk dat een nieuwe opgave ontstaat. In 2018 voeren we het volgende uit:

⁴ De uitvoering van het buitengewoon onderhoud bij de wegen op kades blijft ook in 2018 achter op de planning vanwege de afstemming met onze samenwerkingspartners. Teneinde de doelen van de programmalijn te kunnen realiseren wordt het uit te voeren buitengewoon onderhoud aan de complexe kades eerder uitgevoerd zodat in 2019 meer capaciteit beschikbaar is voor de daadwerkelijke uitvoering van het buitengewoon onderhoud bij de kades met wegen.

- Inspectie van circa 710 kilometer waterkeringen;
- Maaionderhoud op circa 100 hectare groene kades;
- Muskusrattenbeheer conform afspraken in Kosten voor Gemene Rekening (KvGR);
- Inspecties aan waterkerende kunstwerken;
- Dagelijks onderhoud aan waterkerende kunstwerken.

De leggergegevens voor de waterkeringen worden in 2018 twee keer geactualiseerd, als onderdeel van een integrale leggeractualisatie. Deze tweejaarlijkse actualisatie gebeurt naar aanleiding van de oplevering van projecten, verstrekte vergunningen of ambtelijke wijzigingen. In 2018 wordt ook gestart met de actualisatie van de leggers Binnenwaterkeringen en Landscheidingen.

Het waterveiligheidsbeleid zetten we in het traject van de Omgevingswet om naar een (digitaal) modulair beleidskader, dat toegankelijk en bruikbaar is voor verschillende doelgroepen en locatie-specifiek en activiteitgericht kan worden toegepast. Dit proces loopt door in 2019.

Stedelijk waterbeheer

Doelen:

1. We voeren de zorgplichten integraal uit en koppelen de werkzaamheden aan de steeds sneller veranderende omgeving.
2. Op basis van de principes van strategisch omgevingsmanagement richten we samen met relevante stakeholders planvorming en gebiedsprocessen in.
3. We benutten bij ruimtelijke ontwikkelingen kansen. Waar mogelijk combineren we de belangen met die van gebiedspartners en nemen we maatregelen om de bijdrage van het watersysteem aan de ruimtelijke kwaliteit en belevings- en gebruikswaarde voor en door burgers en bedrijven te vergroten.
4. We voeren proactief de watertoets uit op binnengekomen ruimtelijke plannen en hanteren de streefwaarde van 100% afhandeling wateradviezen binnen de gestelde termijn.

Ad 1. In het kader van de Omgevingswet starten gemeenten en provincie in 2018 met het opstellen van omgevingsvisies en omgevingsplannen. Wij zullen als input voor deze visies en plannen het waterbelang als onderdeel van de leefomgeving samen met de gemeentes en provincie integraal vertalen naar een "watervisie".

Ad 2. Het doel "strategisch omgevingsmanagement" is gericht op hoe we omgaan met onze omgeving. Strategisch omgevingsmanagement is inmiddels regulier onderdeel van planvorming en gebiedsprocessen binnen Delfland. Ondanks het feit dat de invoering van de Omgevingswet is uitgesteld en niet zal plaatsvinden per 1-7-2019, richten we ons in 2018 op:

- Het versterken van de kennisuitwisseling over strategisch omgevingsmanagement binnen het hoogheemraadschap o.a. via workshops en intervisie en het opleiden van de medewerkers;
- Het organiseren van structurele ambtelijke en bestuurlijke overleggen met gemeenten; Deze vormen een belangrijke basis voor het relatiebeheer.
- Het twee keer per jaar organiseren van een bestuurlijke watertafel.

Ad 3. We participeren proactief in ruimtelijke plannen, complexe plannen en de uitvoeringsprogramma's van gemeentelijke waterplannen. Onze inzet is om onze eigen belangen en doelen in een vroeg stadium te borgen in de planvorming van derden.

In 2018 doen we onder meer het volgende:

- Bij ruimtelijke plannen leggen we de nadruk op het voorbereiden van het buitengewoon onderhoud aan kades, met nadruk op Midden Delfland en de gemeenten in het Oostland en het ontwikkelen van ecologische zones zoals b.v. Madestein in Den Haag.
- Voor de locaties waar een te groot risico op wateroverlast is werken we samen met de omgeving om deze wateroverlast op te lossen. In 2018 willen we de inzet van gietwaterbassins verder vergroten in het project RainLevels en zijn we in actief in gebiedsprocessen zoals b.v. in de Kralingerpolder en Schiedam-West.
- Zijn we actief betrokken bij o.a. de ontwikkeling van Blankenburgverbinding, A16, proefboring NAM Midden-Delfland en A4 Passage, Poorten en Inprikkers om onze belangen vroegtijdig te borgen.
- Werken we samen met de gemeenten aan uitvoeringsagenda's en -programma's van de gemeentelijke water- en klimaatplannen.

Ad 4. In het kader van de watertoets gaan we in 2018:

- Naar verwachting tussen de 450 en 550 wateradviezen verzorgen binnen de gestelde termijnen.
- Regulier overleg voeren met alle gemeenten waarin we de ruimtelijke ontwikkelingen bespreken om een proactieve inbreng mogelijk te maken.
- Naast de advisering onder de huidige Wet ruimtelijke ordening ook de advisering oppakken in het kader van (pilots van) omgevingsvisies, omgevingsplannen en andere omgevingswet-instrumenten van gemeente, provincie en rijk.
- De Handreiking Watertoets voor gemeenten aanpassen in verband met de ontwikkelingen rondom klimaatadaptatie en de omgevingswet.

Prestatie-indicatoren met streefwaarden: (4) Afhandeling Wateradviezen binnen gestelde termijn					
	2018	2019	2020	2021	2022
Percentage afgehandeld binnen gestelde termijn	100%	100%	100%	100%	100%

Overige indicatoren:

Ad 2) Aangezien strategisch omgevingsmanagement een manier van denken en werken is, is het ontwikkelen van een eenvoudige en eenduidige prestatie indicator voor dit onderwerp niet mogelijk.

Ad 3) Dit doel heeft geen eigen prestatie-indicator. De ruimtelijke maatregelen die worden getroffen bij de programma's A tot en met D komen mede dankzij dit doel tot stand.

Klimaatadaptatie

Doel: We gaan in nauwe samenwerking met gemeenten en andere belanghebbenden de Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie nader uitwerken en uitdragen. Dit leidt tot maatregelen waardoor de sponswerking in ons sterk verharde gebied toeneemt en er bij ruimtelijke ontwikkelingen klimaat adaptief wordt gehandeld.

In 2018 voeren we onder meer het volgende uit:

- We draaien actief mee in projecten en initiatieven die bijdragen aan de beweging richting een klimaatbestendige regio, inclusief burgerinitiatieven zoals in Spangen;
- We zetten de stimuleringsregeling voort om klimaat adaptieve maatregelen die de sponswerking van de stad vergroten bij particulieren en bedrijven te ondersteunen;
- We werken samen met gemeenten aan stresstesten op kwetsbaarheid voor klimaatverandering en stellen gezamenlijk klimaatagenda's op;
- We stimuleren de omvorming van verharde schoolpleinen naar groenblauwe schoolpleinen;
- We verkennen de mogelijkheden tot samenwerking met nieuwe netwerkpartijen zoals woningbouwcorporaties, tuincentra, hoveniers;
- We organiseren een klimaatadaptatie evenement om de beweging in de etalage te zetten, en het netwerk verder te ontwikkelen.

Prestatie-indicator (procesmatig):

Het aantal acties dat wordt uitgevoerd in het kader van klimaatadaptatie.

Prestatie-indicatoren met streefwaarden					
	2018	2019	2020	2021	2022
Acties klimaatadaptatie	20	20	15	15	15

Financiën: Exploitatie Waterveiligheid, stedelijk waterbeheer en klimaatadaptatie

Programmalijn (bedragen * € 1.000)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Waterveiligheid	22.443	22.241	21.105	20.671	20.602
Stedelijk waterbeheer	2.266	2.223	2.026	2.041	2.057
Klimaatadaptatie 1)	880	880	644	646	648
Totaal	25.589	25.345	23.775	23.359	23.308

1) met de in 2017 opgestelde strategie wordt meer duidelijk welke financieringsbehoefte er is vanaf 2020. De bestuurlijke ambitie is dat deze tenminste op hetzelfde niveau als 2019 wordt voortgezet.

Geraamde investeringsuitgaven Waterveiligheid, stedelijk waterbeheer en klimaatadaptatie

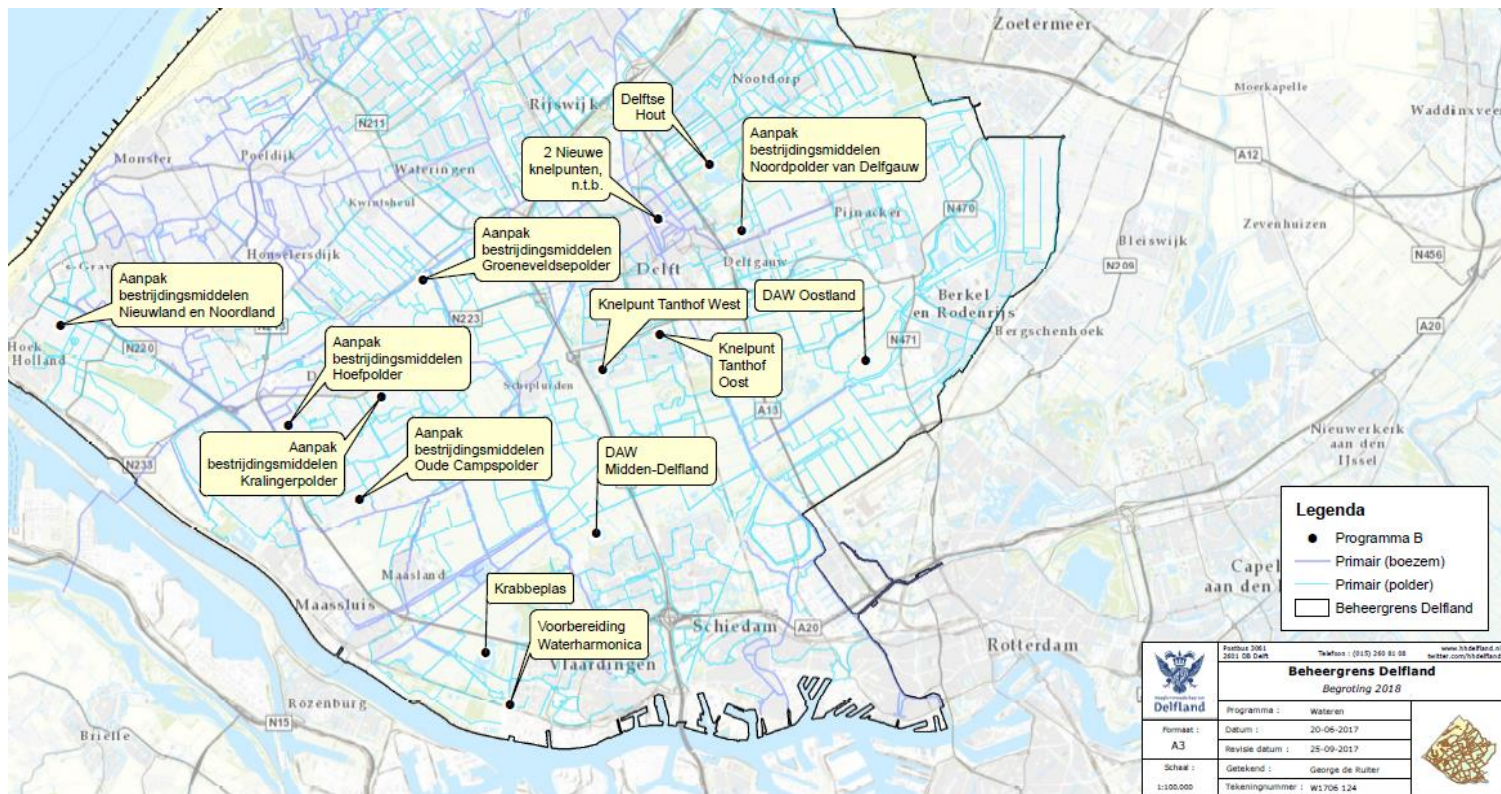
Programmalijn (bedragen * € 1 miljoen)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Waterveiligheid	22,3	19,3	20,8	19,1	20,4
Totaal	22,3	19,3	20,8	19,1	20,4

De investeringsbegroting Waterveiligheid omvat de jaarlijkse bijdrage aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma, € 12,3 miljoen (met in 2019 een eenmalig lagere bijdrage van € 10,2 miljoen als gevolg van de verrekening), de uitgaven voor de programmatische aanpak buitengewoon onderhoud en de programmatische aanpak verbeteren waterkeringen. Afhankelijk van de urgentie van de beoogde maatregelen en de doorlooptijd van de projecten wordt de beschikbare capaciteit optimaal ingezet om onze doelen te halen met de investeringsbegroting en de beschikbaar gestelde verzamelkredieten als randvoorwaarde.

Ten opzichte van de Kadernota 2018 – 2022 is de meerjarenbegroting verlaagd. Reden is dat de voorbereiding van de kadeprojecten meer tijd kost dan bij de kadernota was aangenomen. De projecten moeten zorgvuldig worden voorbereid om problemen bij de uitvoering (en hierdoor aanspraak op meerwerk) te voorkomen. Ook wordt voorzien dat bij vooral de verbeterwerken het gesprek met de omgeving langer duurt dan verwacht in verband met grondverwerving. Hierdoor duurt het langer voordat projecten in uitvoering zijn. Wat betreft de doelrealisatie wordt verwacht dat als het gaat om het buitengewoon onderhoud de groene en complexe kades uiterlijk in 2021 op orde zijn gebracht. Van de Wegen op Kaden is ingezet om in 2021 de risicovolle keringen op orde te hebben. Ook al is dit een uitdaging, de verwachting is nochtans dat ook dat in 2021 gerealiseerd kan worden. Ook is de verwachting dat het verbeteren van de minder risicovolle keringen uiterlijk in 2021 haalbaar is. Wel wordt verwacht dat minder urgent gekwalificeerde kadeprojecten verschuiven naar de periode 2021 – 2030.

4 Gezond, schoon en zoet water

Een overzicht van de projecten die we onder meer in 2018 uitvoeren:

Zelfvoorzienendheid en kringloopsluiting

Doelen:

1. In 2018 wordt de strategie Delfland Circulair geïmplementeerd die in 2017 is vastgesteld om op een toekomstbestendige wijze kringlopen te sluiten en (nagenoeg) zelfvoorzienend te kunnen zijn in de waterbehoefte.
2. We zetten ons in voor een (kosten)effectieve zoetwatervoorziening, nu en in de toekomst samen met de partners.

We sturen op het sluiten van kringlopen. We zoeken de verbinding met marktpartijen die, bijvoorbeeld door innovatie, hier een bijdrage aan leveren. Om dit goed vorm te geven, worden in deze begroting voor de coördinatie van uitvoering van de genoemde strategie middelen vrijgemaakt, te weten € 100.000 per jaar voor 2018 en 2019.

Het werk aan een goede op de functies afgestemde zoetwatervoorziening volgt in 2018 het vastgestelde uitvoeringsprogramma. We voeren de afspraken uit het Deltaprogramma Zoetwater uit, waaronder de implementatie van het instrument Waterbeschikbaarheid. We benadrukken de eigen verantwoordelijkheid van eindgebruikers, met name de glastuinbouwsector, om zo zuinig en doelmatig mogelijk met zoetwater om te gaan. Ook optimaliseren we de operationele zoetwatervoorziening in het eigen beheergebied, onder meer door slim te sturen op het tegengaan van verzilting. Tenslotte zorgen we voor actuele waterakkoorden en borgen we het belang van goede zoetwateraanvoer bij externe ontwikkelingen zoals de verdieping van de Nieuwe Waterweg.

Chemische waterkwaliteit

Doel: In 2021 is de chemische waterkwaliteit zodanig dat met een voortgaande ontwikkeling van de ecologische en chemische kwaliteit de KRW-doelen in 2027 zijn gehaald.

Om de waterkwaliteit aan de normen te laten voldoen gaan we verder intensiveren. De glastuinbouw is de belangrijkste bron van de normoverschrijding (met name

bestrijdingsmiddelen en nutriënten), maar ook de veeteelt (voornamelijk nutriënten) en vanuit het stedelijk gebruik (afspoeling, bladval, eenden voeren etc.). Daarnaast komen door onjuist rioolgebruik en riool-overstortingen nog te veel stoffen in het water terecht. De focus van de aanpak binnen Delfland ligt op het beperken van emissies vanuit de glastuinbouw. Om de waterkwaliteit aan de normen te laten voldoen gaan we in 2018 de volgende activiteiten uitvoeren, te weten:

- Naast onze reguliere toezicht en handhavingsactiviteiten, continueren en intensiveren we de door ons ontwikkelde aanpak van de polderaanpak bestrijdingsmiddelen (gebiedsgericht meten en monitoren);
- Versterken het Afsprakenkader Emissieloze Kas waarbij we met de LTO Glaskracht, gemeenten en het Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard optrekken om elkaars bijdragen op elkaar afstemmen;
- Richten we ons op beleidsbeïnvloeding van onder andere het Rijk, al dan niet via de Unie van Waterschappen;
- We gaan de inzichten uit het gedragsbeïnvloedingsonderzoek uit 2017 toepassen in onze communicatie en verdere aanpak met en naar tuinders;
- Voor de gedragsverandering (meten=weten=handelen) hanteren we 3 sporen te weten:
 - o 1: Actuele waterkwaliteitsgegevens online beschikbaar via connectie met database;
 - o 2: Voorzien van nazorg monitors binnen het programma polderaanpak bestrijdingsmiddelen (gebiedsgericht meten en handhaven);
 - o 3: Participatieve monitoring. Belanghebbenden in een gebied zijn verantwoordelijk voor monitoring met behulp van innovatieve technieken.
- Samen met de sector zetten we in op het sluiten van de kringloop in veeteeltgebieden. Hierin werken we samen via Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) van LTO Noord.
- Blijven we met gemeenten en bewoners samenwerken om ook in stedelijk gebied de knelpunten voor de waterkwaliteit op te lossen.
- Starten we met de voorbereidingen van de SGBP-3 voor de KRW met daarin de inspanningen voor Delfland voor de planperiode 2022-2027.

Voor 2018 en verder hanteren we de volgende prestatie-indicatoren en streefwaarden:

Prestatie indicatoren met streefwaarden:					
Chemische waterkwaliteit	2018	2019	2020	2021	2022
1) Stikstofgehalte West- en Oostboezem	2,9 & 2,1 mg/l	2,7 & 2,1 mg/l	2,5 & 2,0 mg/l	2,4 & 2,0 mg/l	n.t.b.
2) In % de afname van de overschrijding van de norm van bestrijdingsmiddelen ten opzichte van 2013 (volgens de landelijke beoordelingssystematiek)	45%	55%	65%	75%	n.t.b.
3) In % het aantal aangetroffen bestrijdingsmiddelen t.o.v. het totaal gemeten aantal bestrijdingsmiddelen EN de gemiddelde concentratie bestrijdingsmiddelen	6,5% & 0,13 µg/l	6,0% & 0,12 µg/l	5,5% & 0,11 µg/l	5,0% & 0,10 µg/l	n.t.b.

Toelichting:

1) De Europese Kaderrichtlijn Water schrijft voor dat de normen voor waterkwaliteit in 2027 gehaald moeten zijn. De prestatie-indicator voor stikstof – zoals deze ook in de waterkwaliteitsrapportage is opgenomen, gaat vooralsnog uit van een constante, gelijkmatige, daling naar de gewenste concentraties in 2027. (N.B. In werkelijkheid zal het verloop waarschijnlijk niet helemaal constant zijn. Op basis van nieuwe inzichten in het werkelijke verloop van de concentraties kan bijstelling van de waarden voor tussenliggende jaren plaatsvinden.)

2) Het landelijk bestrijdingsmiddelenbeleid geeft aan dat er in 2023 nagenoeg geen overschrijdingen meer mogen plaatsvinden van de normen. De prestatie-indicator is hierop gebaseerd en gaat uit van een constante, gelijkmatige, daling van de het aantal watermonsters waarvoor een overschrijding van de norm wordt geconstateerd. De methode aan de hand waarvan toetsing op de voortgang op deze op landelijke niveau bepaalde prestatie-indicator plaats kan vinden, wordt momenteel op landelijk niveau uitgewerkt en is naar verwachting eind 2017 operationeel. (N.B. In werkelijkheid zal het verloop waarschijnlijk niet helemaal constant zijn. Op basis van nieuwe inzichten in het werkelijke verloop van de concentraties kan bijstelling van de waarden voor tussenliggende jaren plaatsvinden.)

3) Om, in afwachting van de methode zoals hierboven benoemd onder ad 2), toch alvast een uitspraak te kunnen doen over de ontwikkeling van de concentraties bestrijdingsmiddelen, geeft dit cijfer nu een indicatie of er een belemmering is voor ecologische ontwikkeling, waarbij de streefwaarde is bepaald op basis van de relatief laag belaste gebieden binnen Delfland (stad en grasland).

Zwemwater

Doel: De aangewezen zwemwaterlocaties voldoen aan de EU-zwemwaterrichtlijn (hierbij geldt: inspanningsverplichting voor blauwalgen, resultaatverplichting voor bacteriën) en er is alleen bij uitzondering een negatief advies als gevolg van bijvoorbeeld blauwalg en bacteriën.

In 2018 nemen we bronmaatregelen en structuurmaatregelen ter bevordering van een zwembare en blauwalg arme Delftse Hout met een verbeterd ecologisch evenwicht samen met betrokken partijen (met name de gemeente Delft). Dit vergt in 2018 een investering van circa € 1 miljoen. In het verlengde van het project S.C.H.O.O.N. wordt de waterkwaliteit in de Krabbeplas verbeterd. In 2017 zijn systeemanalyses uitgevoerd voor de Wollebrand en de Put te Werve en in 2018 stellen we met de samenwerkingspartners maatregelpakketten samen. Tijdens het zwemseizoen worden de zwemwaterlocaties gemonitord op aanwezigheid van bacteriën en blauwalg.

Prestatie indicatoren met streefwaarden:					
Zwemwaterkwaliteit	2018	2019	2020	2021	2022
1) % van aantal zwemlocaties dat voldoet aan de bacteriële normen	100	100	100	100	100
2) Het aantal locaties met genomen maatregelen	8	9	10	11	11
3) Het aantal locaties met genomen maatregelen met een negatief zwemadvies van meer dan 3 weken.	0	0	0	0	0

Toelichting:

1 De EU Zwemwaterrichtlijn schrijft voor dat de aangewezen zwemlocaties tenminste de status van 'aanvaardbare' waterkwaliteit moeten hebben op grond van de gemeten concentraties bacteriën. In Delfland liggen 14 zwemlocaties, die allen hieraan moeten voldoen.

2 en 3 Naast bacteriën kan ook het ontstaan van blauwalgen leiden tot een negatief zwemadvies. We hebben op diverse locaties maatregelen getroffen om de overlast hiervan te beperken en/of om (langdurige) overschrijding van de normen voor bacteriën te voorkomen. Voor deze locaties is het streven dat minder dan drie weken per jaar een negatief zwemadvies van kracht is.

Lokale knelpunten en kansen

Doel: Zoveel mogelijk afgesproken lokale waterkwaliteitsknelpunten worden opgelost en kansen worden benut binnen taakstellend budget.

Voor 2018 nemen we twee nieuwe knelpunten in uitvoering en bereiden we 2 knelpunten voor.

Coördinatie beheer

Doel: Assetmanagement is geïmplementeerd binnen Delfland.

In 2017 is een eerste basis gelegd voor assetmanagement binnen Delfland, met het inrichten van een assetmanagementorganisatie, het opstellen van eerste versies van diverse assetmanagementplannen en -overeenkomsten, het vormgeven van werkprocessen en het versterken van het gegevensbeheer. In 2018 vindt op al deze vlakken een verdere ontwikkeling en verfijning plaats, die leidt tot een hoger volwassenheidsniveau op het gebied van assetmanagement. In 2018 actualiseren we de bestaande assetplannen, updaten we de interne service level agreements en voeren we een volwassenheidsscan uit.

Prestatie indicatoren met streefwaarden:					
Assetmanagement	2018	2019	2020	2021	2022
Volwassenheidsniveau assetmanagement	2,5		3		3,5

Toelichting:

Het volwassenheidsniveau wordt gemeten met een organisatiescan, gebaseerd op de NEN-ISO 55000. In 2016 is de scan voor het eerst uitgevoerd (volwassenheidsniveau medio 2016: 1,5 op een schaal lopend tot 4).

Financiën

Exploitatie Gezond, schoon en zoet water

Programmalijn (bedragen * € 1.000)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Zelfvoorzienend en kringloopsluiting	354	354	245	246	248
Chemische waterkwaliteit	2.282	2.183	1.699	1.704	1.710
Lokale knelpunten	190	190	184	185	188
Zwemwater	548	527	496	490	486
Coördinatie beheer	208	200	190	184	154
Totaal	3.582	3.453	2.814	2.810	2.786

De begroting blijft over de jaren ongeveer constant, met uitzondering van chemische waterkwaliteit waarvoor in de periode 2018-2019 de in de Kadernota 2017 afgesproken extra inspanning zichtbaar is.

Geraamde investeringsuitgaven Gezond, schoon en zoet water

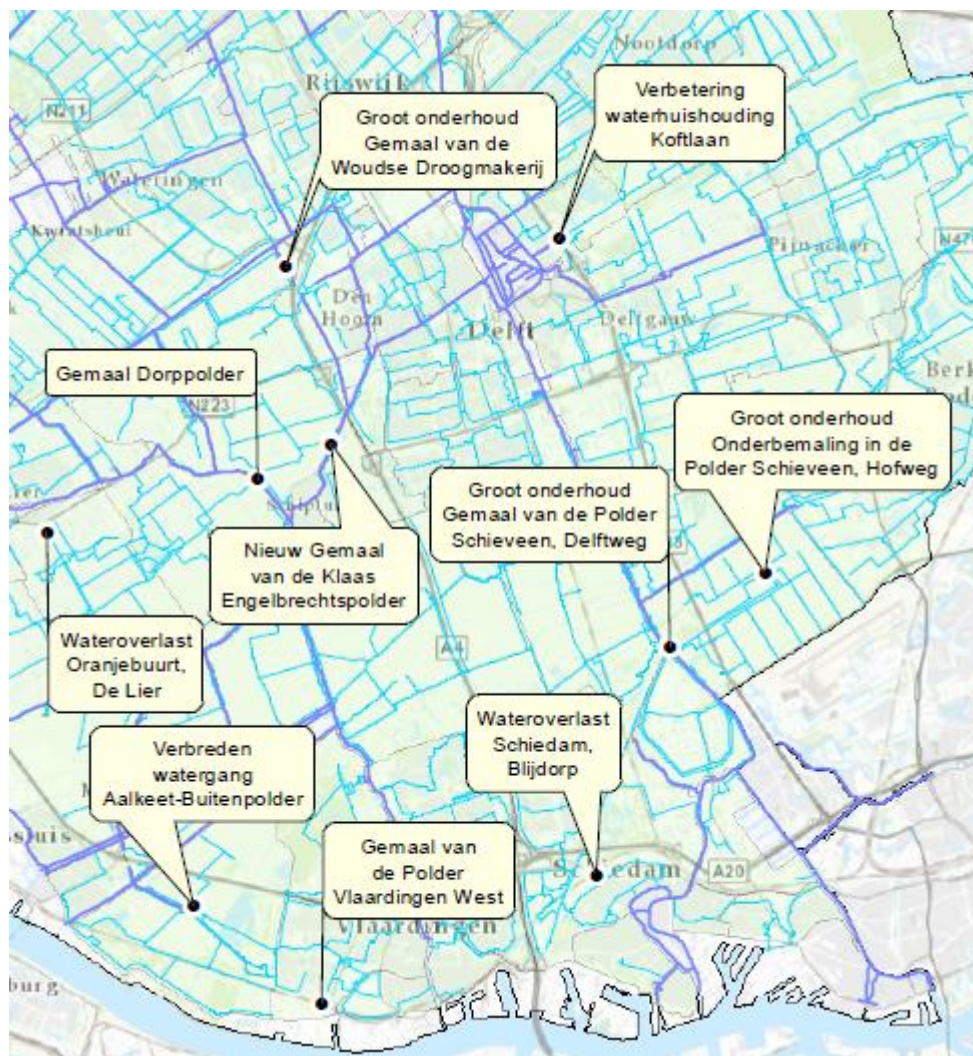
Programmalijn (bedragen * € 1 mln.)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Zelfvoorzienend en kringloopsluiting	0,1	1,0	4,7	1,9	0,0
Lokale knelpunten	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Zwemwater	0,7	0,8	0,4	0,0	0,0
Totaal	1,0	2,0	5,3	2,1	0,2

In 2018 wordt de Delftse Hout aangepakt ter verbetering van de zwemwaterkwaliteit. De investeringen bij zelfvoorzienendheid en kringloopsluiting in de jaren 2019-2021 betreffen implementatie van de waterharmonica.

5 Watersysteem

Het programma Watersysteem gaat over het dagelijkse (peil)beheer, het voorkomen van wateroverlast door te veel of te weinig water en het verkrijgen en behouden van een goede ecologische waterkwaliteit met een vrije vismigratie. In 2016 is gestart met dit programma na een samenvoeging van de programma's Voldoende water en Schoon water (ecologie). Waar in 2016 het programma vooral op de rit is gezet, zijn 2017, 2018 en 2019 de voornaamste uitvoeringsjaren als het gaat om het realiseren van de doelen. We zoeken samen met partners naar oplossingen om de kans op wateroverlast voor de toekomst te beperken. Een voorbeeld van een toegepaste oplossing is naast het aanleggen van watergangen, waterbergingen en het bouwen van grotere gemalen ook het realiseren van waterberging in gietwaterbassins onder de naam "Rainlevel".

Een overzicht van de toonaangevende projecten die we in 2018 uitvoeren:

Integraal Watersysteem: waterkwantiteit

Doel: In 2021 is ons watersysteem zo ingericht dat er kan worden gewoond, gewerkt en gerecreëerd. De kans op inundatie van het watersysteem door hevige regenval wordt zodanig verkleind dat deze aan de normering voldoet.

Met betrekking tot het voorkomen van wateroverlast zijn we op de goede weg, ook als er gekeken wordt naar de toetsingen van het watersysteem aan de huidige klimaatscenario's. Ruim 96% van het beheergebied voldoet aan de geldende normen. Van de resterende opgave is circa 50% in het grasland en 50% in het bebouwde gebied. Vooral voor de oplossingen in het

bebouwde gebied (stad en glas) wordt nadrukkelijk gekeken naar vasthoudmaatregelen zoals inzet dynamische gietwaterbassins, groene daken en doorlatende bestrating. We maken afspraken met gemeenten en particulieren over de verantwoordelijkheden in de realisatie- en beheerfase van de vasthoudmaatregelen. Dit pakken we in samenwerking met het programma Klimaatadaptatie verder op. Tijdige en kwalitatief goede waterhuishoudkundige adviezen van Delfland zijn hierbij essentieel. Het modelinstrumentarium voor de watersysteem analyses en de daarvoor benodigde software houden we op orde. Technische ontwikkelingen zijn bekend en verkennen we om te implementeren.

Gebieden met veel beweging in de ontwikkeling van de ruimtelijke omgeving en waar daarnaast wateroverlast knelpunten zijn, pakken we in 2018 op. Een aantal toonaangevende maatregelen zijn de verbetering van de waterhuishouding aan de Korftlaan en de bouw van de gemalen Klaas Engelbrechtspolder en Dorppolder.

In de eerste helft van 2018 bieden we de peilbesluiten voor de boezem, de Noordpolder van Delfgauw en circa 40 partiële herzieningen ter vaststelling aan. We starten de peilbesluiten voor Abtswoude, Oude polder van Pijnacker en Zuidpolder van Delfgauw begin 2018 op en ronden eind 2018 inhoudelijk af.

In 2018 zijn we verantwoordelijk voor het groot onderhoud aan 1.550 km. waterlopen waarvan we voor 1.250 km. aan waterlopen ook het dagelijks onderhoud uitvoeren (waarvan weer 100 km. duikers). Ten aanzien van het onderhoud aan watergangen zien we een explosieve toename op het gebied van bestrijding van (oever)begroeiing, kroos en waternavel in 2017. De voornaamste oorzaak is het warmere weer. Gezien het woekeren van vooral de waternavel geven we prioriteit in 2018 aan het verwijderen van deze ongewenste planten. Met de introductie van assetmanagement gaan we in 2018 integraal kijken naar de prestaties, de risico's en de kosten van de watergangen om een scherpere afweging met betrekking tot het onderhoud te maken.

We zien in toenemende mate kansen en mogelijkheden om energiezuiniger en flexibeler te bemalen. Vooral flexibeler wordt vanuit de markt (energieleveranciers) erg gestimuleerd om hiermee energiepieken op het net (bijvoorbeeld als het gaat waaien) gedeeltelijk te kunnen opvangen. Deze trend zet zich door in 2018 en kan een andere manier van peilbeheer betekenen.

Prestatie indicator per doel

1. Mate van behouden streefpeilen
2. Hectare (ha) beheergebied wat voldoet aan de provinciale NBW-normering

Prestatie indicatoren met streefwaarde					
	2018	2019	2020	2021	2022
<i>Mate van behouden streefpeilen</i>	93%	95%	95%	95%	95%
<i>Voldoet aan NBW-normering</i>	38.600 ha	38.800 ha	39.000 ha	39.200 ha	39.200 ha

Toelichting:

In 2027 moet volgens de provinciale NBW normering het gehele beheergebied van Delfland voldoen aan deze normering (betreft 40.600 ha), de streefwaarde is er nu opgericht dat 98% van het gebied in 2021 voldoet aan deze norm. Omdat de normering vooral gaat over het uitbreiden van het watersysteem en niet over het dagelijks beheer, hebben we ook voor de mate van behoud streefpeilen een indicator opgenomen.

Ten aanzien van de mate van behoud streefpeilen is 100% een utopie: er zijn momenten van hevige regenval of dat een gemaal in storing, onderhoud of reparatie enz. is dat dit niet gehaald gaat worden. Wij gaan er mede op basis van ervaring vanuit dat in 95% van de peilen en 95% van de tijd de in het peilbesluit vastgelegde peilen binnen de normale bandbreedte (5cm + of -) gehaald moet worden.

Integraal Watersysteem: ecologische waterkwaliteit en vismigratie

Doelen

1. In 2021 zijn de inrichting, het beheer en de waterkwaliteit in de KRW-waterlichamen en in overige delen van het watersysteem zodanig dat met een verwachte voortgaande natuurlijke ontwikkeling de KRW-doelen in 2027 worden gehaald.
2. In 2021 zijn de belangrijkste leefgebieden voor vissen in die mate ontsloten, dat met de verwachte voortgaande natuurlijke ontwikkeling en de renovatie- en nieuwbouwcyclus voor kunstwerken de KRW-doelen voor vissen in 2027 gehaald worden.
3. In de planperiode van het WBP5 wordt het ambitieniveau voor de waterkwaliteit in de lokale wateren van Delfland vastgesteld en voldoet de waterkwaliteit voor een deel van dit water aan de wensen van burgers, gemeenten en Delfland.

In 2016 is een verzamelkrediet voor het realiseren van meer waternatuur en vismigratie (als onderdeel van de KRW-opgave) toegekend. Hiermee is extra capaciteit en kennis beschikbaar om met de opdracht *groene motor* het maatregelenpakket te verbreden en projecten uit te voeren in 2018 en 2019.

We verrichten analyses van het watersysteem voor diverse doeleinden, bijvoorbeeld ter ondersteuning van gebiedsprocessen. We zetten de ecologische sleutelfactoren vanaf 2018 in voor de analyse van het watersysteem, onder andere voor de volgende tranche Kaderrichtlijn Water (stroomgebiedsbeheerplan 3). Hiermee worden de analyseresultaten zowel intern als extern beter vergelijkbaar. We starten met de voorbereidingen van de SGBP-3 voor de KRW met daarin de inspanningen voor Delfland voor de planperiode 2022-2027.

Per 1 januari 2017 is het beleid ten aanzien van exoten (niet in Nederland oorspronkelijke dieren en planten) gedecentraliseerd van Rijk naar provincie. Daarbij wordt vooral de bestrijding van overlast een taak voor de waterschappen. We werken aan het ontwikkelen van integraal beleid voor 'invasieve exoten en overlast gevende soorten', gericht op de ecologische waterkwaliteit en bescherming van de waterkeringen. Dit is in de loop van 2018 gereed.

We voeren het onderhoud uit aan in totaliteit 49 hectare natte ecologische zones (NEZ).

Prestatie indicator per doel

1. Percentage van de KRW-wateren met een doorzicht van minimaal 0,65m of bodemzicht.
2. Robuustheid (kwaliteit en connectiviteit) van het NEZ-netwerk
3. Omvang in natte ecologische zones (NEZ) in ha.
4. Toegankelijkheid voor vissen van het watersysteem (% beheergebied, ontsloten).

Prestatie indicatoren met streefwaarde					
	2018	2019	2020	2021	2022
1 & 2	Voor de ontwikkeling van ecologie is geen streefwaarde opgenomen. Ecologie is geen exacte wetenschap. Om dat gevoel te krijgen bij het effect van de investeringen kijken we onder andere naar de verbetering van het doorzicht over de jaren (kompasbeheer).				
3	9 ha.	16 ha.	23 ha.	28 ha.	28 ha.
4	37%	40%	43%	47%	47%

Toelichting

Voldoende licht is de eerste voorwaarde voor de aanwezigheid van onderwaterplanten. Doorzicht is daarmee een goede indicator om aan te tonen of we op de goede weg zijn. Daarnaast moeten er voldoende ecologische zone's zijn om de zelfstandige ontwikkeling van ecologie te stimuleren en ondersteunen, deze drukken we uit een PI door de omvang in ha weer te geven. Als laatste indicator wordt er gekeken naar een voldoende robuust netwerk. De streefwaarde voor deze drie indicatoren zullen in 2019 worden vastgesteld als resultante van het onderzoek naar de effectiviteit van de genomen maatregelen. Mede rand voorwaardelijk is de chemische waterkwaliteit. Hiervoor is in programma B een PI opgenomen.

We streven naar vermindering van versnippering van de leefgebieden waarin vissen vrij kunnen migreren. We maken obstakels, zoals gemalen, passeerbaar waarmee we achterliggende peilgebieden ontsluiten. Het leefgebied vergroten we door twee gemalen per jaar vispasseerbaar te maken.

Grondwater en bodemdaling

Doelen

1. We bouwen verder aan een toekomstige rol als kwantitatief grondwaterbeheerder en benutten kansen met grondwater.
2. In 2019 hebben we een visie ontwikkeld op de omvang van bodemdaling in het beheergebied en de gevolgen ervan. Uit deze visie bepalen we scenario's en maatregelen om (de gevolgen van) de bodemdaling het hoofd te bieden.

We concretiseren de visie grondwater verder met een toelichting op de werking van het grondwaterloket, de samenwerking tussen gemeenten en Delfland daarbij én de wijze waarop de uitgangspunten van de visie belegd zijn in de verschillende instrumenten en beleidsregels. Daarnaast gaan we grondwater verder integreren in andere thema's binnen Delfland en daarbuiten. Het gaat dan bijvoorbeeld om bodemdaling en peilbeheer, cumulatieve effecten van grondwater onttrekkingen en infiltratie van regenwater. De bevindingen hieruit implementeren we in de beschikbare instrumenten. Daarnaast bepalen we of de implementatie van de omgevingswet omvorming van het huidige beleid vraagt. In 2018 bundelen we de inzichten die er over bodemdaling zijn tot een visie/strategie. Hiermee leveren we de in 2016 aangekondigde visie een jaar eerder op dan gepland. Deze visie/strategie willen we in 2018 toetsen en in de daarop volgende jaren uitvoeren. Dit doen we met behulp van ons netwerk, de projecten en de gebiedsprocessen die ook inzicht in handelingsperspectieven opleveren.

Vaarwegbeheer

Doel: Het vaar(weg)beheer in samenwerking met gebiedspartners professionaliseren. Per jaarschijf wordt een streefwaarde opgenomen.

De druk vanuit de buitenwereld, voornamelijk gemeenten, op het creëren en openstellen van vaarroutes neemt toe. In ons gebied hebben de watergangen die daarvoor in aanmerking komen nagenoeg altijd een belangrijke rol in de water aan- en afvoer en/of KRW. Het is belangrijk om de belangenafweging op een juiste manier aan te maken. Begin 2018 gaan we de beleidsnota hierop actualiseren, met een bestuurlijke ambitiekeuze en de daarvoor benodigde middelen. Waar mogelijk wordt aangesloten bij recreatief medegebruik in het algemeen. In deze begroting wordt hiervoor € 200.000 voor 2018 vrijgemaakt.

Om meer inzicht te krijgen in het effect van (recreatie)vaart op de (ecologische)waterkwaliteit monitoren we intensief de in 2017 opengestelde Strijp en Reijnderwatering. Hoewel deze monitoring minimaal tot 2019 duurt, bezien we tussentijds in 2018 of we de eerste resultaten gebruiken in de besluitvorming over het wel of niet openstellen van andere wateren voor vaarverkeer en welke beheersmaatregelen daarbij nodig zijn. We betrekken hierbij de planvorming over de te ontwikkelen Erasmusvaart (tussen de Strijp en Wennetjessloot).

Financiën

Exploitatie Watersysteem

Programmalijn (bedragen * € 1.000)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Integraal watersysteem	34.116	33.143	32.186	31.157	30.438
Grondwater en bodemdaling	90	90	85	86	86
Vaarwegbeheer	334	135	128	129	129
Totaal	34.540	33.368	32.398	31.371	30.653

Geraamde investeringsuitgaven Watersysteem

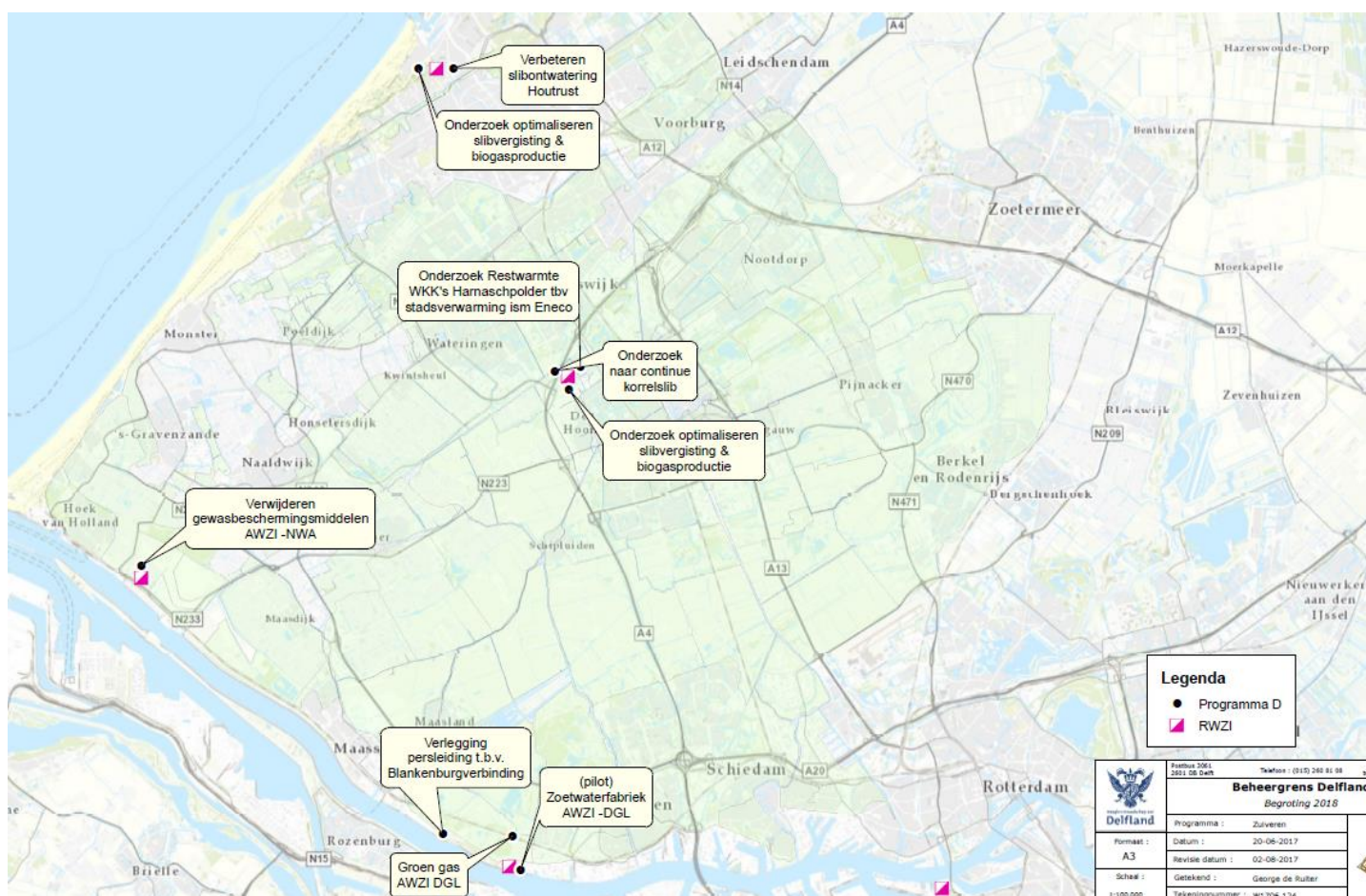
Programmalijn (bedragen * € 1 mln.)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Integraal watersysteem	8,9	14,0	15,0	16,0	16,0
Totaal	8,9	14,0	15,0	16,0	16,0

6 Afvalwaterketen en zuiveren

Binnen dit programma staat de komende jaren de toekomst van de afvalwaterketen centraal. Onze bestuurlijke ambitie op dit gebied is een verschuiving naar afvalwater als bron van grondstoffen, energie en zoet water.

Diverse innovatieprojecten die al worden uitgevoerd zijn gericht op de transformatie van de afvalwaterketen. Parallel hieraan wordt verder gewerkt aan een strategische visie op de toekomst van de afvalwaterketen met onze strategische en contractpartners. Ook wordt een investeringsprogramma voorbereid, zodat in 2020 dit voor verdere behandeling gereed is. Deze ambitie past bij de leidende principes van zelfvoorzienendheid en kringloopsluiting (zie programma Gezond, schoon en zoet water).

Een overzicht van de projecten die we in 2018 uitvoeren:

Transporteren en zuiveren

Doel: De transport- en zuiveringssystemen zijn doelmatig ingericht en blijven voldoen aan de afnameverplichting en wettelijke eisen voor het transporteren en zuiveren van afvalwater en voor de slibverwerking.

Huishoudelijk afvalwater wordt gezuiverd met als achterliggend doel bescherming van de volksgezondheid en het milieu. We doen onderzoek naar de effecten van nieuwe toekomstige zuiveringseisen zoals het verwijderen van microverontreinigingen, hormoon verstorende stoffen, medicijnresten en bestrijdingsmiddelen. We implementeren voor geheel zuiveringsbeheer assetmanagement.

We voeren in opdracht van enkele gemeente(n) het beheer aan de gemeentelijke gemalen uit. Vanaf 2018 gaan we dit ook voor de gemeente Vlaardingen verrichten.

We maken gebruik van een assetmanagementsysteem waardoor we een duidelijk beeld hebben van de vervangingsinvesteringen (voor details zie beheerplan pagina 44).

Prestatie indicator

1. Voor het totaal van de Delflandse zuiveringen wordt het wettelijke verwijderingsrendement voor stikstof (N) en fosfaat (P) behaald (het gebiedsrendement)

Prestatie indicatoren met streefwaarde					
	2018	2019	2020	2021	2022
Verwijderingsrendement Stikstof	75%	75%	75%	75%	75%
Verwijderingsrendement Fosfaat	75%	75%	75%	75%	75%

Hergebruik grondstoffen

Doel: Samen met de PPS-partner wordt in 2018 de Toekomst Afvalwaterketen Delfland gestart waarmee wordt ingezet op het verbeteren van de doelmatigheid en het aanpassen van de zuiveringsinstallaties aan nieuwe ontwikkelingen. In 2021 hebben we alle voorbereidende maatregelen getroffen om op een toekomstbestendige wijze de waterketen te sluiten en de zuiveringen te kunnen door ontwikkelen tot energie-, grondstoffen- en zoetwaterfabrieken.

De Toekomst Afvalwaterketen Delfland sluit aan op de brede overkoepelende strategie Delfland Circulair. In 2018/2019 voeren we, waar mogelijk met ketenpartners, een groot aantal businesscases en onderzoeken uit waarmee in 2020 een integraal investeringsprogramma gereed is voor besluitvorming. In het kader van de Toekomst Afvalwaterketen Delfland continueren we verschillende activiteiten. We werken aan verschillende pilotprojecten om het effluent verder op te werken tot zoet water dat nuttig wordt hergebruikt.

Afhankelijk van de besluitvorming door de glastuinbouwsector krijgt de business case van de centrale verwijdering van bestrijdingsmiddelen uit het afvalwater uit het Westland op AWZI Nieuwe Waterweg in 2018 een vervolg in de vorm van een ontwerp voor de uitbreiding van de zuivering.

We nemen energiebesparende en energieopwekkende maatregelen om de zuiveringen meer zelfvoorzienend te maken. Er geldt een verplichting om deze maatregelen uit te voeren conform de meerjarenafspraken energie-efficiëntie (MJA-3) wanneer deze een terugverdientijd hebben van vijf jaar of minder. Investeringsmet een terugverdientijd van meer dan 5 jaar worden met een businesscase toegelicht en voorgelegd aan de VV.

Fosfaat gaan we naar verwachting in 2019 via asroute terugwinnen via HVC. We onderzoeken of verschillende grondstoffen uit het afvalwater terug te winnen zijn zoals cellulose, alginaat en andere stoffen. We vervolgen de komende jaren het onderzoek naar innovaties op het vlak van continu korrelslibtechnologie (doorontwikkeling Nereda®).

In 2018 starten we de levering van groen gas en we voeren de resultaten van de variantenstudie slibverwerking AWZI Nieuwe Waterweg uit.

Prestatie indicatoren

1. Percentage eigen energieopwekking
2. Aantal zuiveringen waarvoor businesscases zijn uitgewerkt
3. Aantal zuiveringen waarvoor investeringsvoorstel gereed

Prestatie indicatoren met streefwaarde					
	2018	2019	2020	2021	2022
1. Eigen energieopwekking	52%	54%	56%	58%	58%
2. Aantal zuiveringen waarvoor businesscases zijn uitgewerkt	2	4	-	-	-
3. Aantal zuiveringen waarvoor investeringsvoorstel gereed	-	-	4	-	-

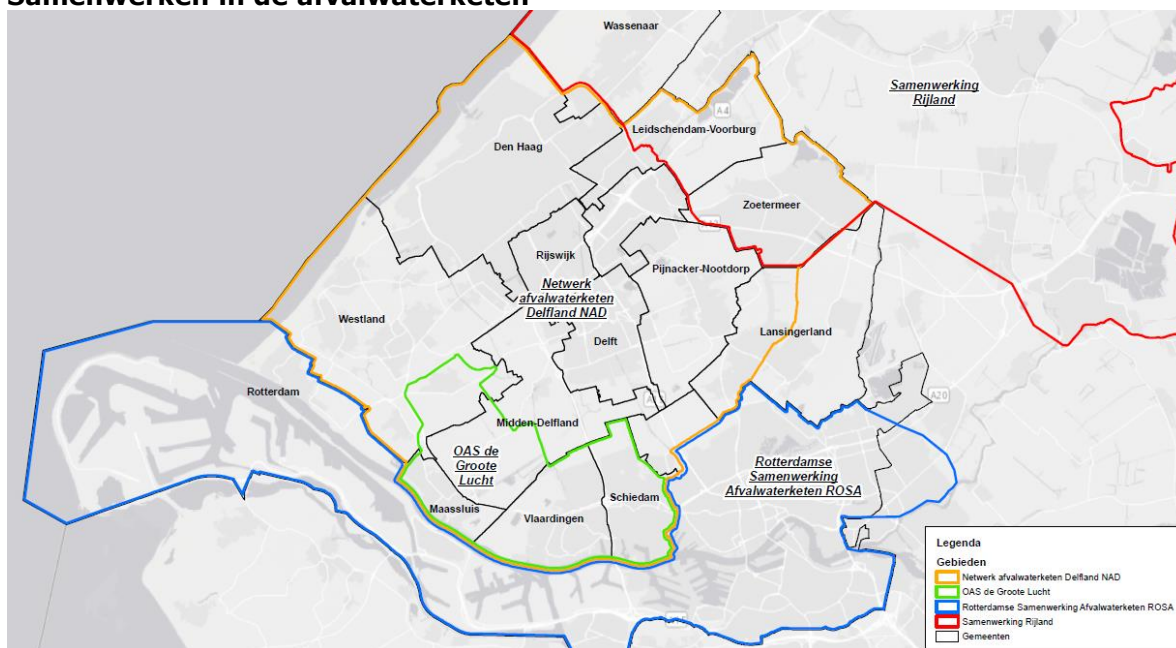
Publiek-Private Samenwerking (PPS)

Doel: Middels het DBFO-contract en samenwerking met de partners in de PPS blijft het transport- en zuiveringssysteem doelmatig ingericht en blijft deze voldoen aan de

afnameverplichting en wettelijke eisen voor het transporteren en zuiveren van afvalwater en voor de slibverwerking.

De veranderingen in de afvalwaterketen die op stapel staan, hebben ook gevolgen voor het PPS-contract. Wanneer de zuiveringen Harnaschpolder en Houtrust moeten worden aangepast en er grondstoffen worden teruggewonnen dan heeft dit effecten op het huidige prestatiecontract. Samenwerking met Delfluent BV, Delfluent Services BV en Evides Industriewater (als grootaandeelhouder) is hierbij van groot belang. Door gezamenlijk te werken aan de innovatieve projecten en strategieën voor de zuiveringen wordt door alle partijen draagkracht gecreëerd binnen de eigen organisaties zodat verandering op brede steun kan rekenen. Werken aan een goede relatie met onze contractpartner is essentieel om transparantie en vertrouwen te behouden zodat alle partijen kunnen gebruikmaken van de transitie in zuiveringsbeheer.

Samenwerken in de afvalwaterketen

Doel: Vergroten van de doelmatigheid en duurzaamheid van de afvalwaterketen conform de afspraken met ketenpartners.

We blijven investeren in samenwerkingsverbanden met gemeenten en drinkwaterbedrijven, zoals het Netwerk Afvalwaterketen Delfland (NAD), de Rotterdamse Samenwerking in Afvalwaterketen (RoSa) en het Optimalisatie Afvalwater Systeem bij AWZI De Groote Lucht (OAS DGL). Daarnaast werken we de komende jaren aan een betere ontsluiting en uitwisseling van gegevens van ketenpartners, met het uiteindelijke doel om het beheer te optimaliseren en investeringsbeslissingen beter te onderbouwen.

Als vervolg op de inventarisatie in 2017 bepalen we welke riooloverstorten in het gebied een mogelijk knelpunt vormen voor de volksgezondheid en/of de waterkwaliteit.

Ook de samenwerking met Rijnland, die inmiddels haar visie op de afvalwaterketen heeft vastgesteld, wordt in 2018 weer opgepakt. Voor het afkoppelen van verhard oppervlak, en het terugdringen van rioolvreemd water voeren we maatschappelijke kosten-batenanalyses uit. Ook brengen we de afkoppelscenario's van de gemeenten in beeld en houden we ze actueel. Door samenwerking met onze gebiedspartners kunnen we slimmer, sneller en effectiever onze doelen behalen. In 2018 wordt een vervolg gegeven aan de hemelwaterstrategie. Hierbij staat de vermindering van de hoeveelheid hemelwater door het riool centraal en in de strategie werken we de relaties tussen klimaatadaptatie, het watersysteem en het transportsysteem en zuivering verder uit.

Prestatie indicator: Minder stijging van afvalwaterheffingen (gemiddeld huishouden in Delfland, zuiveringsheffing en rioolheffing) ten opzichte van referentie 2011.

Prestatie indicatoren met streefwaarde					
	2018	2019	2020	2021	2022
Minder stijging van afvalwaterheffingen ten opzichte van referentie 2011	-€ 32	-€ 40	-€ 48	-€ 48	-€ 48

Financiën:

Exploitatie Afvalwaterketen en zuiveren

Programmalijn (bedragen * € 1.000)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Transporteren en zuiveren	16.605	16.435	16.368	16.014	15.878
Hergebruik grondstoffen	748	648	199	200	201
PPS-contract	78.362	78.572	79.487	79.679	79.934
Samenwerken in de afvalwaterketen	895	884	852	858	861
Totaal	96.610	96.540	96.906	96.752	96.874

In de exploitatiebegroting van programmalijn Transporteren en zuiveren is een structurele verlaging van de energiekosten opgenomen. Bij Hergebruik grondstoffen is er in 2018/2019 extra capaciteit begroot voor Toekomst Afvalwaterketen Delfland.

Door toename van de vuillast, betere prestaties en stijging van de indices als gevolg van economische ontwikkelingen, nemen de kosten van de dienstverlening door Delfluent toe.

De jaarlijkse dotatie aan de voorziening Groot onderhoud zuivering technische werken moet vanaf 2019 worden bijgesteld. Het geactualiseerde beheerplan 2014-2022 (pagina 44) toont een stijging van het aantal vervangingen in de komende jaren.

Naar aanleiding van inspecties moet de slibontwatering DGL, waarvan de afschrijvingstermijn in 2014 afliep, in 2019 vervangen worden, waardoor op dat moment € 1,4 miljoen ten laste van de voorziening komt. Dit zal in de Kadernota 2019 worden ingebracht.

Geraamde investeringsuitgaven Afvalwaterketen en zuiveren

Programmalijn (bedragen * € 1 mln.)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Transporteren en zuiveren	0,7	2,2	1,3	0,5	0,5
Hergebruik grondstoffen	1,1	0,8	0,5	2,6	*) 0,4
Totaal	1,8	3,0	1,8	3,1	0,9

*) Naar 2020 wordt conform PI 3 Hergebruik grondstoffen, een investeringsvoorstel gemaakt voor een nog nader te bepalen bedrag.

De investeringsraming voor 2018 bevat de projecten aanpassing leiding Blankenburgtunnel, de start van de vernieuwing (deel) transportleiding 's-Gravenzande, het verleggen van de afvalwatertransportleiding bij de Dijkpolder in Maassluis en de start van de implementatie van een aanvullende zuivering op AWZI De Nieuwe Waterweg. Voor het project Groen Gas worden in 2018 projectuitgaven voorzien van € 0,4 miljoen die eerder waren voorzien in 2017. Eind 2017 wordt bekend of het afvalwater van de glastuinbouw behandeld gaat worden op de AWZI Nieuwe Waterweg. Hiervoor is in 2018 € 0,5 miljoen geraamd. De uitwerking vindt in 2018 plaats en wordt verwerkt in kadernota en begroting 2019. Naar aanleiding van inspecties moet de slibontwatering DGL, waarvan de afschrijvingstermijn in 2014 afliep, in 2019 vervangen worden. Voor de vervangingsinvestering van € 1,4 miljoen, wordt een investeringsvoorstel voorbereid.

Zoetwaterfabriek

De kosten voor 2018 geraamde uitgaven laboratoriumanalyses voor de pilot zoetwaterfabriek worden in 2017 gemaakt, de raming 2018 is daarop met € 0,4 miljoen naar beneden bijgesteld. De in 2018 te ontvangen afkoopsom van € 1,2 miljoen, ter compensatie van de extra kosten door verzilting wegens de verdieping van de Nieuwe Waterweg, wordt in 2018 aangewend voor de zelfvoorzienendheid en zoetwaterfabriek.

7 Innovatie, duurzaamheid en financiële producten

Innovatie en duurzaamheid

Doel:

1. We voldoen minimaal aan de duurzaamheidsafspraken voor 2020 zoals vastgelegd in het klimaatakkoord Unie-Rijk (2010).
2. Onze doelen worden met innovatie beter en slimmer gerealiseerd.

Innovatieprocessen verlopen volgens een cyclus, waarbij een goed idee aan het begin staat, en het implementeren, borgen en doorgeven aan het eind van het proces. Naast het ondersteunen en stimuleren van innovaties in de testfase zoals we al veel doen, binnen de kaders van de vergezichten, besteden we aandacht aan de implementatie van succesvolle innovaties in de primaire processen, zodat de gehele innovatiecyclus kan worden doorlopen.

Voor de ontwikkeling van innovaties in alle stadia van de innovatiecyclus wordt jaarlijks het innovatiefonds beschikbaar gesteld voor een totaalbedrag van €1 miljoen. Het benutten van dit fonds vindt plaats via projecten die na toetsing en prioritering in lijn met het innovatiebeleid worden geselecteerd en in uitvoering worden genomen.

We gaan in 2018 de energie efficiency met 2% verhogen met de volgende maatregelen (uit het energie efficiency plan 2017-2021):

- Verbetering mening slibgisting zuiveringen De Groote Lucht en Houtrust
- Optimalisatie van de geurbehandeling van zuivering De Groote Lucht
- Verhogen eigen energiewinning via aandeel in Gemini-project HVC (gereedkomen van de laatste windmolens)
- Sturing boezembemaling op lozen bij lage waterstanden op het buitenwater
- Afstoten gebouwen en verbouwing hoofdkantoor (nu gehele jaar).

Deze maatregelen leiden ook tot een verlaging van de CO₂-uitstoot.

De Rijksoverheid wil een nieuwe impuls geven aan duurzaamheid door het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen 2016-2020. De Unie van Waterschappen is ondertekenaar van dit Manifest. Delfland is actief betrokken bij dit Manifest, in het bijzonder via de inspanningen op het gebied van Duurzame Grond- Weg- en Waterbouw (Duurzame GWW). De werkwijze van de Duurzame GWW wordt de komende jaren bij Delfland ingevoerd. Dit leidt tot duurzamere investeringsafwegingen, maar ook tot duurzamer beheer en onderhoud.

We laten in het kader van duurzaamheidsinitiatieven een onderzoek uitvoeren naar de verdere toepasbaarheid van zonnepanelen en windmolens. In het najaar 2017 worden hiervan de resultaten bekend en bepalen we eventuele vervolgstappen.

Om duurzaamheid en een opkomend thema als de energietransitie goed in de organisatie te verankeren en daarmee ook te verwerken in het beleid en de uitvoering, worden in deze begroting hiervoor middelen vrijgemaakt. Het betreft € 100.000 per jaar voor 2018 en 2019.

Prestatie indicator:

1. Vermindering van het energieverbruik met minimaal 2 % per jaar (definitie volgens MJA-3)
2. Het verminderen van de CO₂-uitstoot met minimaal 30 % (ten opzichte van 1990)
3. Producten en diensten worden duurzaam ingekocht voor 100 % van de daarvoor in aanmerking komende aanbestedingen
4. Aantal innovatieprojecten waarmee we onze doelen beter en slimmer realiseren.

Prestatie indicatoren met streefwaarde

	2018	2019	2020	2021	2022
1 Toename energie efficiency	2%	2%	2%	-	-
2 Verminderen CO ₂	30%	30%	30%	30%	30%
3 Duurzame inkoop	100%	100%	100%	100%	100%
4 Aantal innovatieprojecten	2	2	3	3	3

De MeerJaren Afspraken energiebesparing (MJA-3) is de basis waarop het Rijk stuurt richting de waterschappen. Daarin is afgesproken dat de verbetering van de energie efficiëntie bestaat uit een som van de daling van het daadwerkelijk verbruik en de mate waarin eigen energie wordt opgewekt (bv door windmolens, zonnepanelen of biogas uit vergisting). Voor de jaren na 2020

zijn er nog geen afspraken. Het verminderen van de CO₂ uitstoot is gerelateerd aan de uitstoot van 1990. Ondanks dat de jaren erna het energie verbruik is toegenomen, blijft de doelstelling dat de CO₂ uitstoot 30% lager is dan het referentiejaar.

Ter indicatie was in 2016 het totale primaire energieverbruik van Delfland 665 Terrajoule (2015: 665) en de netto uitstoot van CO₂ was 13.685 ton (2015: 14.500). Dit energieverbruik en de CO₂ – uitstoot is gebaseerd op het gebruik energiebronnen, deze zijn in de onderstaande tabel opgenomen per energiebron.

Energiebron	Verbruik 2015	Verbruik 2016
Netto verbruik elektriciteit	40.734.569 kwh	40.321.515 kwh
Netto verbruik aardgas	474.481 Nm3	240.066 Nm3
Netto verbruik eigen opgewekt biogas	12.136.201 Nm3	12.322.550 Nm3
Gas-/dieselolie	3.489 liter	5.945 liter

Het aardgas verbruik is gedaald vooral omdat er bij zuivering Hoek van Holland een nieuwe WarmteKrachtKoppeling in gebruik is genomen die volledig op biogas draait.

Het diesel verbruik is gerelateerd aan de noodpompen van Delfland, die worden ingezet in tijden van wateroverlast en in 2016 langer ingezet zijn dan in 2015.

Het doel is dat onze inkoop voor 100% duurzaam plaats vindt. Het instrument dat dit kan meten is in ontwikkeling. Deze meting wordt met ingang van 2018 geïntroduceerd. De elektriciteit en gas kopen we duurzaam in en ook het zelf gewonnen biogas wordt als duurzaam beoordeeld. De diesel kopen we nog niet duurzaam in maar dit betreft echter een zeer beperkt deel van het energieverbruik (<0,1%).

Innovaties kennen verschillende fasen. Het begint bij een idee en als het succesvol verloopt, wordt het uiteindelijk in ons dagelijks werk toegepast. De mate waarin de innovaties bijdragen aan de doelen wordt afgemeten aan het feit of de innovatie met succes in ons primaire proces is toegepast. Elk project tellen we maximaal 1x mee bij de bepaling van succesvolle innovaties.

Coördinatie Financiële producten

Doel: De financiële- en de bedrijfsprocessen zijn kwalitatief verbeterd en ondersteunen de organisatie optimaal.

In 2018 gebruiken we het nieuwe financiële informatiesysteem waarmee we op een efficiëntere wijze betere managementinformatie genereren (samen met de betere managementinformatie uit het eveneens nieuwe personele informatiesysteem, zie Hoofdstuk 8). We hanteren het systeem dat ook in gebruik is bij onze collega waterschappen HHR en HHSK. Op grond van de gezamenlijke procesinrichting realiseren we efficiency voordelen in de processen financiële administratie, projectadministratie, van bestellen tot betalen en het opleveren van managementinformatie. Tevens reduceren we met het nieuwe systeem de jaarlijkse exploitatie kosten.

Prestatie indicator

De prestatie-indicatoren illustreren het effect van de mate waarin we onze vermogenspositie weten te beheersen en daarmee een toekomstbestendige organisatie zijn. Daarnaast is tevens de liquiditeitsbegroting weergegeven. De prestatie indicatoren zijn:

1. Netto-schuldquote (schuldpositie gerelateerd aan omzet)
2. Externe financiering in relatie tot de vaste activa
3. Debt ratio (vreemd vermogen gerelateerd aan totaal vermogen)
4. Kassaldo op reguliere exploitatie.
5. Vrije kasstroom (werkkapitaal in relatie tot de aflossingsverplichting of cashflow minus verplichte aflossing).

Prestatie indicatoren met streefwaarde					
	2018	2019	2020	2021	2022
Netto-schuldquote (schuldpositie gerelateerd aan omzet)	301%	282%	262%	240%	216%
Externe financiering in % vaste activa	85%	82%	78%	74%	69%
Debt ratio	84%	81%	77%	73%	68%
Kassaldo reguliere exploitatie (in € mln.)	-79,0	-81,0	-87,0	-88,7	-90,2
Vrije kasstroom (in € mln.)	-27,0	-24,7	-26,3	-29,8	-33,1

Aflossingscapaciteit - verwachte kasstroom (* € 1 miljoen)	Ultimo 2018	Ultimo 2019	Ultimo 2020	Ultimo 2021	Ultimo 2022
<i>1 Kasstroom uit exploitatie</i>					
Totale opbrengsten	-251,5	-253,1	-255,1	-258,1	-261,0
Totale lasten	225,7	226,5	223,1	224,9	227,2
Afschrijvingen	-53,2	-54,4	-55,0	-55,5	-56,4
1 Totaal kasstroom exploitatie	-79,0	-81,0	-87,0	-88,7	-90,2
<i>2 Kasstroom investeringen</i>	36,3	39,7	43,4	41,2	38,1
<i>3 Kasstroom aflossingen</i>	15,7	16,6	17,3	17,7	19,0
Totale vrije kasstroom	-27,0	-24,7	-26,3	-29,8	-33,1

Financiën

Exploitatie Innovatie, duurzaamheid en financiële producten

Programmalijn (bedragen * € 1.000)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Coördinatie innovatie en duurzaamheid	3.669	3.664	3.537	3.538	3.545
Coördinatie Financiële producten	4.012	3.775	3.771	3.783	3.810
Totaal	7.681	7.439	7.308	7.320	7.355

Geraamde investeringsuitgaven Innovatie, duurzaamheid en financiële producten

Programmalijn (bedragen * € 1 miljoen)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Coördinatie financiële producten	0,3	-	-	-	-
Totaal	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0

8 Bestuur, organisatie en instrumenten

In 2018 is de implementatie van de Omgevingswet en van assetmanagement op volle stoom. Dat heeft voor onderdelen van de organisatie veel gevolgen. Water wordt onder de Omgevingswet nog meer als integraal onderdeel van de leefomgeving benaderd. Zo zal er een beroep gedaan worden op het “van buiten naar binnen werken” en op intern en extern integraal samenwerken. De medewerkers krijgen hierbij ondersteuning om de bijbehorende competenties te ontwikkelen en in pilots wordt geoefend in de nieuwe manier van werken. In de jaren na 2018 wordt dat de realiteit voor de gehele organisatie. Ondanks dat de invoering van de omgevingswet is uitgesteld gaat Delfland – net als andere overheden – in volle vaart door om deze complexe veranderopgave vorm te geven.

In het WBP5 is Delfland omschreven als een flexibele organisatie die inspeelt op veranderingen en daarbij permanent in ontwikkeling blijft om zich aan te kunnen passen aan de omgeving en om zich te richten op het beheersen en consolideren van werkzaamheden zodat efficiency ontstaat. De organisatie is in de loop van 2017 weer terug naar het Gemeenlandhuis verhuisd. In 2018 geven we verder invulling aan de ‘Delflandse Manier van Werken’. We zetten in op thema’s als mobiliteit, duurzame inzetbaarheid en eigenaarschap/leiderschap om de flexibiliteit te vergroten.

Organisatieontwikkeling, sturing en informatievoorziening

Doel:

1. We zijn een open en transparante ontwikkel- en beheerorganisatie met een samenwerkingsgerichte grondhouding naar zijn partners. We zijn flexibel waar dit nodig is en innovatief om de veranderingen op een effectieve manier vorm te geven. Dit gaat niet ten koste van zijn financiële positie. De organisatie is daarom gericht op een efficiënte uitvoering van de taken en het bereiken van de doelen met een gematigde tariefontwikkeling.
2. We waarderen informatie als een kostbaar middel dat van iedereen is en heeft informatie volledig geïntegreerd als een cruciale productiefactor.

Prestatie indicator:

1. De medewerkers tevredenheid van Delfland
2. Digitale volwassenheid van de organisatie

Prestatie indicatoren met streefwaarde					
	2018	2019	2020	2021	2022
1 Medewerkers tevredenheid	7,3	7,3*	7,5	7,5*	7,5
2 digitale volwassenheid	90%	100%	100%	100%	100%

* in deze jaren vindt geen meting plaats

De medewerkerstevredenheid wordt eens per twee jaar gemeten. De streefwaarde is het cijfer voor werkplezier. In 2016 was het cijfer van Delfland 7,1 en ter indicatie was dit van de branche een 7,0 en van de waterschappen gezamenlijk een 7,4.

Na de afronding van de verbouwing van het Gemeenlandshuis in 2017 worden in 2018 ook de kantoorpanden en overige algemene bouwkundige voorzieningen op De Groote Lucht in Vlaardingen op het gewenste niveau gebracht. Op basis van een meerjarig onderhouds- en investeringsprogramma, dat in het najaar van 2017 wordt opgesteld, zal hiervoor een programma van eisen worden opgesteld. Wij houden er rekening mee dat hiervoor ca. € 1,5 miljoen aan de investeringsagenda moet worden toegevoegd.

Het afstoten van Kijkduin zal naar verwachting zijn beslag krijgen in 2018. De afspraak is gemaakt om de opbrengsten te storten in de algemene reserve. De gemeente Den Haag heeft aangegeven de bestemming niet te willen wijzigen waardoor de opbrengsten beperkter zullen zijn.

De continuïteit van bedrijfsprocessen en informatievoorziening is cruciaal. We borgen dit met adequate preventieve en curatieve maatregelen voor informatiebeveiliging en brengen deze op

het noodzakelijke niveau met behulp van een extra reeks investeringen in 2018 en verder. In toenemende mate wordt Delfland bedreigt door cyberaanvallen. De innovatie van keylocker is zover ontwikkeld dat de uitrol ter bescherming van de assets van Delfland zal plaatsvinden. In 2018 wordt een assessment gemaakt van de risico's voor medewerkers bij de bezetting/onderhoudsactiviteiten van gemalen en andere assets zowel in de reguliere als in de calamiteitsituatie.

Uitgangspunt bij de digitale volwassenheid is dat onze klanten steeds meer behoefte hebben aan snelle, gemakkelijke, 24/7 en digitale dienstverlening en beschikbaarheid van kennis en informatie (www.waterwindow.nl).

Het overheidsbeleid is erop gericht dat in 2018 alle dienstverlening digitaal beschikbaar is (digitale agenda 2017). Een handmatig ingevuld formulier per mail is hierbij al voldoende. Om deze KPI te monitoren, wordt de aanbodmonitor voor digitale dienstverlening van BZK gebruikt. Deze monitor omvat een mix van 14 digitale producten en diensten naar onze klanten. De waarde van de aanbodmonitor is het gemiddelde van de scores van deze 14 producten. In juli is de score van Delfland op de aanbodmonitor 86% (juli 2017: 71,4%). Met de gemeente Delft worden afspraken gemaakt over de samenwerking en ontsluiting van de archiveringsactiviteiten.

De ambitie ten aanzien van 3Di is gebaseerd op benutting van de visuele en interactieve mogelijkheden op basis van plausibele rekenresultaten. We willen 3Di in 2020 in kunnen zetten als ondersteunend instrument voor de crisisbeheersing, hydrologische analyses (van effecten van maatregelen) en publiekscommunicatie. Modellen worden aangepast en verbeterd. Voor 2018 ligt daarbij de focus op de omzetting van circa 12 poldermodellen. We ontwikkelen en ontsluiten het boezemcalamiteitenmodel. Voor beheer en onderhoud maken we afspraken over de inrichting, procesgang en financiering met andere 3Di gebruikers binnen Delfland (gemeenten, OAS-DGL en NAD).

Het Uniebestuur zal tijdens de Amsterdamse wereld waterweek de Blue Deal met drie ministeries ondertekenen. De uitwerking daarvan zal door ieder waterschap dus ook door Delfland in 2018 ter hand worden genomen.

Coördinatie regulering en toezicht

Doel:

1. De reguleringsketen vormt een transparante en efficiënte schakel tussen buiten (gebied) en binnen (Delfland).
2. Het instrumentarium van toezicht en handhaving is effectief ingezet om het naleefgedrag te bevorderen en waar mogelijk structureel te verbeteren.
3. We ontwikkelen één integrale en actuele legger voor alle waterstaatswerken.
4. We implementeren de Omgevingswet en grijpt de veranderingen aan om in samenwerking met de gemeenten de wettelijke instrumenten aan te passen.
5. We stellen de Waterschapsverordening integraal op waarbij alleen de strikt noodzakelijke regels en procedures zijn opgenomen

Een belangrijk kenmerk van deze vijf doelen is de klanttevredenheid. Onze procedures en verantwoordelijkheden zijn klantvriendelijk, transparant en eenvoudig. Nieuwe ontwikkelingen op dat vlak (zoals Omgevingswet) worden zo vormgegeven dat de klantvriendelijkheid, transparantie en eenvoud op een ongewijzigd hoog niveau blijft.

In 2018 wordt het ontwerp voor de integrale legger (*alle* waterstaatswerken) verder ontwikkeld, vastgesteld en ingevuld. We bundelen bestaande leggeteksten in één nieuwe leggetekst. We richten de digitale ontsluiting van de legger via de website in. Hierbij betrekken we de eisen en wensen van zowel de interne organisatie (beleid, assetmanagement, vergunningverlening en beheer en onderhoud) als de externe omgeving (Omgevingswet). Eind 2018 hebben we een nieuwe, integrale legger gerealiseerd.

We werken het gehele interne werkproces voor inhoudelijke actualisatie en digitale ontsluiting uit en borgen dit in de organisatie. Vanaf eind 2018 actualiseren we de integrale legger twee keer per jaar.

In 2018 voeren we het plan van aanpak voor de totstandkoming van de Waterschapsverordening uit. Dit plan van aanpak bevat de uitgangspunten en randvoorwaarden op basis van de op te stellen sturingsfilosofie. Hierbij wordt de samenhang met het deels nieuwe instrumentarium aangebracht en vindt ook de afstemming plaats met de collega-overheden.

Eind 2018 is de concept Waterschapsverordening gereed voor bestuurlijke vaststelling en inspraak.

Prestatie indicator

1. Snelheid van dienstverlening (% binnen wettelijke termijn en/of servicenormen afgehandeld)

Prestatie indicatoren met streefwaarde					
	2018	2019	2020	2021	2022
Snelheid van dienstverlening	90%	90%	90%	90%	90%

De snelheid van dienstverlening is een belangrijk aandachtspunt als het gaat om klanttevredenheid. Het gaat hierbij om de mate waarin we in staat zijn om indirect of directe klantvragen binnen de wettelijke termijn en/of servicenormen af te handelen. Voor een directe klantvraag zoals een vergunningaanvraag is de wettelijke termijn gelijk aan de service norm van 8 weken.

Door de complexiteit van een deel van de vergunningaanvragen en handhavingsacties is gekozen voor een streefwaarde van 90%. De afgelopen jaren is in de praktijk gebleken dat de snelheid van dienstverlening rond die waarde schommelt en dat 90% dus een realistisch streven is.

Om een beeld te hebben van deze prestatie indicator worden de twee meest omvangrijke klantvragen qua volume gemiddeld:

- 1) Terugkoppelingen na controles/handhavingsacties (1.750);
- 2) Watervergunningen (circa 1.050);

Waterbewustzijn en communicatie

Doelen

1. In 2021 zijn inwoners van Delfland zich bewust van het water om hen heen, van de gevolgen van klimaatverandering en van hun eigen handelingsperspectieven.
2. We dragen met communicatie bij aan onze reputatie bij burgers, belanghebbenden en maken daarbij optimaal gebruik van digitale middelen.

In 2018 gaan we de campagne voorbereiden voor de waterschapsverkiezingen van maart 2019. Verder benutten we onze projecten en dagelijks werk optimaal in onze communicatie en komt er meer accent op de bestuurlijke communicatie in de media. De focus ligt op de 8 tot 10 bepaalde topprojecten/thema's die in het najaar 2017 door bestuur en DMT zijn aangegeven. Dit doen we via sociale media, evenementen en het ondersteunen van interactie met doelgroepen bv via participatie. Last but not least start er een programma om Delflanders communicatief sterker te maken, zodat zij nog beter hun ambassadeursrol kunnen pakken.

Prestatie indicator:

1. Delfland in de media

Prestatie indicatoren met streefwaarde					
	2018	2019	2020	2021	2022
Delfland in de media	75%	75%	75%	75%	75%

De artikelen over Delfland die geplaatst worden in diverse media zijn conform kernboodschap en met de gewenste (positieve) toonzetting. De PI is uitgedrukt in het percentage artikelen en uitingen dat hieraan voldoet. Dit wordt dagelijks gemonitord en vastgelegd in de dagrapportages, evenals de reacties op sociale media.

Crisisorganisatie

Doel: Tijdens een crisis is de calamiteitenorganisatie in staat de calamiteit adequaat en op effectieve en efficiënte wijze te bestrijden.

In 2018 organiseren we 75 tot 100 momenten van opleiden, trainen en oefenen. Daarin zijn afspraken als contacten met gemeenten, veiligheidsregio's en overleggen intern niet meegenomen. De focus ligt op:

- optimalisatie van kennis en vaardigheden;
- concreet opstellen van scenario's;
- samenwerking tussen teams;
- verbinding van de calamiteitenorganisatie met de reguliere organisatie.

Bij het ontstaan van vacatures worden nieuwe medewerkers geworven en getraind.

In 2018 worden scenario's ontwikkeld om in geval van heftige neerslag voorbereid te zijn op het tijdig treffen van maatregelen.

Financiën:

Exploitatie Bestuur, organisatie en instrumenten

Programmalijn (bedragen * € 1.000)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Organisatieontwikkeling, sturing en infovoorziening	18.124	18.414	17.403	17.345	17.291
Coördinatie regulering en toezicht	7.486	7.471	6.049	6.094	6.118
Waterbewustzijn en communicatie	1.647	1.654	1.323	1.317	1.322
Crisisorganisatie	849	851	846	840	843
Totaal	28.107	28.390	25.621	25.595	25.574

Geraamde investeringsuitgaven Bestuur, organisatie en instrumenten

Programmalijn (bedragen * € 1 mln.)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Organisatie	0,6	1,2	0,0	0,0	0,0
Instrumenten	1,5	0,3	0,5	0,9	0,6
Totaal	2,1	1,5	0,5	0,9	0,6

De investeringsbegroting organisatie betreft aanpassing huisvesting Vlaardingen. De investeringsbegroting instrumenten omvat naast verbeteringen in de informatiebeveiliging, de migratie naar de Cloud alsmede vervanging van laptop, tablets en smartphones. Tevens vinden investeringen plaats uit hoofde van de nieuwe wetgeving Digitalisering en Transparantie.

9 Algemene dekkingsmiddelen - belastingen

Voor de belastingopbrengsten die we ontvangen is een gemeenschappelijke regeling getroffen: de Regionale Belastinggroep (RBG). De RBG is een uitvoerende organisatie die in opdracht van onder andere Delfland de belastingheffing en -inning uitvoert. In 2018 wordt de strakke sturing van de belastingopbrengsten gecontinueerd ter borging van het realiteitsgehalte.

Heffingsgrondslagen

Voor de berekening van de belastingopbrengsten zijn de volgende aannames gehanteerd voor wat betreft de heffingsgrondslagen:

- *Huishoudens:* Op basis van de geactualiseerde prognoses over 2017 en een jaarlijkse groei van het aantal huishoudens met 0,6% is het begroot aantal huishoudens voor 2018 bepaald op 507.000. Met dit aantal is gerekend voor het bepalen van de opbrengst van de ingezetenenheffing;
- *Economische waarde:* De ontwikkeling van de economische waarde is gebaseerd op de meicirculaire 2017 van de rijksoverheid. Voor de begroting 2018 is gerekend is met een gemiddelde *stijging* van de waarde van woningen van 6,0% en voor niet-woningen van 1,0%. De economische waarde is de basis voor de berekening van het tarief voor de categorie gebouwd;
- *Ongebouwd, wegen en natuur:* De ramingen van de hectares voor ongebouwd (wegen en overig) en natuurterreinen zijn voor alle jaren overeenkomstig de realisatiecijfers 2016;
- *Zuiveringsheffing woonruimten en bedrijven:* Het aantal vervuilingseenheden voor woonruimten sluit aan op de aannames voor het aantal huishoudens (stijging 0,6% per jaar). Het aantal vervuilingseenheden veroorzaakt door de bedrijven is voor 2018 en verder onveranderd gehouden ten opzichte van de realisatiecijfers van 2016. Met deze vervuilingseenheden is gerekend bij de berekening van de zuiveringsheffing;
- *Leges en precario:* De opbrengsten voor leges zijn gebaseerd op de Legesverordening Delfland 2017. De geraamde opbrengsten 2017 voor precario zijn ongewijzigd ten opzichte van voorgaande jaren.

Belastingeenheden 2018-2022

Belastingsoort	Eenheid	2018	2019	2020	2021	2022
Watersysteemheffing:						
Ingezetenen	Huishoudens	507.000	510.000	513.100	516.200	519.300
Gebouwd	WOZ (mln)	141.697	147.365	153.259	159.390	165.765
Ongebouwd (overig)	Hectare	15.100	15.100	15.100	15.100	15.100
Ongebouwd (wegen)	Hectare	4.500	4.500	4.500	4.500	4.500
Natuur	Hectare	2.700	2.700	2.700	2.700	2.700
Verontrein.heffing	Verv.eenheid	400	400	400	400	400
Zuiveringsheffing	Verv.eenheid	1.451.600	1.458.400	1.465.300	1.472.200	1.479.200

Kwijtschelding

Het in de tabel vermelde aantal huishoudens en vervuilingseenheden is vóór aftrek van de aantallen voor kwijtschelding en oninbaar. Op grond van de kwijtscheldingsnorm van 100% van de bijstandsuitkering komen rond 55.000 huishoudens (11% van het totaal) in aanmerking voor kwijtschelding van de ingezetenenheffing (betreft watersysteemheffing). Dit aantal neemt geleidelijk toe als gevolg van de toename van het aantal huishoudens.

Vanaf 2017 kennen we voor de zuiveringsheffing geen kwijtschelding meer.

Oninbaar

Als gevolg van het afschaffen van de kwijtschelding voor de zuiveringsheffing wordt rekening gehouden met een toename van oninbaarheid zuiveringsheffing. We schatten in dat 2,5% van het aantal vervuilingseenheden (woningen) uiteindelijk niet zal worden geïnd.

Bij de watersysteemheffing (ingezetenen) wordt voor 2018 geen wijziging voorzien in de mate van oninbaarheid ten opzichte van eerdere jaren (1,5% van het aantal huishoudens).

Belastingopbrengsten

De ontwikkeling in belastingopbrengsten in de komende jaren is in onderstaande tabel weergegeven. Het tarief van de zuiveringsheffing wordt bevroren op € 93,50 overeenkomstig het amendement Van Kretschmar c.s.. Daarmee houden we vast aan de uitgangspunten en tarieven zoals opgenomen in het coalitieakkoord waarvan de belangrijkste zijn:

- Een jaarlijkse tariefstijging van 1,5% (watersysteemheffing);
- De versoering van het kwijscheldingsbeleid (zuiveringsheffing);
- De nieuwe kostentoedeling (watersysteemheffing);
- De meeropbrengsten die het afbouwen van de kwijschelding opleveren worden gedeeltelijk verdisconteerd in de hoogte van het zuiveringstarief.

De belastingopbrengsten vallen hoger uit dan bij het coalitieakkoord voorzien als gevolg van:

- een lagere oninbaarheid bij de zuiveringsheffing dan waarmee bij de begroting 2016 en verdere jaren was gerekend;
- een toename van het aantal huishoudens, onder meer als gevolg van het na-ijlen van de bestandscontroles door de RBG.

Overigens houden we rekening met het volgende:

- In aanvulling op het coalitieakkoord is het tarief watersysteemheffing gebouwd gecorrigeerd met de stijging van de WOZ-waarde;
- De extra meeropbrengsten ten opzichte van de tarieven volgens het actuele kostenmodel worden gedoteerd aan de Reserve tariefcompensatie zuiveringsheffing;
- De ontwikkeling van de opbrengsten vanaf 2020 is indicatief en is gebaseerd op de hiervoor vermelde aannames uit het coalitieakkoord. Besluitvorming hierover zal worden genomen door het dan zittende bestuur.

Belastingopbrengsten 2018-2022 *)

Belastingsoort (bedragen * € 1.000)	2018	2019	2020	2021	2022
a. Watersysteembeheer					
ingezetenen (netto)	53.884	55.013	56.189	57.374	58.583
Gebouwd	37.408	38.256	39.081	40.007	40.944
ongebouwd (overig)	1.388	1.382	1.402	1.476	1.510
ongebouwd (wegen)	2.068	2.059	2.090	2.199	2.250
Natuur	12	12	12	11	11
Verontreinigingsheffing	35	35	35	35	35
Netto opbrengsten watersysteem	94.795	96.757	98.809	101.102	103.333
b. Zuiveringsbeheer					
Netto opbrengsten zuivering	132.714	133.331	133.958	134.584	135.229

*) Belastingopbrengsten zonder min-teken

Op grond van wet- en regelgeving dient het laatste jaar van de meerjarenraming structureel sluitend te zijn met positieve reserves. Onze financiële positie voldoet hieraan.

Leges en precario

In de meerjarenraming is gerekend met jaarlijkse belastingopbrengsten voor leges en precario van € 450.000 respectievelijk € 225.000.

Tarief-egalisereserves gebouwd, ingezetenen en ongebouwd

In overeenstemming met het coalitieakkoord wordt jaarlijks € 200.000 ten laste van de reserve gebouwd ingezet ten behoeve van de tariefstelling van de categorie ongebouwd.

Tarieven

In onderstaande tabel is voor beide taken de tariefontwikkeling weergegeven. Het tarief van de verontreinigingsheffing (directe lozingen) is wettelijk gekoppeld aan het zuiveringstarief. Deze tarieven zijn gelijk aan de tarieven opgenomen in het coalitieakkoord met uitzondering van het tarief watersysteemheffing gebouwd.

Ontwikkeling tarieven 2018-2022

Belastingsoort (bedragen * € 1)	2018	2019	2020	2021	2022
<i>Watersysteembeheer</i>					
Tarief ingezetenen per huishouden	121,47	123,29	125,14	127,02	128,92
Tarief gebouwd in proc. Economische waarde	0,0264%	0,0260%	0,0255%	0,0251%	0,0247%
Tarief ongebouwd per ha.	91,92	91,50	92,87	94,27	95,69
Tarief ongebouwd per ha. (wegen)	459,60	457,50	464,35	471,35	478,45
Tarief natuur per ha.	4,52	4,56	4,63	4,70	4,77
Tarief verontreinigingsheffing per v.e.	93,50	93,50	93,50	93,50	93,50
<i>Zuiveringsbeheer</i>					
Tarief woningen en bedrijven per v.e.	93,50	93,50	93,50	93,50	93,50

Voorbeeldprofielen: In de volgende tabel zijn aan de hand van een achttal profielen met de daarbij behorende aannames de feitelijk op te leggen aanslagen weergegeven.

Tabel Belastingprofielen

Voorbeeldprofielen (bedragen * € 1)	2017	2018	stijging 2018 t.o.v. 2017
a) Alleenwonend, geen eigenaar	213,17	214,97	0,8%
b) Meer personen, geen eigenaar	400,17	401,97	0,4%
c) Alleenwonend, woning WOZ-waarde 250.000 euro	281,42	280,97	- 0,2%
d) Meer personen, woning WOZ-waarde 250.000 euro	468,42	467,97	- 0,1%
e) Bedrijfspan, WOZ-waarde 5 mln. euro, 100 v.e.	10.715,00	10.670,00	- 0,4%
f) Veeteeltbedrijf, 40 ha	3.616,00	3.676,80	1,7%
g) Openbare landweg, 25 ha	11.300,00	11.490,00	1,7%
h) Natuurterrein, 25 ha	111,00	113,00	1,8%

Algemene dekkingsmiddelen

Doel: Het tijdig, juist en volledig opleggen van belastingaanslagen door de Regionale Belastinggroep (de RBG)

Onvoorzien, frictiekosten, indexering en reserves

Doel: Het voldoen aan de verplichting tot het opnemen in de begroting van ramingen voor onvoorzien en zo nodig opnemen van stelposten voor frictiekosten en indexering en het vormen en muteren van reserves op basis van VV-besluiten.

Financiën: Exploitatie Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

(bedragen * € 1.000)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Zuiveringsheffing	-132.714	-133.331	-133.958	-134.584	-135.229
Watersysteem	-94.795	-96.757	-98.809	-101.102	-103.333
Overige opbrengsten	-675	-675	-675	-675	-675
Kosten RBG	7.464	7.556	7.648	7.741	7.741
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	-220.720	-223.207	-225.794	-228.620	-231.496
Onvoorzien, frictiekosten, indexering en reserves	2.908	5.766	9.458	12.452	15.396
Totaal algemene dekkingsmiddelen	-217.813	-217.441	-216.337	-216.168	-216.100

Vanaf 2016 kent Delfland een gewijzigd kwijscheldingsbeleid. Dit leidt tot extra kosten voor de RBG. Vanaf 2018 komen daarvan de incidentele kosten te vervallen en blijven alleen de structurele kosten over waardoor de bijdrage aan de RBG met € 400.000 daalt.

De jaarlijkse stijging van 'Onvoorzien, frictiekosten, indexering en reserves' wordt veroorzaakt door de kapitaallasten van de af te ronden investeringen. We nemen hiervoor een stelpost op binnen het programma Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien. Na afloop van elk jaar is de realisatie per programma bekend en delen we de gereedgekomen projecten/investeringen en de bijbehorende kapitaallasten toe aan de programma's.

10 Overige financiële gegevens

10.1 Uitgangspunten en normen.

Uitgangspunten en normen

Voor het opstellen van de Programmabegroting 2018 en de hierop aansluitende meerjarenraming tot en met 2022 zijn onderstaande uitgangspunten en normen gehanteerd:

- *Kostentoerekening:* In 2015 is de nota Kostenverdeling vastgesteld. Het uitgangspunt hierbij is dat de kosten en opbrengsten zoveel mogelijk direct ten laste of ten gunste worden toegerekend aan een product. Een belangrijke uitzondering vormen de personeelskosten: deze kosten worden door middel van tijdschrijven doorbelast aan de producten. De ondersteunende producten (bijvoorbeeld: management, huisvesting, automatisering) worden op basis van de vastgestelde nota Kostenverdeling doorbelast naar de primaire producten en vervolgens verdeeld over de wettelijke taken watersysteembeheer en zuiveringsbeheer op basis van de volgende vastgestelde verdeelsleutel per product. In lijn met de motie Eekhout starten we met het onderzoek naar de betrouwbaarheid van de kostentoerekening. We maken hierbij gebruik van externe expertise. We presenteren de resultaten hiervan naar verwachting begin 2018.

Programma	Producten	Watersysteembeheer	Zuiveringsbeheer
<i>A-Waterveiligheid, stedelijk waterbeheer en klimaatadaptatie</i>	Aanleg en onderhoud waterkeringen	100%	
	Waterakkoorden	100%	
	Thema- en gebiedsgerichte plannen	100%	
<i>B-Gezond, schoon en zoet water</i>	Baggeren	100%	
	Monitoring waterkwaliteit	100%	
	Aanleg en verwerving waterlopen	100%	
<i>C-Watersysteem</i>	Monitoring waterkwantiteit	100%	
	Nautisch –en vaarwegbeheer	100%	
<i>D-Afvalwaterketen en zuiveren</i>	Afvalwaterbehandeling door derden		100%
	Getransporteerd afvalwater		100%
	Gezuiverd afvalwater		100%
	Verwerkt slib		100%
	Innovatie afvalwaterketen		100%
<i>E-Innovatie, duurzaamheid en financiële producten</i>	Centraal management	60%	40%
	Coördinatie financiële producten	60%	40%
<i>F-Bestuur, organisatie en instrumenten</i>	Sturing	60%	40%
	Toezicht en handhaving	100%	
	Calamiteitenzorg	60%	40%
<i>G-Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien</i>	Bedrijfsvoering	60%	40%
	Opbrengsten watersysteemheffing	100%	
	Opbrengsten zuiveringsheffing		100%
	Mutaties reserves/voorzieningen watersysteemheffing	100%	
	Mutaties reserves/voorzieningen zuiveringsheffing		100%

- *Inflatie:* Voor alle jaren is uitgegaan van een indexering van 1,5%, overeenkomstig het besluit bij de Kadernota 2015.
- *Loonkosten:* De vaste formatie per 1 januari 2018 is naar verwachting 435 fte. In de begroting 2018 is uitgegaan van een loonkostenontwikkeling van 2% in 2018. De verwachting is dat de lopende CAO-onderhandelingen tot een stijging van de personeelskosten zullen leiden. In 2018 kan deze stijging zoals het er nu naar uit ziet

worden opgevangen binnen het bestaande personeelsbudget. Voor 2019 is nog geen rekening gehouden met een mogelijke extra CAO-stijging. In de Kadernota 2019 komen we terug op de uitkomsten van de CAO-onderhandelingen en de gevolgen hiervan op 2019 en verder.

- *Onvoorzien en frictiekosten:* In de meerjarenraming is een centrale post van € 0,1 miljoen voor onvoorziene kosten (wettelijk onvoorzien) opgenomen en een post van € 1 miljoen voor onvoorziene personeelskosten als gevolg van frictie. Beide posten zijn gebaseerd op ervaringscijfers.
- *Doorberekening personeelskosten aan externen:* Voor de opgave van personeelskosten in verband met externe subsidieaanvragen en voor het leveren van diensten aan derden wordt een uurtarief berekend gebaseerd op de salarisschaal van de medewerker en een opslag voor overheadkosten. De voor 2018 toe te passen uurtarieven op basis van salarisschalen zijn opgenomen in onderstaande tabel.

Tabel uurtarieven 2018

Component/ schaal (in €)	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Loonkosten inclusief overhead	56	64	65	67	76	78	84	95	103

10.2 Financiering.

Inleiding

De kaders voor het treasurybeleid van het Hoogheemraadschap van Delfland zijn vastgelegd in de wet Financiering Decentrale Overheden (Wet Fido), de Verordening Beleids- en Verantwoordingsfunctie (ex artikel 108 Waterschapswet), het Waterschapsbesluit en het Treasurystatuut van Delfland. Het Treasurystatuut is in 2015 geactualiseerd en vastgesteld. In deze paragraaf wordt ingegaan op de financieringsactiviteiten van Delfland in relatie tot bovengenoemde kaders.

Risicobeheer

Kasgeldlimiet: In de wet Fido is vastgelegd dat de hoogte van de kortlopende financiering wordt beperkt door middel van de vastgestelde kasgeldlimiet. Voor waterschappen is deze limiet wettelijk vastgesteld op 23% van het begrotingstotaal op 1 januari van het betreffende jaar. Voor 2018 betekent dit een kasgeldlimiet van € 57,9 miljoen (23% van € 252 miljoen).

Door de huidige zeer lage marktrente voor kort geld zal maximaal gebruik worden gemaakt van financiering met kortlopende geldmiddelen.

Renterisiconorm: De renterisico's op de vaste schuld worden ingekaderd door toepassing van de renterisiconorm. Het doel van de renterisiconorm is het beperken van renterisico's door spreiding in de looptijden van langlopende geldleningen.

De renterisiconorm houdt in dat het bedrag aan aflossingen en het leningbedrag dat in aanmerking komt voor renteherziening in enig jaar de vastgestelde renterisiconorm niet mag overschrijden. De renterisiconorm is wettelijk vastgesteld op 30% van het begrotingstotaal per 1 januari van het begrotingsjaar.

De renterisiconorm voor Delfland bedraagt 30% van het begrotingstotaal van € 252 miljoen en komt daarmee voor Delfland in 2018 op een bedrag van € 76 miljoen.

Op basis van de huidige leningenportefeuille bedraagt in 2018 de aflossing en het leningbedrag voor renteherziening in totaal € 65,7 miljoen waarmee Delfland ruimschoots binnen de vastgestelde renterisiconorm van € 76 miljoen blijft. Ook voor de jaren na 2018 wordt op basis van de huidige leningenportefeuille geen overschrijding van de renterisiconorm voorzien.

Derivaten: Het geldende Treasurystatuut staat het afsluiten van derivatencontracten niet toe.

Kredietrisico op uitgezette gelden: Op grond van het verplicht gestelde schatkistbankieren moet Delfland eventuele overtollige liquide middelen bij het Rijk uitzetten. Door deze verplichting tot uitzetting loopt Delfland geen kredietrisico.

Koersrisico: De aandelen die Delfland in bezit heeft, zijn niet verhandelbaar op de beurs en zijn om deze reden niet onderhevig aan koersrisico's.

Valutarisico: Delfland handelt en betaalt niet in vreemde valuta en loopt dus geen valutarisico.

Kasbeheer

Rekening-courant: De huisbankier van Delfland is de Nederlandse Waterschapsbank (NWB). Voor 2018 zal de maximale toegestane kredietlimiet gelijk zijn aan de berekende kasgeldlimiet van € 57,9 miljoen. Door de verwachte lage rekening-courantrente maakt Delfland zo veel als mogelijk gebruik van de toegestane kredietruimte bij de NWB.

Waterschapsfinanciering

Leningenportefeuille: Op 1 juli 2016 heeft de herfinanciering van de PPS inzake de zuiveringsinstallaties plaatsgevonden. Bij deze operatie is de langlopende leaseverplichting omgezet in vier nieuwe langlopende lineaire geldleningen met een looptijd van 14 respectievelijk 15 jaar van in totaal € 281 miljoen. Het saldo van deze leningen bedraagt per 1 januari 2018 € 261 miljoen en de aflossing over 2018 bedraagt € 15,7 miljoen. Daarnaast bestaat de langlopende leningenportefeuille uit 15 langlopende leningen met een totaalbedrag van € 471 miljoen en één lening van € 40 miljoen met een looptijd van 1 jaar. In totaal bedraagt de leningenportefeuille per 1 januari 2018 afgerond € 771 miljoen. Het gemiddelde rentepercentage van deze geldleningen bedraagt 4,34%.

Liquiditeitsprognose en ontwikkeling schuldpositie: Op grond van de berekende cashflow waarbij rekening is gehouden met het verwachte investeringsvolume, de vrijval van de afschrijvingen en het verwachte exploitatieresultaat, wordt verwacht dat in 2018 maximaal voor een bedrag van € 64 miljoen aan extra kortlopende geldmiddelen moet worden aangetrokken. De schuldpositie van Delfland bestaat uit kortlopende geldleningen (rekening courant en kasgeld) en langlopende geldleningen inclusief herfinanciering PPS. De totale schuldpositie per 1 januari 2018 bedraagt afgerond € 795 miljoen. In onderstaande tabel wordt het verloop van de schuldpositie over de periode 2018-2022 weergegeven. De verwachte jaarlijkse positieve kasstroom leidt tot de getoonde afname van de schuldpositie.

Verloop schuldpositie 2018-2022

bedragen * € 1 miljoen	Eind 2018	Eind 2019	Eind 2020	Eind 2021	Eind 2022
kortlopende schuld 1)	36	12	-15	-44	-78
langlopende schuld	716	699	682	664	645
totaal schuld ultimo jaar	752	711	667	620	568

1) De rekening-courant positie slaat in het jaar 2020 om van een schuld naar een tegoed

10.3 Bestemmingsreserve en voorzieningen

Deze paragraaf bevat een overzicht van de vermogensbestanddelen die niet behoren tot het weerstandsvermogen. Deze vermogensbestanddelen betreffen de (tariefs)egalisereserves, de bestemmingsreserves en de voorzieningen. De tariefsegalisereserves worden toegelicht in programma Algemene dekkingsmiddelen.

Bestemmingsreserves (bedragen * € 1.000)	Stand 1-1-2018	Toevoegingen 2018	Onttrekkingen 2018	Stand 31-12-2018
Reserve niet vrij besteedbaar vermogen	56.454	21.703	0	78.157
Reserve frictiekosten	2.350	0	1.510	840
Egalisereserve PPS	3.567	4.887	0	8.454
Totaal bestemmingsreserves	62.371	26.590	1.510	87.451

Reserve niet vrij besteedbaar vermogen: In de jaarrekening 2015 is besloten de toekomstige voordelige saldi te reserveren in deze reserve voor verbetering van de financiële positie.

Reserve frictiekosten: De reserve frictiekosten is bestemd voor de dekking van de personele en materiële uitgaven die voortkomen uit de organisatiemaatregelen en is ingesteld op grond van de Kadernota 2011. Op basis van verplichtingen voor 2018 en de besluitvorming in de Kadernota 2018 wordt in 2018 in totaal € 1,5 miljoen onttrokken.

Egalisereserve PPS: Deze reserve dient voor het reserveren van de jaarlijkse voordelen van de PPS voor de dekking van de verplichtingen voor de jaren 2031-2033.

Voorzieningen (bedragen * € 1.000)	Stand 1-1-2018	Toevoegingen 2018	Onttrekkingen 2018	Stand 31-12-2018
Voorziening wachtgeld	441	57	140	358
Voorziening bijdrage slibverbrandingsinstallaties	1.888	0	850	1.038
Voorziening pensioenen	111	0	37	74
Voorziening OAS	1.691	0	500	1.191
Voorziening jubileumuitkering	621	0	0	621
Voorziening zuivering technische werken	2.338	800	1.460	1.678
Totaal voorzieningen	7.089	857	2.987	4.959

Voorzieningen:

- *Wachtgeld:* De voorziening wachtgeld dekt de toekomstige wachtgeldaanspraken van ex-medewerkers en collegeleden.
- *Bijdrage slibverbrandingsinstallatie:* De onttrekking uit deze voorziening betreft de jaarlijkse dekking van de kapitaallasten van de bij deze voorziening behorende investeringen.
- *Pensioenen;* Op grond van de BBVW moeten de pensioenen van de oud-bestuurders worden afgedekt door een hiertoe gevormde voorziening.
- *OAS:* In 2016 is voor de restant verplichtingen tot en met 2020 een voorziening gevormd. De werkelijke kosten worden ten laste van de voorziening gebracht.
- *Jubileumuitkeringen;* Deze wettelijk verplichte voorziening is gevormd voor de dekking van de kosten van jubileumuitkeringen wegens langjarige dienstverbanden.

Beheerplan Afvalwaterketen & Zuiveren		Onderhoudsvervanging				
Object nr.	Omschrijving asset	Opstart jaar	Laatste jaar afschrijving	Jaar vervanging	Kosten (* € 1.000)	Jaartotalen (€ 1.000)
65202	DGL Luchtbehandeling	1982	1997	2014	475	
				Totaal 2014	475	475
65202	DGL Gascompressoren	1982	1997	2015	265	
				Totaal 2015	265	265
137	Onderzoek transportleiding 's-Gravenzande – NWA1	1968	1998	2016	100	
65302	NWA Beluchtingselementen	1998	2005	2016	305	
				Totaal 2016	405	405
	NWA Ondergrondse biogasleidingen	1985	2000	2017	50	
65202	Zandwasinstallatie DGL	1999	2014	2017	300	
				Totaal 2017	350	350
	DGL ondergrondse gasleidingen	1982	2012	2018	325	
	Appendages transportleidingen			2018	60	
	DGL beluchtingscompressoren	2000	2015	2018	500	
				Totaal 2018	885	885
	Rg 's-Gravenzande elektrotechnisch FO's	2007	2022	2019	120	
	Rg Vlaardingen elektrotechnisch FO's	2008		2019	120	
	Rg Schiedam elektrotechnisch FO's	2008		2019	120	
	Zes rioolgemalen vervanging controller	1998	2003	2019	310	
				Totaal 2019	670	670
65202	DGL Terrein en wegen asfalteren	2010	2020	2020	355	
65302	NWA Harkroosterpersinstallatie 2	2000	2015	2020	200	
65302	NWA Procesautomatisering vervanging 5 controllers	1998	2008	2020	880	
				Totaal 2020	1.435	1.435
65202	DGL Procesautomatisering vervanging 7 controllers	1999	2008	2021	1.200	
	Rg Maasdijk elektrotechnisch FO's	2007	2022	2021	55	
	Rg Staalduinen elektrotechnisch FO's	2007	2022	2021	110	
	Rg Bonnenpad elektrotechnisch FO	2007	2022	2021	20	
	Rg Nieuwland elektrotechnisch FO's	2007	2022	2021	20	
				Totaal 2021	1.405	1.405
	NWA Effluentpompen	1994	2009	2022	310	
	DGL Slibretourinstallatie	1982	1997	2022	600	
	DGL Nabezinktanks	1982	1997	2022	610	
	Rg Heenweg elektrotechnisch FO's	2007	2022	2022	50	
	Rg Groeneweg elektrotechnisch FO's	2007	2022	2022	50	
	Rg Naaldwijk Zuid elektrotechnisch FO's	2007	2022	2022	80	
	Rg Honselersdijk electrotechnisch FO's	2007	2022	2022	60	
	DGL Beluchtingselementen	2012	2019	2022	450	
				Totaal 2022	2.210	2.210
	Totaal kosten beheerplan 2014-2022					8.100

10.4 Weerstandsvermogen, EMU-saldo

Weerstandsvermogen

Om het weerstandsvermogen te kunnen beoordelen streven we een ratio van het weerstandsvermogen na van tussen de 1,0 en 1,4 volgens onderstaande waarderingstabel.

Waarderingscijfer	Ratio weerstandsvermogen	Betekenis
A	2,0 < x	Uitstekend
B	1,4 < x < 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 < x < 1,4	Voldoende
D	0,8 < x < 1,0	Matig
E	0,6 < x < 0,8	Onvoldoende
F	x < 0,6	Ruim onvoldoende

Benodigd weerstandsvermogen

Waterschappen zijn wettelijk verplicht om de risico's die ze lopen in kaart te brengen en beleid te ontwikkelen om deze risico's af te dekken. Een deel van de risico's wordt afgedekt door afgesloten verzekeringen of gevormde voorzieningen. Op basis van de inventarisatie zijn per programma de mogelijke risico's benoemd. Daar waar mogelijk zijn deze risico's financieel onderbouwd en is de kans op optreden aangegeven.

Het benodigde weerstandsvermogen wordt bepaald door de tactische risico's met een impact van meer dan € 1 miljoen (impactcategorie ernstig E of extreem F). De tactische risico's geven met elkaar een blootstelling van een enkel ernstig effect (E, tussen de € 1 en 10 miljoen) eens per 3 jaar, tweemaal een ernstig effect eens per 20 jaar en een extreem effect (F, tussen de € 10 en 100 miljoen) eens per 50 jaar. Op basis van alle geïnventariseerde risico's is een concernbreed risicoprofiel gemaakt. Het maximale bedrag van de geïnventariseerde risico's en daarmee de benodigde weerstandcapaciteit € 25 miljoen (zie paragraaf 10.5 voor de nadere specificatie van de risico's en beheersmaatregelen).

Benodigde weerstandsvermogen 2018

Nr	Risico	Niveau	Impact	Kans E	Kans F	Bedrag x € 1 miljoen
T1	Lokale verontreiniging Watergang	H	F		1%	
T2	Afschuiven Veenkades	H	F		1%	
T3	Permanent hoge concentraties nutriënten (veiligheid, reputatie en stank)	H	E	10%		
T4	Overstroming door extreme buien	H	E	10%		
T5	Veranderende inzichten op Rijksniveau, die leiden tot aanscherping van de normering van de primaire keringen en tot extra maatregelen en extra kosten.	H	E	10%		
T6	Ongeval tijdens werkzaamheden	H	E	10%		
T7	Schade Natuur Vriendelijke Oever	H	D			
T8	Langdurige uitval technische automatisering systeem	H-M	E	3%		
T9	Te lage waterpeilen door droogte	H	D			
T10	Falen kade door vreemd object (boom, duiker)	M	D			
T11	Persleidingbreuk	M	C			
T12	Verlies bediening Kunstwerk in Kering	M	C			
	Eén incident per jaar, eens per 3 jaar €1-10 mln. en eens per 50 jaar €10-100 mln.	M	C	33%	2%	17
	Twee incidenten per jaar, twee keer eens per 20 jaar €1-10 mln.			5%		8
Totaal	Benodigd weerstandsvermogen			43%	2%	25

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit het geheel aan middelen dat beschikbaar is om de risico's financieel af te dekken. Naast de (wettelijk verplichte) post voor onvoorzien gaat het hier om de algemene reserve weerstandsvermogen voor zowel het watersysteem als waterzuivering. De omvang van deze middelen per 1 januari 2018 bedraagt € 42,1 miljoen zoals weergegeven in onderstaande tabel.

Beschikbare weerstandscapaciteit 2018

Beschikbare weerstandscapaciteit per 1-1-2018 (bedragen * € 1 miljoen)	Bedrag
Restant post onvoorzien	0,1
Algemene reserve Watersysteem	35,7
Algemene reserve Zuivering	6,3
Totaal beschikbare weerstandscapaciteit	42,1

Beoordeling weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen wordt beoordeeld op grond van een bestuurlijk vastgestelde ratio tussen enerzijds de beschikbare weerstandscapaciteit en anderzijds de benodigde weerstandscapaciteit zijnde de risico's waarvoor geen voorzieningen zijn getroffen of verzekeringen zijn afgesloten plus (eventueel) de negatieve exploitatiesaldi.

De berekening van de ratio van het weerstandsvermogen van Delfland per 1 januari 2018 luidt als volgt:

Ratio weerstandsvermogen =	Beschikbare weerstandscapaciteit	=	42,1	= 1,7
	Benodigde weerstandscapaciteit		25	

EMU-saldo

Op basis van de Begroting 2018-2022 wordt in onderstaande wettelijk voorgeschreven tabel de ontwikkeling van het EMU-saldo weergegeven. In deze tabel is tevens de individuele referentiewaarde van het Emu saldo voor Delfland over de periode 2018-2022 opgenomen. Uit de tabel blijkt dat voor Delfland het geraamde EMU-saldo over alle jaren (ruimschoots) binnen de toegestane individuele referentiewaarde blijft en Delfland daarmee voldoet aan de eisen van de wet Houdbare Overheidsfinanciën (wet HOF).

Meerjarig EMU-saldo (bedragen * € 1.000)	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022
Exploitatiesaldo (voor bestemming resultaat)	25.775	26.595	32.029	33.213	33.803
Investeringsuitgaven (bruto)	-36.300	-39.700	-43.400	-41.200	-38.100
Afschrijvingen	53.220	54.403	54.983	55.497	56.444
Toevoegingen aan voorzieningen ten laste van de exploitatie	800	800	800	800	800
Onttrekkingen aan voorzieningen ten gunste van de exploitatie	-850	-850	-188	0	0
Betalingen rechtstreeks uit voorzieningen	-800	-800	-800	-800	-800
Totaal EMU-saldo	41.845	40.448	43.424	47.510	52.147
Referentiewaarde voor Delfland	-37.100	-37.100	-37.100	-37.100	-37.100

10.5 Risicomanagement

Nieuwe aanpak Risicomanagement Delfland

Begin 2017 is gestart met een nieuwe aanpak van risicomanagement, dat zich kenmerkt door de kanteling van het perspectief van een programma oriëntatie naar een entiteit oriëntatie. Entiteiten zijn objecten zoals dijken, gemalen en zuiveringsinstallaties. Daarmee wordt aangesloten op het assetmanagement, waar het entiteitsperspectief al wordt gebruikt. Voor de primaire processen wordt bij de assets van Zuivering en Transport, Watersysteem en Waterkeringen al het entiteitsperspectief gebruikt. Voor de overige taken (bedrijfsvoering, P&O en ICT) is gekozen voor het interviewen van de teamleiders. De geïnventariseerde risico's zijn inhoudelijk beoordeeld door de verantwoordelijken met behulp van de risicomatrix.

De nieuwe aanpak gaat verder dan het voldoen aan de wettelijke verplichtingen door aan te sluiten bij de laatste ontwikkelingen op het vakgebied van risicomanagement. Daarbij wordt de nadruk gelegd op het keten denken met entiteiten, objectieve beoordeling en denken in ordes van grootte.

Voor het bepalen van het benodigde weerstandsvermogen zijn de tactische risico's van belang. Van strategische risico's is de impact dermate groot dat deze de invloedssfeer van Delfland overstijgt. Operationele risico's doen zich zo vaak voor dat ze opgevangen worden binnen de reguliere budgetten. Op basis van de tactische risico's wordt het benodigd weerstandsvermogen bepaald.

Hieronder worden de belangrijkste risico's weergegeven met de daarbij behorende beheersmaatregel.

Nr	Risico / aandachtspunt*	Niveau	Domein	Beheersmaatregel
S1	Restrisico normering overstroming	ZH	Waterkeringen	Parate organisatie crisisbeheersing.
S2	Niet bijhouden klimaatverandering	ZH	Waterkeringen	Delfland kan niet tijdig maatregelen nemen, omdat de klimaatverandering harder gaat dan verwacht. We hebben geen goed antwoord op nog extremere situaties die zich eerder voordoen dan waarop we voorbereid zijn. Nader onderzoek is nodig.
S3	Niet halen lange termijn doelen Kader Richtlijn Water	ZH	Watersysteem	Het risico bestaat dat de verbetering van de chemische waterkwaliteit, die randvoorwaardelijk is voor het behalen van de ecologische doelen, niet tijdig op gang komt. Vanuit verschillende netwerken en gremia wordt ingezet op beleidsbeïnvloeding om dit risico te beheersen. De Delta-aanpak waterkwaliteit en zoetwater speelt hier een belangrijke rol. Communicatiemiddelen en afsprakenkader Emissieloze kas worden hiervoor ingezet.
S4	Veiligheidsrisico's (RI&E)	n.t.b.	P&O	Via de RIE worden de risico's in beeld gebracht en maatregelen met behulp van een plan van aanpak genomen. Daarnaast wordt een safety management systeem ontwikkeld.
S5	Ziekteverzuim	n.t.b.	P&O	Een werkgroep is bezig om te bezien welke aanvullende maatregelen en beleidsafspraken gemaakt moeten worden.
S6	Strategische personeelsplanning (SPP)	n.t.b.	P&O	SPP wordt ingevoerd per 2018. Een pilot start in 2017. Met SPP wordt de strategische personeelsbehoefte voor een periode van 4 jaar in beeld gebracht en bepaald welke HR-acties nodig zijn om de behoefte te realiseren.
S7	Krapte op de arbeidsmarkt	n.t.b.	P&O	In 2018 wordt met behulp van strategische personeelsplanning de behoefte voor de komende 4 jaren in beeld gebracht. In relatie tot de behoefte wordt ook nagegaan hoe we bepaalde functies het beste kunnen werven. Daarnaast wordt ingezet op branding, arbeidsmarktcommunicatie en recruitment om op een krappere wordende arbeidsmarkt toch de juiste medewerkers te vinden en te verleiden. Voor toezicht en handhaving zijn specifieke maatregelen getroffen.
S8	Continuïteit van de systemen	n.t.b.	ICT	De beheersmaatregelen vallen uiteen in drie aandachtsgebieden: preventie, detectie en recovery. 1. Preventie bestaat uit veel voorlichting (awareness bij gebruikers essentieel) en anti-virus /firewall protectie; 2. Voor Detectie zijn zowel alerte gebruikers als technische middelen nodig. Beiden om 'vreemd' gedrag zo vroeg mogelijk te detecteren; 3. Na detectie wordt de besmetting door I&A geïsoleerd en vervolgens worden de back-ups gebruikt om de aangetaste delen te verwijderen en de jongste bruikbare back-up terug te zetten.
S9	Informatiebeveiliging	n.t.b.	ICT	Delfland werkt voortdurend aan het bewustzijn van informatiebeveiliging van alle Delflanders en realiseert zich dat informatiebeveiliging pas in de laatste plaats een zaak van I&A is. I&A beschikt over, en oefent met, een calamiteitenbestrijdingsplan. Vanuit dit plan en dit scenario kan de calamiteitenorganisatie in werking worden gesteld om de omvang van het probleem en de consequenties voor de verschillende bedrijfsonderdelen vast te kunnen stellen en via de calamiteitenorganisatiekanalen te communiceren met heel Delfland.
S10	Dienstverleningsvergoeding PPS	n.t.b.	Zuivering	De begrote dienstverleningsvergoeding is gebaseerd op een stijging van de indices van 2,4%. Delfland beoordeelt en maakt periodiek melding van dit risico aan de hand van de voortgang van de prestaties, de werkelijke ontwikkeling van de indices en de bijgestelde prognoses van Delfluent. Om de verplichtingen voor de jaren 2031-2033 te kunnen dekken is een reserve Resultaategalisatie PPS gevormd.

Nr	Risico / aandachtspunt*	Niveau	Domein	Beheersmaatregel
T1	Lokale verontreiniging	H	Watersysteem	Intensivering van handhaving en bewustwording (Polderaanpak Bestrijdingsmiddelen) is erop gericht dit risico te minimaliseren. Dit gebeurt door een app te ontwikkelen, waarmee waterkwaliteitsgegevens online worden geplaatst, waardoor interactie en bewustwording bij ingelanden wordt vergroot.
T2	Afschuiven Veenkades	H	Waterkeringen	De veenkades worden bij neerslagtekort met voorrang geïnspecteerd. Door verdere professionalisering van de inspectie en de tweede toetsronde regionaal ontstaat meer inzicht in de meest gevoelige kades en kunnen zo nodig gepaste maatregelen genomen worden.
T3	Permanent hoge concentraties nutriënten (veiligheid, reputatie en stank)	H	Watersysteem	Te hoge concentraties nutriënten in het oppervlaktewater veroorzaken een slechte waterkwaliteit. Tuinders en agrariërs kunnen niet verboden worden om nutriënten te gebruiken. Wel kunnen deze worden aangesproken op en aangezet tot verantwoord gebruik ervan. Intensivering van handhaving en bewustwording (Polderaanpak Bestrijdingsmiddelen) en uitvoering van maatregelen in Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) kader dragen bij aan het verkleinen van het risico op permanent hoge concentraties nutriënten.
T4	Overstroming door extreme buien	H	Watersysteem	Delfland zet in met het programma watersysteem om de bekende en berekende wateroverlast knelpunten op te lossen, met het programma Klimaatadaptatie speelt Delfland in op de verdere klimaatverandering en mogelijk toename van extreme buien. Daarnaast heeft Delfland een adequate crisisorganisatie.
T5	Aanpassen norm => extra kosten	H	Waterkeringen	Het veranderende kader leidt mogelijk tot een verbeteropgave voor de Delflandse dijk of de kustverdediging. In geval van een verbeteropgave zal Delfland een beroep doen op het Hoogwaterbeschermingsprogramma. De benodigde hoeveelheid geld en menskracht voor toetsen wordt gemonitord en eventuele afwijkingen worden in de P&C-cyclus ingebracht.
T6	Ongeval tijdens werkzaamheden	H	P&O / FAZ	Ter dekking van de financiële schade door dodelijke ongevallen tijdens werkzaamheden heeft Delfland een verzekering afgesloten. Vanuit de RIE worden de beheersmaatregelen geformuleerd om ongevallen te voorkomen.
T7	Schade Natuur Vriendelijke Oever	H	Watersysteem	Door goed beheer en onderhoud en door oevers constructief te beschermen (kooien, beschoeiingen enz.) wordt dit risico verkleind.
T8	Langdurige uitval technische automatisering systeem	H-M	Zuivering	Beheersmaatregelen die zich richten op preventie en/of bestrijding van de gevolgen van uitval Technische Automatisering (TA) liggen klaar "op de plank". Een opgetreden uitval van TA wordt behandeld als een calamiteit.
T9	Te lage waterpeilen door droogte	H	Watersysteem	Delfland zet om de zoetwater aanvoer te blijven waarborgen, daarnaast wordt gekeken hoe de behoefte/gebruik aan zoetwater verder omlaag kan.
T10	Falen kade door vreemd object (boom, duiker)	M	Waterkeringen	Bij ongewenste nieuwe niet waterkerende objecten (NWO's) op gesaneerde dijkvakken en ongewenste bestaande NWO's vindt handhaving plaats conform toezichtsplan.
T11	Persleidingbreuk	M	Zuivering	Beheersmaatregelen die zich richten op preventie en/of bestrijding van de gevolgen van persleidingbreuk liggen klaar "op de plank". Een opgetreden persleidingbreuk wordt behandeld als een calamiteit.
T12	Verlies bediening Kunstwerk in Kering	M	Waterkeringen	Inventarisatie kunstwerken en bedieningsprotocollen voor de eigen kunstwerken en de door derden bediende kunstwerken.

*) Items S4 t/m S10 zijn eigenlijk geen risico maar strategische aandachtspunten.

10.6 Financiële overzichten

10.6.1 Ontwikkeling kosten en opbrengsten⁵

(Bedragen * € 1.000)	Rekening		Begroting				
Kosten	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Externe rentelasten	27.645	33.977	33.024	32.266	31.463	30.625	30.625
Afschrijvingen van activa	43.233	60.400	53.220	54.403	54.983	55.497	56.444
Afschrijvingen van boekverliezen	0	0	0	0	0	0	0
Salarissen huidig personeel en bestuurders	28.389	31.846	30.359	30.119	29.592	30.285	31.027
Sociale premies	6.555	6.806	7.284	7.318	7.382	7.431	7.475
Overige personeelslasten	1.883	1.751	1.730	1.624	1.627	1.629	1.632
Personeel van derden	3.902	1.417	1.493	1.417	1.417	1.417	1.417
Duurzame gebruiksgoederen	1.623	2.173	1.373	1.193	1.133	1.133	1.133
Overige gebruiks- en verbruiksgoederen	799	882	897	897	897	897	869
Energie	2.149	2.080	2.441	2.441	2.441	2.441	2.441
Huren en rechten	1.361	897	448	448	448	448	448
Leasebetalingen operational lease	51.438	35.804	36.526	37.484	38.427	39.764	40.279
Pachten en erfpachten	0	4	4	4	4	4	4
Verzekeringen	200	289	289	289	289	289	289
Belastingen	2.061	2.011	1.871	1.825	1.776	1.728	1.681
Onderhoud door derden	9.810	9.052	13.936	13.600	13.573	13.472	13.470
Overige diensten door derden	31.099	35.033	36.845	37.128	33.551	33.766	33.893
Bijdragen aan bedrijven	0	51	51	51	51	51	51
Bijdragen aan overheden	0	804	0	0	0	0	0
Toevoegingen aan voorzieningen en reserves	-11.122	2.636	800	800	800	800	800
Onvoorzien	0	1.450	1.450	1.450	1.450	1.450	1.450
Totaal kosten	201.027	229.361	224.041	224.758	221.303	223.127	225.428
Opbrengsten							
Externe rentebaten	-15	0	0	0	0	0	0
Baten i.v.m. salarissen en sociale lasten	-118	0	0	0	0	0	0
Uitlening van personeel	-423	0	0	0	0	0	0
Verkoop van grond	-74	0	0	0	0	0	0
Verkoop van overige goederen	-112	-100	-100	-100	-100	-100	-100
Opbrengst uit grond en water	-476	-496	-496	-496	-496	-496	-496
Huuropbrengst uit overige eigendommen	-4.478	-389	-389	-389	-389	-389	-389
Diensten voor derden	-14.876	-13.526	-15.614	-14.513	-14.613	-14.703	-14.697
Bijdragen van overheden	-336	-488	-247	-192	-192	-192	-192
Waterschapsbelastingen totaal	-233.874	-234.790	-238.221	-240.983	-243.837	-246.946	-250.006
Kwijtscheldingen	11.790	6.618	6.778	6.917	7.058	7.215	7.362
Oninbaar verklaringen	2.360	3.840	3.934	3.978	4.012	4.045	4.082
Onttrekkingen aan voorzieningen	-2.361	-2.494	-850	-850	0	0	0
Geactiveerde lasten	-4.198	-4.728	-4.611	-4.725	-4.775	-4.774	-4.795
Baten voorgaande jaren	0	0	0	0	0	0	0
Totaal opbrengsten	-247.191	-246.554	-249.816	-251.352	-253.332	-256.340	-259.231
Exploitatieresultaat voor verrekening reserves (- = nadeel)	46.164	17.193	25.775	26.595	32.029	33.213	33.803
Mutatie reserves							
Toevoegingen aan reserves	21.300	4.764	6.084	5.163	5.315	5.052	5.052
Onttrekkingen aan reserves	-2.710	-2.440	-2.013	-1.475	-800	-800	-800
Exploitatieresultaat na verrekening reserves (- = nadeel)	27.574	14.869	21.704	22.907	27.515	28.961	29.550

⁵ De jaarschijf 2017 geeft de initiële begroting van 2017 weer. Hierin zijn dus niet de mutaties van BURAP verwerkt.

10.6.2 Ontwikkeling geraamde investeringen

De voor 2018 opgenomen investeringsramingen zijn getoetst op realisme en haalbaarheid in de planvorming en de uitvoering. Dat laat onverlet dat zich toch nog onvoorziene gebeurtenissen kunnen voordoen die zich vertalen in een afwijking in de realisatie. Daarnaast wordt voor elk in 2018 te starten project een investeringsplan en krediet aan de VV gevraagd

Ontwikkeling geraamde Investerings 2018 – 2022 per programma

Programma (bedragen * € 1 miljoen)	2018	2019	2020	2021	2022
Waterveiligheid, stedelijk waterbeheer en klimaatadaptatie	22,3	19,3	20,8	19,1	20,4
Gezond, schoon en zoet water	1,0	2,0	5,3	2,1	0,2
Watersysteem	8,9	14,0	15,0	16,0	16,0
Afvalwaterketen en zuiveren	1,8	3,0	1,8	3,1	0,9
Innovatie, duurzaamheid en financiën	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0
Bestuur, organisatie en instrumenten	2,1	1,5	0,5	0,9	0,6
Totaal	36,3	39,8	43,3	41,2	38,1

Investeringsvolume 2018: vervanging versus uitbreiding

Eén van de beheersaspecten is om bij de investeringen naast het HWBP een onderscheid te maken tussen uitbreidings- en vervangingsinvesteringen. Hiervoor worden diverse stappen gezet de komende jaren. Dit traject loopt parallel met de invoering van assetmanagement.

Programma (* € 1 miljoen)	2018	Vervanging	Uitbreiding	HWBP
Waterveiligheid, stedelijk waterbeheer en klimaatadaptatie	22,3	5,2	4,8	12,3
Gezond, schoon en zoet water	1,0	0,9	0,1	
Watersysteem	8,9	3,0	5,9	
Afvalwaterketen en zuiveren	1,8	0,4	1,4	
Innovatie, duurzaamheid en financiën	0,3	0,3	0,0	
Bestuur, organisatie en instrumenten	2,1	1,9	0,2	
Totaal	36,3	11,6	12,4	12,3

10.6.3 Overzicht exploitatie van programma's naar taken.

De onderstaande tabel geeft de verdeling van de exploitatiesaldi van de programma's naar de hoofdtaken Watersysteemheffing (Ws) en Zuiveringsheffing (Zh) voor doorbelasting bedrijfsvoering.

Programma (bedragen * € 1 miljoen)	Begroting 2018			Begroting 2019			Begroting 2020		
	Ws	Zh	Totaal	Ws	Zh	Totaal	Ws	Zh	Totaal
Waterveiligheid, stedelijk waterbeheer en klimaatadaptatie	25,6	0,0	25,6	25,3	0,0	25,3	23,8	0,0	23,8
Gezond, schoon en zoet water	3,6	0,0	3,6	3,5	0,0	3,5	2,8	0,0	2,8
Watersysteem	34,5	0,0	34,5	33,4	0,0	33,4	32,4	0,0	32,4
Afvalwaterketen en zuiveren	0,0	96,6	96,6	0,0	96,5	96,5	0,0	96,9	96,9
Innovatie, duurzaamheid en financiële producten	5,1	2,6	7,7	4,9	2,5	7,4	4,8	2,5	7,3
Bestuur, organisatie en instrumenten	20,7	7,4	28,1	20,9	7,5	28,4	18,9	6,7	25,6
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	-88,8	-129,1	-217,8	-88,8	-128,6	-217,4	-88,5	-127,9	-216,3
Totaal	0,7	-22,4	-21,7	-0,8	-22,1	-22,9	-5,8	-21,7	-27,5

Programma	Begroting 2021			Begroting 2022		
(bedragen * € 1 miljoen)	Ws	Zh	Totaal	Ws	Zh	Totaal
Waterveiligheid, stedelijk waterbeheer en klimaatadaptatie	23,4	0,0	23,4	23,3	0,0	23,3
Gezond, schoon en zoet water	2,8	0,0	2,8	2,8	0,0	2,8
Watersysteem	31,4	0,0	31,4	30,7	0,0	30,7
Afvalwaterketen en zuiveren	0,0	96,8	96,8	0,0	96,9	96,9
Innovatie, duurzaamheid en financiële producten	4,8	2,5	7,3	4,8	2,6	7,4
Bestuur, organisatie en instrumenten	18,9	6,7	25,6	18,9	6,7	25,6
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	-88,8	-127,4	-216,2	-89,1	-127,0	-216,1
Totaal	-7,6	-21,4	-29,0	-8,7	-20,9	-29,6

10.6.4 Overzicht gecompriëerde staat van lasten en baten per programma

Programma	Begroting 2018			Begroting 2019			Begroting 2020		
(bedragen * € 1 miljoen)	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
Waterveiligheid, stedelijk waterbeheer en klimaatadaptatie	26,2	0,7	25,6	25,9	0,6	25,3	24,4	0,6	23,8
Gezond, schoon en zoet water	3,7	0,2	3,6	3,6	0,2	3,5	2,9	0,1	2,8
Watersysteem	34,6	0,1	34,5	33,5	0,1	33,4	32,5	0,1	32,4
Afvalwaterketen en zuiveren	112,9	16,2	96,6	111,7	15,1	96,5	111,3	14,4	96,9
Innovatie, duurzaamheid en financiële producten	8,2	0,5	7,7	7,9	0,5	7,4	7,8	0,5	7,3
Bestuur, organisatie en instrumenten	32,8	4,7	28,1	33,2	4,8	28,4	30,4	4,8	25,6
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	13,8	231,6	-217,8	16,1	233,6	-217,4	19,1	235,4	-216,3
Totaal	232,2	253,9	-21,7	231,9	254,8	-22,9	228,4	255,9	-27,5

Programma	Begroting 2021			Begroting 2022		
(bedragen * € 1 miljoen)	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
Waterveiligheid, stedelijk waterbeheer en klimaatadaptatie	24,0	0,6	23,4	23,9	0,6	23,3
Gezond, schoon en zoet water	2,9	0,1	2,8	2,9	0,1	2,8
Watersysteem	31,5	0,1	31,4	30,7	0,1	30,7
Afvalwaterketen en zuiveren	111,2	14,5	96,8	111,4	14,5	96,9
Innovatie, duurzaamheid en financiële producten	7,8	0,5	7,3	7,9	0,5	7,4
Bestuur, organisatie en instrumenten	30,4	4,8	25,6	30,4	4,8	25,6
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	22,1	238,3	-216,2	24,9	241,0	-216,1
Totaal	229,9	258,8	-29,0	232,1	261,6	-29,6

10.6.5 Balansontwikkeling

(bedragen * € 1.000)	Rekening		Begroting				
Activa	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
(Im)materiële vaste activa	943.364	902.540	861.336	817.737	777.945	739.241	701.090
Onderhanden werk		0	22.000	48.700	75.300	100.300	121.900
Financiële vaste activa	1.002	900	900	900	900	900	900
Kortlopende vorderingen	34.333	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000	30.000
Totaal activa	978.699	933.440	914.236	897.337	884.145	870.441	853.890
Passiva							
Algemene reserves	72.851	102.358	120.161	139.968	165.483	193.643	223.193
Bestemmingsreserves	21.269	14.251	21.928	28.619	35.024	41.200	47.376
Exploitatiesaldo	6.183	0	0	0	0	0	
Voorzieningen	11.621	7.089	4.959	2.774	1.290	729	637
Rekening courant	40.059	55.000	55.000	55.000	55.000	55.000	55.000
Kortlopende financiering	10.000	8.117	-18.750	-43.398	-69.681	-99.417	-132.555
Opgenomen geldleningen	520.588	470.588	470.588	470.588	470.588	470.588	470.588
PPS lening	274.840	261.036	245.348	228.785	211.440	193.698	174.650
Netto vlottende schulden	21.288	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000	15.000
Totaal passiva	978.699	933.440	914.236	897.337	884.145	870.441	853.890

10.7 Verbonden partijen

10.7.1 Direct verbonden partijen

Het aangaan van banden met (verbonden) derde partijen komt altijd voort uit het publiek belang. Verbindingen met derde partijen zijn een manier om een bepaalde publieke taak uit te voeren. Per partij (een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie) is sprake van een financieel en een bestuurlijk belang.

Financieel belang: 'een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag dat niet verhaalbaar is indien de verbonden partij failliet gaat onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt'.

Bestuurlijk belang: 'zeggenschap, hetzij uit hoofde van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht'.

Hieronder wordt een overzicht gegeven van de met Delfland verbonden partijen en de eventuele ontwikkelingen voor 2018. Voor een meer volledig overzicht van relevante gegevens met betrekking tot de verbonden partijen wordt verwezen naar de 'Nota verbonden partijen.'

Garantstellingen

Aan diverse (verbonden) partijen zijn financiële garanties verleend die er als volgt uitzien:

Overzicht verleende garanties per 1-1-2018

Partij	Geldgever	% deelneming	Hoofdsom	Rente%	Restant schuld 31 december 2017	Gegarandeerde restantschuld
DRSH Zuiveringsslib N.V. (HVC)	NWB	24,00%	43.914.800	div	27.157.500	6.517.800
Regionale belastinggroep	NWB	52%	4.006.000	div	3.850.000	1.564.343
Aquon	NWB	5,97%	16.655.000	div	15.408.333	919.877
Totaal			64.575.800		46.415.833	9.002.020

Direct verbonden partijen

De direct verbonden partijen betreft partijen waarin Delfland, conform de definitie van verbonden partijen, zowel een bestuurlijk als financieel belang heeft.

Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB)

Vestigingsplaats	Den Haag	
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap	
Ingangsdatum	1954	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)		
Als huisbankier van de waterschappen levert de NWB diensten op het gebied van betalingsverkeer, electronic banking en consultancy. Doelstelling van de bank is het zo gunstig mogelijk en exact op maat aanbieden van de gewenste financieringen, Maatschappelijke relevantie, hoge kwaliteit, een sterke financiële positie en integriteit zijn de hoekstenen van het beleid van de bank.		
Financieel belang Delfland		
Delfland is eigenaar van 755 aandelen A en 60 aandelen B van de NWB. De nominale waarde van deze aandelen bedraagt in totaal € 114.425.		
Bestuurlijk belang Delfland		
Het bestuurlijk belang wordt gestalte gegeven door deel te nemen aan de algemene vergadering van aandeelhouders. Ieder aandeel A geeft recht op 1 stem en ieder aandeel B geeft recht op 4 stemmen.		
Financiële kerncijfers (x € 1 mln.):	31-12-2016	31-12-2015
-Eigen vermogen	1.507	1.399
-Vreemd vermogen	92.581	89.714
-Jaarresultaat	107	95
Relatie met programma	Bestuur organisatie en instrumenten	
Overige informatie		
Begin 2011 heeft de NWB Bank besloten tot een maximale reservering van de jaarlijkse winsten, zolang niet wordt voldaan aan de Bazelse 3%-norm voor leverage ratio. Deze ratio van de NWB is nu minder dan 2%. Om in de aanloop naar 2018 toe te groeien naar de voorsnog vereiste norm van 3%, wordt de winst vanaf 2011 ingehouden. Voor 2018 is het voornemen de verwachte winst in te houden en geen dividend uit te keren.		

GR Slibverwerking

Vestigingsplaats	Rotterdam		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke Regeling		
Ingangsdatum	1 januari 2010		
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)			
De GR behartigt de belangen van de deelnemende waterschappen op het terrein van: het (doen) transporteren van zuiveringsslib naar eindbestemmingen; het gecontroleerd (doen) storten of verwerken van zuiveringsslib; het (doen) afvoeren of storten van asresten of andere restproducten van de verwerking van zuiveringsslib; het (doen) afzetten van zuiveringsslib en/of restproducten; het produceren van duurzame energie en de interne afzet daarvan.			
Financieel belang Delfland			
Samen met vier andere waterschappen participeert Delfland in de GR Slibverwerking. De GR houdt, namens de deelnemende waterschappen, 12% van de aandelen in het kapitaal van NV Huisvuilcentrale Noord-Holland (HVC). De GR ontvangt jaarlijks een garantstellingsprovisie van HVC en betaalt deze door aan de deelnemende waterschappen.			
Bestuurlijk belang Delfland			
Namens Delfland heeft één hoogheemraad zitting in het algemeen- en het dagelijks bestuur van de GR. De GR heeft één vertegenwoordiger benoemd in de Raad van Commissarissen van HVC.			
Financiële kerncijfers (€):	31-12-2016		31-12-2015
-Eigen vermogen	0		0
-Vreemd vermogen	18.044		18.044
-Jaarresultaat	0		0
Relatie met programma	Afvalwaterketen en zuiveren		
Verantwoordelijke sector / team	ZTO / PCA		
Risico's:			
Via haar deelname in de gemeenschappelijke regeling Slibverwerking 2009 staat Delfland garant voor 24% van overeenkomsten voor geldlening die HVC is aangegaan voor de slibverwerkingsinstallatie. In 2016 heeft het bestuur van de GR ingestemd met het herfinancieren van aflopende leningen voor investeringen in de slibverbrandingsinstallatie. In totaal staat de GR per 1 januari 2018 garant voor in totaal € 34,6 miljoen. Het aandeel van Delfland in de GR is 24%, zodat sprake is van een verleende garantie van maximaal € 8,3 miljoen.			
Overige informatie			
De Algemene Vergadering van Aandeelhouders van HVC heeft op 4 juli 2013 ingestemd met de continuering van het aandeelhouderschap B van de GR Slibverwerking in HVC. Daarmee is bereikt dat de waterschappen alleen garant staan voor activiteiten die een directe relatie hebben met de slibverwerking.			

Ontwikkelingsmaatschappij 'Het nieuwe Westland' CV

Vestigingsplaats	Naaldwijk	
Rechtsvorm	Commanditaire Vennootschap	
Ingangsdatum	16 mei 2002	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)		
Het doel is het verbreden van de Westlandse economie en het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit. Dit betreft een PPS-constructie uit 2002 met indertijd drie overheidspartijen (gemeente Westland, provincie Zuid-Holland, Delfland) en een private partij (BNG g.o.). Delfland heeft bij de oprichting in 2002 hieraan deelgenomen om vanuit dit samenwerkingsverband in de planvorming een aantal ABC Delfland maatregelen in het Westland zeker te stellen (en werk met werk te maken). Vanwege verschillende omstandigheden, waaronder de recessie zijn de plannen aangepast, is Delfland in 2015 uit de PPS getreden en heeft Delfland zijn belang op een andere manier geborgd.		
Financieel belang Delfland		
Delfland heeft sinds 2002 een belang in de Ontwikkelingsmaatschappij 'Het Nieuwe Westland' CV. Dit belang is gemaximeerd op € 903.023. Eind 2014 heeft de laatste kapitaalstorting plaatsgevonden van € 102.310 plaatsgevonden. De totale kapitaalstorting bedraagt nu € 903.023. Op basis van in 2015 gemaakte afspraken (Allonge) is dit 2% van het eigen vermogen		
Bestuurlijk belang Delfland		
Delfland is in deze CV stille vennoot. De bestuurlijke vertegenwoordiging van Delfland wordt gevormd door één lid van het dagelijks bestuur (i.c. de dijkgraaf) in de raad van vennoten van de CV.		
Financiële kerncijfers:(in € 1.000)	31-12-2016	31-12-2015
-Eigen vermogen	19.831	19.831
-Vreemd vermogen		
-Jaarresultaat	-754	-169
Relatie met programma	Watersystemen	
Risico's	Uitkering ingelegd vermogens is afhankelijk van winst/verlies ONW.	
Overige informatie		
De verenigde vergadering heeft op 2 juli 2015 met het voorstel ingestemd om uit het samenwerkingsverband IOPW te treden. Delfland heeft eind 2015 zijn aandelen in de Holding overgedragen aan de gemeente Westland. Hiermee is het samenwerkingsverband beëindigd. Conform de afspraken behoudt Delfland als "stille" vennoot wel zijn ingelegd vermogen ter grootte van circa € 0,9 miljoen in de commanditaire vennootschap. Het belang van Delfland is onder andere vanwege een extra kapitaalstorting door de overgebleven partijen afgenomen tot 2%. De VV heeft hier kennis van genomen. Na opheffen van de BV/CV-constructie wordt na verrekening van winst/verlies dit ingelegd vermogen aan Delfland uitgekeerd. Naar verwachting is dat in 2030. De inzet van Delfland beperkt zich tot het jaarlijks voor gezien van de jaarstukken van de C.V..		

Regionale Belastinggroep (RBG)

Vestigingsplaats	Schiedam	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Ingangsdatum	1 januari 2010	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)		
De doelstelling van de gemeenschappelijke regeling is om de kwaliteit van de werkprocessen en de kennis op het gebied van belastingen te waarborgen en te komen tot een kostenreductie.		
De RBG heft en int de waterschapsbelastingen voor de Hoogheemraadschappen van Schieland en de Krimpenerwaard en Delfland en de gemeentelijke belastingen voor de gemeenten Delft (vanaf 2013), Vlaardingen (vanaf 2014) en Schiedam (vanaf 2015).		
Financieel belang Delfland		
Delfland betaalt voor de door de RBG verrichte diensten en is volledig financieel aansprakelijk. De bijdrage voor 2017 bedraagt € 7.774.000 (prognose 2018 € 7.377.000).		
Bestuurlijk belang Delfland		
Namens Delfland hebben twee hoogheemraden zitting in het algemeen bestuur van de RBG. De dijkgraaf is plaatsvervangend lid.		
Financiële kerncijfers (€ 1.000):	31-12-2016	31-12-2015
-Eigen vermogen	2.322,9	2.604,4
-Vreemd vermogen	2.149,2	2.331,3
-Jaarresultaat	1.110,2	1.245,3
Kosten		
Bijdrage aan RBG	7.954,0	7.120,0
Relatie met programma	Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	
Overige informatie		
De RBG verwacht in de toekomst gecontroleerd verder te groeien door aansluiting van meer inliggende gemeenten.		

Aquon			
Vestigingsplaats		's-Hertogenbosch	
Rechtsvorm		Gemeenschappelijke regeling	
Ingangsdatum		1 juli 2011	
Algemeen belang			
De regeling heeft tot doel het verrichten van laboratoriumwerkzaamheden (bemonstering en analyse) voor de deelnemers en hierbij te komen tot vergroting van efficiency, vermindering van de kwetsbaarheid, benutting van de mogelijkheden tot continue kwaliteitsborging, kwaliteitsverbetering en versterking van de innovatiekracht.			
Delfland is mede-eigenaar, met een aandeel van 7,4 % in de omzet 2016. De bijdrage van Delfland voor 2016 bedroeg in totaal € 1,2 miljoen.			
Bestuurlijk belang Delfland			
Een hoogheemraad heeft zitting in het algemeen bestuur.			
Financiële kerncijfers (* € 1.000):		31-12-2016	31-12-2015
-Eigen vermogen		1.165	2.448
-Vreemd vermogen		8.365	8.743
-Jaarresultaat		524	529
Relatie met programma		Gezond, schoon en zoet water (opdrachtgever)	
Overige informatie			
AQUON bundelt de laboratoriumwerkzaamheden van negen waterschappen. Aan de gemeenschappelijke regeling nemen, naast Delfland, ook de waterschappen Hollandse Delta, Brabantse Delta, De Dommel, AA en Maas en Rivierenland deel en de hoogheemraadschappen van Rijnland, Schieland en de Krimpenerwaard en Stichtse Rijnlanden.			

Het Waterschapshuis			
Vestigingsplaats		Amersfoort	
Rechtsvorm		Gemeenschappelijke regeling	
Ingangsdatum		2005 (Stichting), vanaf 2010 GR	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)			
Het Waterschapshuis (HWH) is de regie- en uitvoeringsorganisatie voor de 21 waterschappen op het gebied van informatie- en communicatietechnologie. Het Waterschapshuis heeft als doel het bevorderen van samenwerking op het gebied van ICT tussen de waterschappen en de andere overheden die actief zijn in de natte sector. Onder begeleiding van Het Waterschapshuis spannen de waterschappen zich gezamenlijk in om de kwaliteit van de digitale dienstverlening naar burgers en bedrijven te verbeteren. Daarnaast is het streven gericht op een aanzienlijke kostenbesparing op alle ICT-uitgaven.			
Financieel belang Delfland			
De bijdrage van Delfland voor 2016 bedroeg in totaal € 657.422. De bijdrage van Delfland is voor 2017 begroot op € 814.862 en voor 2018 begroot op € 785.570.			
Bestuurlijk belang Delfland			
Delfland is vertegenwoordigd in het algemeen bestuur van de GR en in de Opdrachtgeverstafel.			
Financiële kerncijfers (* € 1):	31-12-2016	31-12-2015	
-Eigen vermogen	-10.045	1.476.906	
-Vreemd vermogen	0	0	
-Jaarresultaat	-32.873	-194.589	
Relatie met programma		Bestuur organisatie en instrumenten	
Overige informatie			
In 2010 is besloten HWH om te vormen van een stichting naar een GR met als doel meer sturingsmogelijkheden te geven op de activiteiten van HWH. De feitelijke transitie van de activiteiten en de activa en passiva van de stichting naar de GR heeft plaatsgevonden in 2013. In 2014 is een nieuwe uitgewerkte koers voor HWH vastgesteld met o.a. de Koersnotitie HWH 2.0 en de gewijzigde Gemeenschappelijke Regeling. In 2015 is de organisatorische invulling van de Opdrachtgeverstafel rondgekomen en zijn het dienstverleningshandvest en het model dienstverleningsovereenkomst vastgesteld. De nieuwe koers HWH 2.0 kent een duidelijke, ook financiële, splitsing tussen collectieve en facultatieve programma's en het HWH is kleiner van omvang en meer resultaatgericht opgezet.			

Unie van Waterschappen			
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Vereniging		
Ingangsdatum	1927		
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)			
De Unie treedt namens de waterschappen op als vertegenwoordiger naar het parlement, de Rijksoverheid en organisaties als het Interprovinciaal Overleg en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten. De Unie neemt ook het initiatief zelf onderwerpen op de politieke agenda te zetten.			
Visie			
De Unie van Waterschappen wil leidend zijn in de strategische discussie over regionaal waterbeheer in zowel de nationale als de internationale context, met als doel 'Duurzaam waterbeheer'.			
Financieel belang Delfland	Jaarlijks wordt contributie betaald aan de Unie. Voor 2016 bedroeg de contributie afgerond € 609.000.		
Bestuurlijk belang Delfland	In de ledenvergadering hebben de voorzitters van alle waterschappen zitting.		
Financiële kerncijfers (x € 1 mln.):	31-12-2016		31-12-2015
-Eigen vermogen	718		-/-170
-Vreemd vermogen	6.140.000		6.533.000
-Jaarresultaat	888.000		-983.000
Relatie met programma	Bestuur organisatie en instrumenten		
Overige informatie			

Vereniging van Zuid-Hollandse Waterschappen		
Vestigingsplaats	Delft	
Rechtsvorm	Vereniging	
Ingangsdatum	22 december 1910 (als Zuid-Hollandse Waterschapsbond, vanaf 27 juli 2007 verder als vereniging)	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	De vereniging heeft tot doel de behartiging van de belangen van de waterschappen in het algemeen en in het bijzonder van die, welke geheel of gedeeltelijk in de provincie Zuid-Holland zijn gelegen.	
Financieel belang Delfland	Jaarlijkse contributie € 1.500.	
	Daarnaast droeg de vereniging zorg voor de inning van de door de provincie Zuid-Holland in rekening gebrachte kosten voor muskusrattenbeheer.	
Bestuurlijk belang Delfland	Namens Delfland zit de dijkgraaf in het bestuur van de vereniging.	
Financiële kerncijfers (€):	31-12-2013	31-12-2012
-Eigen vermogen	18.480	14.028
-Vreemd vermogen		
-Jaarresultaat	4.450	243
Relatie met programma	Watersystemen	
Overige informatie	M.i.v. 2012 is muskusrattenbeheer de verantwoordelijkheid geworden van de waterschappen en verloopt de vergoeding niet mee via de vereniging, maar is een overeenkomst van kosten voor gemene rekening aangegaan opgesteld tussen verschillende waterschappen.	

Muskusrattenbeheer		
Vestigingsplaats	Houten (Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden)	
Rechtsvorm	Overeenkomst van kosten voor gemene rekening (KvGR)	
Ingangsdatum	1-1-2012	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	Muskusrattenbeheer is de verantwoordelijkheid geworden van de waterschappen.	
Financieel belang Delfland	Bijdrage van 5,3% van de totale kosten. Voor 2018 bedragen de geschatte kosten ca. € 512.539,- (excl. Eventuele frictiekosten)	
Bestuurlijk belang Delfland	Bestuurlijk overleg met per waterschap 1 collegelid	
Financiële kerncijfers ():	Niet van toepassing	
-Eigen vermogen	Niet van toepassing	
-Vreemd vermogen	Niet van toepassing	
-Jaarresultaat	Niet van toepassing	
Relatie met programma	Waterveiligheid, stedelijk waterbeheer en klimaatadaptatie	
Risico's	De werkelijke kosten worden achteraf doorberekend o.b.v. de vooraf afgesproken verdeelsleutels.	
Overige informatie.	KvGR is een vorm van samenwerking waarbij geen rechtspersoon of orgaan wordt opgericht; het is een bijzondere vorm van doorbelasting van kosten. Met het aangaan van een overeenkomst voor gemene rekening wordt voorkomen dat de kosten die door een waterschap voor een prestatie worden gemaakt, welke prestatie ook wordt uitgevoerd voor een ander waterschap, bij doorberekening aan het andere waterschap met BTW moeten worden belast	

10.7.2 Indirect verbonden partijen

Naast de partijen die volgens bovengenoemde definitie zijn aan te merken als verbonden partij, zijn er ook partijen waarmee Delfland indirect verbonden is. Bij deze partijen is er wel sprake van een financieel belang maar ontbreekt het directe bestuurlijke belang in de indirect verbonden partij, bijvoorbeeld omdat de indirect verbonden partij een stichting is. Een andere mogelijkheid is dat een verbonden partij bijvoorbeeld aandeelhouder of bestuurder is van de, achterliggende, en daarmee indirect verbonden partij. Hoewel er in voorkomende gevallen volgens de letter van de definitie dus geen sprake is van een verbonden partij, is het bestaan van een financieel belang reden genoeg om ook aan deze indirect verbonden partijen aandacht te besteden.

HVC			
Vestigingsplaats	Alkmaar		
Rechtsvorm	NV		
Ingangsdatum	1-1-2010 (HVC opgericht op 10 april 1991)		
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten) NV HVC is een overheidsvennootschap van 52 gemeenten en 6 waterschappen die samenwerken op het gebied van afvalbeheer en duurzame energie.			
Financieel belang Delfland In verband met leningen aan HVC ten behoeve van slibverbrandingsactiviteiten heeft Delfland, samen met de andere waterschappen in de GR, een hoofdelijke garantstelling afgegeven aan de NWB.			
Bestuurlijk belang Delfland Geen; de GR Slibverwerking 2009 houdt, namens de deelnemende waterschappen, 12% van de aandelen in HVC. Daarnaast zit er namens de GR één vertegenwoordiger in de RvC van HVC.			
Financiële kerncijfers (x € 1.000):	31-12-2016	31-12-2015	
-Eigen vermogen	89.603	82.032	
-Vreemd vermogen	860.491	873.881	
-Jaarresultaat	7.575	13.476	
Relatie met programma	Afvalwaterketen en zuiveren		
Risico's	Per 31 december 2016 bedraagt de restant hoofdsom van alle aan HVC gegarandeerde geldleningen € 630,6 miljoen. Per 31 december 2016 bedraagt de restant hoofdsom voor door aandeelhouders B gegarandeerde leningen € 30,2 miljoen.		
Overige informatie Wanneer binnen een periode van drie jaar mocht blijken dat de verwachtingen van de waterschappen in de meerwaarde van de samenwerking niet bewaarheid kunnen worden en partijen geen vertrouwen meer hebben dat die meerwaarde alsnog bereikt wordt, dan zijn partijen gehouden aan het beëindigen van de samenwerking hun volle medewerking te verlenen op een wijze die recht doet aan de wederzijdse belangen en het vertrouwen waarmee de samenwerking gestart is.			

Stowa		
Vestigingsplaats	Den Haag (statutair)	
Rechtsvorm	Stichting	
Ingangsdatum	13 september 1971 (als STORA, m.i.v. 1992 STOWA)	
Openbaar belang (doelstellingen en activiteiten)	STOWA ontwikkelt, vergaart en verspreidt kennis die nodig is om de opgaven waar waterbeheerders voor staan, goed uit te voeren.	
Financieel belang Delfland	De reguliere jaarlijkse bijdrage voor 2018 is € 471.000.	
Bestuurlijk belang Delfland	Geen; er zitten minimaal 4 en maximaal 6 waterschapsvertegenwoordigers in het bestuur van Stowa.	
Financiële kerncijfers (x € 1.000):	31-12-2016	31-12-2015
-Eigen vermogen	6.522	6.592
-Vreemd vermogen	2.017	2.004
-Jaarresultaat	-70	-1.266
Relatie met programma	Bestuur organisatie en instrumenten	
Overige informatie		

11 Bijlagen

11.1 Lijst van begrippen en afkortingen

Activa

Overzicht van bezittingen en vorderingen op de balans.

Afschrijving

Jaarlijkse afboeking van een deel van de boekwaarde van een geactiveerd goed. De jaarlijkse afschrijving brengt de waardevermindering van het actief tot uitdrukking. De afschrijving wordt ten laste gebracht van de rekening, samen met de toegerekende rente (samen ook wel kapitaallasten genoemd).

Balans

Overzicht van bezittingen en vorderingen enerzijds (activa) en het vermogen en schulden anderzijds (passiva).

BBVW

Het Besluit Begroting en verantwoording Waterschappen bevat de comptabiliteitsvoorschriften voor waterschappen. Hierin staat aan welke voorwaarden begrotingen en verantwoordingen moeten voldoen. Doel is eenduidige financiële stukken, zodat de verenigde vergadering en toezichthouders (provincie en CBS) weten wat ze lezen. Het BBVW is vanaf 2009 van kracht en probeert de financiële verslaglegging van waterschappen zoveel mogelijk te richten naar de financiële spelregels in de private sector.

Begrotingswijziging

Een aanpassing van ramingen in de begroting gedurende het jaar waarin de begroting in uitvoering is. Begrotingswijzigingen worden door de verenigde vergadering vastgesteld.

Bestemmingsreserve

Reserve waaraan door de verenigde vergadering een specifieke bestemming is gegeven.

DBFO-contract

Design-build-Finance-Operate-contract met Delfluent.

Dotatie

Toevoeging aan reserve of voorziening.

Eigen vermogen

Dat deel van het vermogen dat in eigen bezit is, Op de balans zijn dat aan de passief zijde de algemene reserve, de bestemmingsreserves en een eventueel voordeling exploitatieresultaat.

Egalisatiereserve

Een aangehouden reserve voor het opvangen van schommelingen in de bedrijfsvoering of tarieven.

Financiering

De wijze waarop het hoogheemraadschap in de behoefte aan geld en kapitaal voorziet: het geldbeheer. Uitgaven en inkomsten gaan niet altijd gelijk op en voor investeringen wordt in principe geld geleend. Daardoor kunnen overschotten of tekorten ontstaan. Op de geld- en kapitaalmarkt wordt zonodig geld uitgezet of aangetrokken.

Gemeenschappelijke regeling

Een publiekrechtelijke samenwerkingsvorm, op basis van de Wet gemeenschappelijke regelingen, tussen gemeenten en/of waterschappen en/of provincies en/of het Rijk. Het is een (vergaande) vorm van verbonden partij.

HVC

Huisvuilcentrale Noord Holland.

IBA

Individuele Behandeling Afvalwater. In gebruik op locaties die niet op gemeentelijke riolering zijn aangesloten.

Investeringsplanning

Het overzicht met alle investeringen die in de begroting zijn opgenomen en die door middel van een krediet worden gefinancierd.

Kapitaallasten

Lasten voor afschrijving en rente op activa.

Kostensoort

Indeling van baten en lasten naar aard, Voorbeelden van kostensoorten zijn personele uitgaven, kapitaallasten, rentebaten, heffingen en retributies.

Kredieten

Het beschikbaar stellen van financiële middelen door de verenigde vergadering voor het doen van een investering. Aan de lening wordt rente toegekend. Samen met de afschrijving lasten vormen deze de kapitaallasten.

KRW

Europese Kaderrichtlijn Water.

NVO

Natuurvriendelijke oevers.

OAS

Optimalisatiestudie afvalwatersysteem.

Onttrekking

Verlaging van een reserve of voorziening.

Passief

Overzicht op de balans met eigen en vreemd vermogen.

Planning & Control

Het proces waarbij aansturing van de organisatie plaatsvindt door het formuleren van doelen, het aangeven van termijnen, het beschikbaar stellen van middelen, het aanwijzen van verantwoordelijken, het volgen van de uitvoering, het normeren van de gewenste effecten, het meten van resultaten en het informeren van alle betrokkenen. De jaarlijks terugkerende werkzaamheden die samenhangen met het opstellen, bespreken, bewaken en verifiëren van budgetten in het kader van de begrotingscyclus.

PPS

Publiek private samenwerking. Daar waar de overheid met marktpartijen samenwerkt om iets te realiseren en waar bepaalde samenwerkingsvormen voor bedacht worden. Een voorbeeld binnen Delfland is de zuiveringsinstallatie in de Harnaschpolder.

Programmabegroting

Het overzicht van geraamde (verwachte) kosten en opbrengsten in een bepaald jaar, opgezet volgens de begrotingsvoorschriften (BBVW). De begroting wordt jaarlijks door de verenigde vergadering vastgesteld. De door de verenigde vergadering (jaarlijks in november) vastgestelde begroting wordt ook wel primitieve begroting genoemd. In de loop van het jaar waarin de begroting wordt uitgevoerd worden er wijzigingen op aangebracht (die door de verenigde vergadering worden vastgesteld). Daarom zal de uiteindelijke begroting per 31 december afwijken van de primitieve begroting. De begroting wordt ingedeeld in een aantal programma's, waarbinnen de doelstellingen zijn geformuleerd, die veelal voortvloeien uit het coalitieakkoord.

RBG

De Regionale Belastinggroep. Deze gemeenschappelijke regeling is belast met de heffing en de invordering van de waterschapsbelastingen.

Reserve

Een bedrag dat is gereserveerd voor het doen van toekomstige uitgaven. De reserves staan op de balans en maken onderdeel uit van het eigen vermogen.

Er zijn twee soorten van reserves:

- Algemene reserves voor uitgaven waarvan aard en omvang nog niet bekend zijn. Binnen Delfland zijn dat de reserve weerstandsvermogen en de algemene reserve;
- Bestemmingsreserves: reserve waaraan een specifieke bestemming is gegeven.

SSK: Standaard Systematiek Kostenramingen.

Subsidies

Een bijdrage van een derde om een bepaalde activiteit te ondersteunen. De verstrekker stelt meestal voorwaarden aan besteding en verantwoording van de subsidiegelden.

Treasury: Het beheer van geldstromen, zoals het aantrekken of het (tijdelijk) wegzetten van gelden.

Voorzieningen

Een gereserveerd aandeel voor toekomstige uitgaven waarvan de aard en de omvang in meer of mindere mate bekend zijn of om fluctuaties in (exploitatie)kosten op te vangen. Voorzieningen staan op de balans en vormen geen onderdeel van het eigen vermogen.

VPP: Vispaaiplaatsen.

Vreemd vermogen

Dat deel van de passief zijde van de balans dat geen eigen vermogen is. Dat zijn voorzieningen, leningen en openstaande crediteuren.

Weerstandscapaciteit

De mate waarin het de verenigde vergadering vrij staat om tegenvallers (niet begrote kosten) te dekken door financiële middelen vrij te maken zonder direct te hoeven bezuinigen.

Weerstandsvermogen

Het vermogen van Delfland om ook in ongunstige tijden haar activiteiten te kunnen voortzetten.

11.2 Investerings op projectniveau

Naam project (bedragen * € 1)	Nummer	Programma lijn	Plan	Krediet	Realisatie t/m 2016 en raming 2017 (Burap)	Raming 2018
Waterveiligheid, stedelijk waterbeheer en klimaatadaptatie						
Hoog Water Beschermingsprogramma (HWBP)	701606	Water veiligheid	74.546.000	74.546.000	62.201.000	12.345.000
Programmatische aanpak buitengewoon onderhoud (totaal)	701916	Water veiligheid	35.731.000	19.641.000	6.174.000	6.787.000
Programmatische aanpak verbeteren keringen (totaal)	701994	Water veiligheid	15.400.000	14.910.000	342.000	3.175.000
Totaal Waterveiligheid, stedelijk waterbeheer en klimaatadaptatie						22.307.000
Gezond, schoon en zoet water						
Waterharmonica	701835	Zelfvoorz.	0	777.000	436.000	87.000
Nog in te vullen lokale knelpunten	701894	Knelpunten	1.755.000	1.713.300	881.000	200.000
Delftse Hout en nog in te vullen zwemwateren	701902	Zwemwater	1.105.000	1.084.000	1.038.000	700.000
Totaal Gezond, schoon en zoet water						987.000
Watersysteem						
Optimalisatie Dorppolder	701577	Watersyst.	3.900.000	3.470.000	498.000	246.000
Waterberging Oude polder Pijnacker	701743	Watersyst.	1.935.000	1.916.000	795.000	376.000
Waterberging bergboezem	701749	Watersyst.	4.590.000	4.520.000	1.079.000	134.000
Watergang Noord-Zuidverbinding	701750	Watersyst.	735.000	707.000	348.000	26.000
Vullen/Iedigen bergboezem	701751	Watersyst.	1.655.000	1.613.000	352.000	145.000
Verbouwing waterhuishouding Korftlaan	701842	Watersyst.	2.925.000	2.688.000	218.000	200.000
Nieuw gemaal Klaas Engelbrecht polder	701843	Watersyst.	2.840.000	2.743.000	200.000	174.000
Park 't Loo	701706	Watersyst.	2.459.892	2.459.892	1.703.000	800.000
Duikers Schiedam-west	701908	Watersyst.	525.000	483.000	52.000	125.000
Piekbergingen Westland	701953	Watersyst.	0	96.000	82.000	50.000
Waterberging oostelijke Randweg Oude Lierpolder	701977	Watersyst.	0	12.000	3.000	550.000
WSA verkenning knelpunten	701984	Watersyst.	1.225.000	1.185.000	42.000	720.000
Gemaal O/N Wateringveldsepolder	701985	Watersyst.	0	30.000	17.000	175.000
Schiedam Bijdorp	701978	Watersyst.	0	12.750	10.000	500.000
Aalkeetbuitenpolder	701943	Watersyst.	0	84.000	34.000	600.000
Nog in te vullen assetmanagement		Watersyst.	0	0	0	500.000
Nog in te vullen inundatie		Watersyst.	0	0	0	1.000.000
Groot onderhoud gemalen (alle projecten)	701798	Watersyst.				1.350.000
Verzamelkrediet Natte Ecologische Zones (NEZ)		Watersyst.	18.285.000	12.416.350	620.000	1.200.000
Totaal watersystemen						8.871.000

Naam project (bedragen * € 1)	Nummer	Programma lijn	Plan	Krediet	Realisatie t/m 2016 en raming 2017 (Burap)	Raming 2018
Afvalwaterketen & Zuiveren						
Aanpassing leiding Blankenburgtunnel	701898	Transp.zuiv.	370.000	345.000	22.000	10.000
Bebording en markeringen		Transp.zuiv.	0	0	0	300.000
Verleggen transportleiding dijkpolder		Transp.zuiv.	0	0	0	400.000
Groen gas	701982	Hergebruik	2.590.000	2.326.000	654.000	500.000
Aanvullende zuivering stap NWA		Hergebruik	0	0	0	500.000
Zoetwaterfabriek De Groote Lucht	701868	Hergebruik	0	1.400.850	1.331.000	130.000
Totaal Afvalwaterketen & Zuiveren						1.840.000
Financiën, duurzaamheid en innovatie						
Vervanging financieel systeem	701774	Financiën	2.100.000	1.900.000	235.000	250.000
Totaal Financiën, duurzaamheid en innovatie						250.000
Bestuur, organisatie en instrumenten						
Vervangen Laptops	701770	Organisatie	0	0	0	300.000
Vervangen tablets	701771	Organisatie	0	0	0	120.000
Vervangen smartphones	701772	Organisatie	0	0	0	300.000
Migratie Office365 van datacenter naar Cloud	701941	Organisatie	600.000	600.000	183.000	300.000
Huisvesting Vlaardingen						600.000
Informatiebeveiliging: preventie en herkenning		Organisatie	0	0	0	300.000
Nieuwe Wetgeving Digitalisering en Transparantie		Organisatie	0	0	0	150.000
Totaal Bestuur, organisatie en instrumenten						2.070.000
Totaal investeringen 2018						36.326.000

11.3 Overzicht prestatie-indicatoren

Waterveiligheid, stedelijk waterbeheer en klimaatadaptatie – programma A

Prestatie-indicatoren met streefwaarden: Percentage toetsopgave gerealiseerd.					
	2018	2019	2020	2021	2022
Primaire waterkeringen (55 kilometer)	30%	50%	70%	90%	100%
Regionale waterkeringen (437 kilometer)	15%	30%	50%	70%	80%

Prestatie-indicatoren met streefwaarden: Percentage keringen op orde op basis van toetsresultaat 2015 (primair) en het actuele oordeel voor de regionale keringen.					
	2018	2019	2020	2021	2022
Primaire waterkeringen (55 kilometer)	100%	100%	100%	100%	100%
Regionale waterkeringen (437 kilometer)	81%	82%	84%	85%	87%

Prestatie-indicatoren met streefwaarden: (4) Afhandeling Wateradviezen binnen gestelde termijn					
	2018	2019	2020	2021	2022
Percentage afgehandeld binnen gestelde termijn	100%	100%	100%	100%	100%

Prestatie-indicatoren met streefwaarden					
	2018	2019	2020	2021	2022
Acties klimaatadaptatie	20	20	15	15	15

Gezond, schoon en zoet water – programma B

Prestatie indicatoren met streefwaarden:					
Chemische waterkwaliteit	2018	2019	2020	2021	2022
1) Stikstofgehalte West- en Oostboezem	2,9 & 2,1 mg/l	2,7 & 2,1 mg/l	2,5 & 2,0 mg/l	2,4 & 2,0 mg/l	n.t.b.
2) In % de afname van de overschrijding van de norm van bestrijdingsmiddelen ten opzichte van 2013 (volgens de landelijke beoordelingssystematiek)	45%	55%	65%	75%	n.t.b.
3) In % het aantal aangetroffen bestrijdingsmiddelen t.o.v. het totaal gemeten aantal bestrijdingsmiddelen EN de gemiddelde concentratie bestrijdingsmiddelen	6,5% & 0,13 µg/l	6,0% & 0,12 µg/l	5,5% & 0,11 µg/l	5,0% & 0,10 µg/l	n.t.b.

Prestatie indicatoren met streefwaarden:					
Zwemwaterkwaliteit	2018	2019	2020	2021	2022
1) % van aantal zwemlocaties dat voldoet aan de bacteriële normen	100	100	100	100	100
2) Het aantal locaties met genomen maatregelen	8	9	10	11	11
3) Het aantal locaties met genomen maatregelen met een negatief zwemadvies van meer dan 3 weken.	0	0	0	0	0

Prestatie indicatoren met streefwaarden:					
Assetmanagement	2018	2019	2020	2021	2022
Volwassenheidsniveau	2,5		3		3,5

Watersysteem – programma C

Prestatie indicatoren met streefwaarde					
	2018	2019	2020	2021	2022
<i>Mate van behouden streefpeilen</i>	93%	95%	95%	95%	95%
<i>Hectare (ha) beheergebied dat voldoet aan de provinciale NBW-normering</i>	38.600 ha	38.800 ha	39.000 ha	39.200 ha	39.200 ha

Toelichting:

In 2027 moet volgens de provinciale NBW-normering het gehele beheergebied van Delfland voldoen aan deze normering (betreft 40.000 ha), de streefwaarde is er nu opgericht dat 98% van het gebied in 2021 voldoet aan deze norm. Omdat de normering vooral gaat over het uitbreiden van het watersysteem en niet over het dagelijks beheer, hebben we ook voor de mate van behoud streefpeilen een indicator opgenomen. Ten aanzien van de mate van behoud streefpeilen is 100% een utopie: er zijn momenten van hevige regenval of dat een gemaal in storing, onderhoud of reparatie enz. is dat dit niet gehaald gaat worden. Wij gaan er mede op basis van ervaring vanuit dat in 95% van de peilen en 95% van de tijd de in het peilbesluit vastgelegde peilen binnen de normale bandbreedte (5cm + of -) gehaald moet worden.

Prestatie indicatoren met streefwaarde					
	2018	2019	2020	2021	2022
Percentage van de KRW-watervaten met een doorzicht van minimaal 0,65m of bodemzicht & Robuustheid (kwaliteit en connectiviteit) van het Natte Ecologische Zones (NEZ)-netwerk	Voor de ontwikkeling van ecologie is geen streefwaarde opgenomen. Ecologie is geen exacte wetenschap. Om dat gevoel te krijgen bij het effect van de investeringen kijken we onder andere naar de verbetering van het doorzicht over de jaren (kompasbeheer).				
Omvang in natte ecologische zones (NEZ) in ha	9 ha.	16 ha.	23 ha.	28 ha.	28 ha.
Toegankelijkheid voor vissen van het watersysteem (% beheergebied, ontsloten)	37%	40%	43%	47%	47%

Afvalwaterketen en zuiveren – programma D

Prestatie indicatoren met streefwaarde					
	2018	2019	2020	2021	2022
<i>Verwijderingsrendement stikstof</i>	75%	75%	75%	75%	75%
<i>Verwijderingsrendement Fosfaat</i>	75%	75%	75%	75%	75%
<i>Eigen energieopwekking</i>	52%	54%	56%	58%	58%
<i>Aantal zuiveringen waarvoor businesscases zijn uitgewerkt</i>	2	4	-	-	-
<i>Aantal zuiveringen waarvoor investeringsvoorstel gereed</i>	-	-	4	-	-
<i>Minder stijging van afvalwaterheffingen ten opzichte van referentie 2011</i>	-€ 32	-€ 40	-€ 48	-€ 48	-€ 48

Innovatie, duurzaamheid en financiële producten – programma E

Prestatie indicatoren met streefwaarde					
	2018	2019	2020	2021	2022
Vermindering energieverbruik	2%	2%	2%	-	-
Verminderen CO ₂	30%	30%	30%	30%	30%
Duurzame inkoop	100%	100%	100%	100%	100%
Aantal innovatieprojecten	2	2	3	3	3

Prestatie indicatoren met streefwaarde					
	2018	2019	2020	2021	2022
Netto-schuldquote (schuldpositie gerelateerd aan omzet)	301%	282%	262%	240%	216%
Externe financiering in % vaste activa	85%	82%	78%	74%	69%
Debt ratio	84%	81%	77%	73%	68%
Kassaldo reguliere exploitatie (in € mln.)	-79,0	-81,0	-87,0	-88,7	-90,2
Vrije kasstroom (in € mln.)	-27,0	-24,7	-26,3	-29,8	-33,1

Bestuur, organisatie en instrumenten – Programma F

Prestatie indicatoren met streefwaarde					
	2018	2019	2020	2021	2022
Medewerkers tevredenheid	7,3	7,3	7,5	7,5	7,5
Digitale volwassenheid	90%	100%	100%	100%	100%
Snelheid van dienstverlening	90%	90%	90%	90%	90%
Delfland in de media	75%	75%	75%	75%	75%

11.4 Delfland in kengetallen

<i>Omschrijving</i>	<i>Aantal/eenheid 2016</i>	<i>Aantal/eenheid 2017</i>	<i>Aantal/eenheid 2018</i>
Oppervlakte van het gebied van Delfland	406 km ²	406 km ²	406 km ²
Aantal inwoners	1,2 miljoen	1,2 miljoen	1,2 miljoen
Aantal gemeenten (gedeeltelijk) binnen Delfland	14	14	14
Aantal huishoudens	492.000	502.900	507.000
Hectare wegen	4.800	4.800	4.500

<i>Omschrijving (bedragen * € 1 miljoen)</i>	<i>Begroting 2016</i>	<i>Begroting 2017</i>	<i>Begroting 2018</i>
Exploitatiekosten	227	239	231
Exploitatie opbrengsten	-244	-249	-253
Exploitatieresultaat	-17	-10	-22
Investeringsvolume	48	50	36
Kortlopende leningen	124	87	62
Langlopende leningen	470	470	470
PPS langlopende leningen	252	261	245
Watergangen in beheer	4.293 km	4.293 km	4.293 km
Primaire watergangen	1.190 km	1.190 km	1.190 km
Secundaire watergangen	3.103 km	3.103 km	3.103 km
Polderwater	3.676 km	3.676 km	3.676 km
Boezemwater	617 km	617 km	617 km
Oppervlakte boezem	779 ha	779 ha	779 ha
Aantal vispassages	18	18	18
Aantal zwemwateren	15	15	15
Areaal natte ecologische zones	45 ha	45 ha	49 ha
Aantal boezemgemalen	6	6	6
Aantal inlaatgemalen	2	2	2
Aantal circulatiegemalen	2	2	2
Aantal poldergemalen	194	194	194
Aantal mobiele pompen permanent geplaatst	6	6	6
Aantal sluizen	9	9	9
Aantal automatische stuwen	151	151	151
Aantal stuwen	1.834	1.834	1.834
Aantal windmolens	5	5	5
Aantal polders	81	81	81
Aantal peilvakken	695	695	695
Lengte primaire waterkering	55 km	55 km	55 km
Lengte regionale waterkering	397 km	397 km	437 km
Lengte overige keringen	272 km	272 km	218 km
Aantal afvalwaterzuiveringsinstallaties	4	4	4
Aantal rioolpersgemalen	34	34	34
Aantal riool-overstorten	719	719	719
Productie biogas in miljoen m ³	10,5	10,5	13,0
Aantal slibvergistingsinstallaties	4	4	4
Lengte rioolpersleidingen	165 km	165 km	165 km